144. Keskiviikkona 19 päivänä marraskuuta 1997

kello 14

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Toinen käsittely

1) Hallituksen esitys Puolan kanssa tehdyn sijoitusten edistämistä ja suojaamista koskevan sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä 4910

Hallituksen esitys 126/1997 vp
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö 17/1997 vp

2) Hallituksen esitys laiksi indeksiehdon käytön rajoittamisesta annetun lain 1 ja 2 §:n muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys 159/1997 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 26/1997 vp

3) Hallituksen esitys laiksi verotusmenettelystä annetun lain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys 163/1997 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 27/1997 vp

4) Hallituksen esitys laiksi tapaturma- ja liikennevakuutuslaitoksilta vuodelta 1998 perittävästä maksusta ..... „

Hallituksen esitys 176/1997 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 28/1997 vp

5) Hallituksen esitys laiksi kuntien valtionosuuslain sekä kunnan talouden vakauttamisesta ja kuntaselvityksestä annetun lain 19 §:n muuttamisesta 4911

Hallituksen esitys 134/1997 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 18/1997 vp

6) Hallituksen esitys maakuntajakolaiksi ja laiksi rakennuslain 18 §:n muuttamisesta 4934

Hallituksen esitys 169/1997 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 19/1997 vp

7) Hallituksen esitys laiksi alueiden kehittämisestä annetun lain muuttamisesta „

Hallituksen esitys 168/1997 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 20/1997 vp

8) Hallituksen esitys laeiksi opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain, valtionosuutta saavista kansanopistoista annetun lain 12 ja 28 §:n sekä opintokeskuslain 23 §:n muuttamisesta 4935

Hallituksen esitys 122/1997 vp
Sivistysvaliokunnan mietintö 20/1997 vp

9) Hallituksen esitys laiksi naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain 25 §:n 4 momentin kumoamisesta sekä laiksi vapaaehtoisten lisäeläkejärjestelyjen tasa-arvoistamisesta 4936

Hallituksen esitys 174/1997 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 21/1997 vp

10) Hallituksen esitys laiksi julkisista hankinnoista annetun lain muuttamisesta „

Hallituksen esitys 69/1997 vp
Talousvaliokunnan mietintö 24/1997 vp

11) Hallituksen esitys laiksi Teknillisen tarkastuskeskuksen muuttamisesta osakeyhtiöksi 4942

Hallituksen esitys 146/1997 vp
Talousvaliokunnan mietintö 25/1997 vp

12) Hallituksen esitys laiksi teknologian kehittämiskeskuksesta annetun lain muuttamisesta 4942

Hallituksen esitys 214/1997 vp
Talousvaliokunnan mietintö 26/1997 vp

13) Hallituksen esitys laiksi työturvallisuuslain 9 §:n muuttamisesta 4943

Hallituksen esitys 57/1997 vp
Työasiainvaliokunnan mietintö 12/1997 vp
Lakialoite 85/1996 vp

Ainoa käsittely

14) Hallituksen esitys ihmishengen turvallisuudesta merellä vuonna 1974 tehdyn kansainvälisen yleissopimuksen liitteeseen tehdyn muutoksen eräiden määräysten hyväksymisestä ..... ”

Hallituksen esitys 172/1997 vp
Liikennevaliokunnan mietintö 10/1997 vp

Ensimmäinen käsittely

15) Hallituksen esitys Alankomaiden kanssa tulo- ja varallisuusveroja koskevan kaksinkertaisen verotuksen välttämiseksi ja veron kiertämisen estämiseksi tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä ..... ”

Hallituksen esitys 186/1997 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 29/1997 vp

16) Hallituksen esitys Pohjoismaiden välillä tulo- ja varallisuusveroja koskevan kaksinkertaisen verotuksen välttämiseksi tehdyn sopimuksen muuttamista koskevan pöytäkirjan eräiden määräysten hyväksymisestä 4944

Hallituksen esitys 191/1997 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 30/1997 vp

17) Hallituksen esitys laiksi eräiden valtion oppilaitoskiinteistöjen luovuttamisesta eräille kuntayhtymille 4944

Hallituksen esitys 195/1997 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 31/1997 vp

18) Hallituksen esitys laiksi merenkulkulaitoksesta annetun lain 1 ja 2 §:n muuttamisesta ..... ”

Hallituksen esitys 145/1997 vp
Liikennevaliokunnan mietintö 9/1997 vp

19) Hallituksen esitys laiksi alusturvallisuuden valvonnasta annetun lain muuttamisesta 4946

Hallituksen esitys 199/1997 vp
Liikennevaliokunnan mietintö 11/1997 vp

20) Hallituksen esitys yksityisten alojen lyhyitä työsuhteita koskevan eläketurvan uudistamisesta ..... ”

Hallituksen esitys 202/1997 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 22/1997 vp
Lakialoite 33/1997 vp
Toivomusaloite 181/1996 vp

21) Hallituksen esitys laeiksi julkisesti tuettujen vientiluottojen korontasauksesta annetun lain sekä julkisesti tuettujen vientiluottojen korontasausyhtiöstä annetun lain muuttamisesta 4951

Hallituksen esitys 147/1997 vp
Talousvaliokunnan mietintö 27/1997 vp

22) Hallituksen esitys laiksi vientitakuulain muuttamisesta ..... ”

Hallituksen esitys 213/1997 vp
Talousvaliokunnan mietintö 28/1997 vp

Lähetekeskustelu

23) Hallituksen esitys laeiksi luottolaitostoiminnasta annetun lain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta 4952

Hallituksen esitys 223/1997 vp

24) Hallituksen esitys laiksi vakuutustarkastuksen kustantamisesta annetun lain 1 §:n muuttamisesta 4952

Hallituksen esitys 224/1997 vp

25) Lakialoite laiksi ylivelkaantuneiden velallisten velkojen osittaisesta anteeksiantamisesta ..... „

Lakialoite 109/1997 vp (Toimi Kankaanniemi /skl ym.)

26) Lakialoite laiksi nestemäisten polttoaineiden valmisteverosta annetun lain liitteenä olevan verotaulukon muuttamisesta 4960

Lakialoite 114/1997 vp (Esko-Juhani Tennilä /va-r)

27) Lakialoite laiksi varainsiirtoverolain 11 §:n muuttamisesta ..... „

Lakialoite 117/1997 vp (Margareta Pietikäinen /r)

28) Lakialoite laiksi arvonlisäverolain muuttamisesta 4961

Lakialoite 118/1997 vp (Vuokko Rehn / kesk ym.)

Mietintöjen pöydällepano

29) Hallituksen esitys Arabiemiraattien liiton kanssa tuloveroja koskevan kaksinkertaisen verotuksen välttämiseksi ja veron kiertämisen estämiseksi tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä 4963

Hallituksen esitys 187/1997 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 32/1997 vp

30) Hallituksen esitys Brasilian kanssa tuloveroja koskevan kaksinkertaisen verotuksen välttämiseksi ja veron kiertämisen estämiseksi tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä ..... „

Hallituksen esitys 188/1997 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 33/1997 vp

31) Hallituksen esitys Intian kanssa tulo- ja varallisuusveroja koskevan kaksinkertaisen verotuksen välttämiseksi tehdyn sopimuksen muuttamista koskevan pöytäkirjan eräiden määräysten hyväksymisestä 4963

Hallituksen esitys 189/1997 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 34/1997 vp

32) Hallituksen esitys laiksi kirkkolain muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys 196/1997 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 21/1997 vp

33) Hallituksen esitys laiksi kansanterveyslain muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys 167/1997 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 23/1997 vp

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Aho, Aura, Bryggare, Haatainen, Halonen, Huotari, Huttu-Juntunen, Ihamäki, Kanerva S., Kantalainen, Kautto, Kemppainen, Koistinen, Lamminen, Lindqvist, Lindén, Lipponen, Malm, Manninen, Myllyniemi, Niinistö, Nurmi, Penttilä, Pietikäinen M., Pohjola M., Puisto, Rantanen, Savela, Siimes, Suhola ja Tiilikainen.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat edustajat Huotari, Halonen, Kemppainen, Pietikäinen M., Pohjola M., Kanerva S., Lamminen, Malm ja Myllyniemi.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat

tästä päivästä virkatehtävien vuoksi edustajat Lamminen, Lindqvist, Niinistö ja Tiilikainen sekä yksityisasioiden vuoksi edustajat Aho, Bryggare, Ihamäki, S. Kanerva, Lindén, Lipponen, Nurmi ja Puisto sekä

tästä ja huomisesta päivästä virkatehtävien vuoksi edustajat Malm, Metsämäki, Myllyniemi, Rantanen ja Savela.

Puhemiesneuvoston ehdotus eduskunnan tilisäännön muuttamisesta

Puhemies: Ilmoitetaan, että puhemiesneuvoston ehdotus eduskunnan tilisäännön muuttamisesta (PNE 3/1997 vp) on saatettu eduskunnan tietoon jakamalla se edustajille.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Hallituksen esitys Puolan kanssa tehdyn sijoitusten edistämistä ja suojaamista koskevan sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä

Toinen käsittely
Hallituksen esitys 126/1997 vp
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö 17/1997 vp

Puhemies: Käsittelyn pohjana on ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 17. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1—3 §, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

2) Hallituksen esitys laiksi indeksiehdon käytön rajoittamisesta annetun lain 1 ja 2 §:n muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys 159/1997 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 26/1997 vp

Puhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 26. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1 ja 2 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

3) Hallituksen esitys laiksi verotusmenettelystä annetun lain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys 163/1997 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 27/1997 vp

Puhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 27. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta
ensimmäisen lakiehdotuksen 93 a ja 95 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,
toisen lakiehdotuksen 14 ja 15 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,
kolmannen lakiehdotuksen 60 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike sekä
neljännen lakiehdotuksen 64 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

4) Hallituksen esitys laiksi tapaturma- ja liikennevakuutuslaitoksilta vuodelta 1998 perittävästä maksusta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys 176/1997 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 28/1997 vp

Puhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 28. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1—7 §, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

5) Hallituksen esitys laiksi kuntien valtionosuuslain sekä kunnan talouden vakauttamisesta ja kuntaselvityksestä annetun lain 19 §:n muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys 134/1997 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 18/1997 vp

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on hallintovaliokunnan mietintö n:o 18. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. V ä i s t ö : Arvoisa puhemies! Esiteltävänä oleva laki heikentää edelleen kuntien talouden tilannetta.

Kyseessä on säästölaki, joka monin osin lisää kuntien välisiä eroja. Kuten olemme viime päivinä voineet havaita, useat kunnat ovat ajautumassa taloudellisesti hyvin vaikeaan tilanteeseen. Kunnat joutuvat korottamaan veroprosenttejaan ja myös kiinteistöveroa ja on pelättävissä, että myös tulopoliittisen ratkaisun yhteydessä kuntien tilanne tulee heikkenemään. Myös yhteisöveroa on kunnilta leikattu. Se olisi merkinnyt monen kunnan kannalta myönteistä rahoituspohjaa vaikeassa tilanteessa, mutta nyt sitä on menetetty.

Tästä syystä ehdotan, että käsittelyn pohjaksi otetaan vastalauseen mukainen ehdotus, jossa ensimmäisen lakiehdotuksen 3, 4 ja 27 § poistetaan.

Ed. P e k k a r i n e n : Arvoisa puhemies! Käsittelyssä olevan lakiesityksen yhteydessä käytiin ensimmäisessä käsittelyssä toki aika laaja keskustelu. Kun tässä keskustelussa näyttää olevan paikalla myös useita hallituksen edustajia eli ministereitä ja kun erityisesti näen työministeri Jaakonsaaren olevan istunnossa mukana, haluan tästä syystä muutaman sanan lakiesitykseen liittyen vielä sanoa.

Sanomani ydin on siinä, että niin kuin tämäkin laki, niin muutkin hallituksen toimet merkitsevät nyt sitä, että kuntien, perin monien kuntien selviytyminen ensi vuoden talousarvioistaan on käymässä poikkeuksellisen vaikeaksi. Siihen vaikuttavat sekä ne valtionosuuksien leikkaukset, joita hallitus kohtuuttomissa mitoissa on suorittanut, että myös kuntien tulopohjan leikkaukset, joita jo on suoritettu ja joita kenties tuponeuvotteluissa suoritetaan vielä lisää. Erittäin monissa kunnissa on ajauduttu tilanteeseen, jossa tasapainottamistoimenpiteitten joukkoon on jouduttu ottamaan myös henkilöstön lomauttamisia ja jopa irtisanomisia.

Ministeri Jaakonsaari ilmaisi tänä aamuna aamutelevisiossa käsityksensä siitä, että kunnat olisivat jollakin tavalla toimineet vastuuttomasti ja sanoisivat irti tai lomauttaisivat tarpeettomasti työntekijöitään sen taloudellisen ahdingon edessä, mikä niillä on.

Minusta tämän tapaisen sormen pystyyn nostaminen kuntia kohtaan on kyllä vähintäänkin kaksinaamaista siitä syystä, että juuri valtion toimenpiteethän ovat ajaneet niin monet näistä kunnista siihen tilanteeseen, missä ne nyt yksinkertaisesti ovat. On hirveän helppo putsata hallituksen oma pöytä ja siirtää vaikeudet kuntiin ja nähdä sitten ulkoapäin se tilanne, mikä siellä on syntynyt, kun kuntien luottamushenkilöt ja ammattijärjestöt keskenään käyvät siellä kisaa. Tämän kisan todelliset osapuolet eivät ole esimerkiksi OAJ ja jotkut nimenomaiset kunnat, vaan tosiasialliset osapuolet ovat kunnat ja Opettajain ammattijärjestö samalla puolella ja hallitusvalta toisella puolella. Tällaisena tämä asetelma on tosiasiassa nähtävä useimpien kuntien kyseessä ollen ja erityisesti niissä kunnissa, jotka nyt ovat niitten lomautusuhkien edessä, joihin tilanne, taloudellinen tilanne, ne on pakottanut.

Minä toivoisinkin, että hallitus ottaisi reilusti vastuun siitä, että se omilla toimenpiteillään on ajanut ja aikoo ajaa vuonna 98 kunnat tämän tapaisten lomautusten tielle, eikä pane seinää vasten niitä kuntien luottamushenkilöitä, jotka ovat aivan kohtuuttomaan tilanteeseen joutumassa niin Vantaalla kuin Pihtiputaallakin. Näitä vantaita ja pihtiputaita, täsmälleen samanlaisessa asetelmassa olevia kuntia löytyy kosolti eri puolilta Suomea.

Minusta, arvoisa puhemies, tämän lain ja myöhemmin ensi vuoden talousarvion lopullisen käsittelyn yhteydessä on koko kuntataloustilanne vielä nostettava — ja pidämme oppositiossa tarkkaan huolen siitä, että me myös nostamme tämän asetelman — huomattavasti tarkemmin ja seikkaperäisemmin koko eduskunnan keskusteltavaksi. Silloin kun budjettia täällä käsitellään, meillä on jo silloin paremmat tiedot vielä siitä

tilanteesta, mikä kunnissa on. Nyt jo toki meillä on tiedot siitä, että 77 kuntaa joutuu nostamaan veroäyriä, veroprosenttiansa. Vain muutama kunta Manner-Suomesta pystyy sitä alentamaan. Lähinnä ahvenanmaalaiset kunnat pystyvät alentamaan veroäyriänsä tai veroprosenttiansa. 77 kunnassa veroprosenttia joudutaan nostamaan.

Tuohon mennessä, kun budjetti on käsittelyssä täällä, meillä on tarkemmat tiedot siis siitä, missä tilanteessa kunnat ovat, kuinka monen kunnan kohdalla tosiasia on näitten lomautustai irtisanomisuhkien realisoituminen. Siinä tilanteessa, kun budjettia lopullisesti täällä käsitellään, on selvästi katsottava, mitkä niistä uhkista, jotka ovat realisoitumassa, on valtion toimenpiteitten seurausta ja missä kenties jonkun yksittäisen kunnan toimet ovat todellisia syitä. Minun käsitykseni on, että aivan valtaosaltaan, kutakuinkin kaikissa tapauksissa kunnat pakon edessä saneeraavat tätä tietä eivätkä niinkään pahaa pahuuttaan ole tällaisia ratkaisuja tekemässä.

Lopuksi vielä, arvoisa puhemies, haluan erityisesti muistuttaa nyt valtiovaltaa siitä, että kun tulopoliittisia neuvotteluja nyt käydään, vähintä tietysti tässä tilanteessa on huolehtia siitä, ettei vielä kertaalleen käydä kuntien kukkarolla. Jos veroratkaisu tehdään siltä pohjalta, että kunnallisveron ansiotulovähennystä tai kannustinvähennystä, miten vain, lisätään, sitä kautta kuntien veropohjaa kavennetaan, on tuo toimi täysimääräisesti kompensoitava kunnille. Kaiken tämän jälkeen, mitä nyt tiedetään kuntien tilanteesta, kuntien kukkarolla käyminen olisi erinomaisen kohtuuton ratkaisu.

Työministeri J a a k o n s a a r i : Arvoisa puhemies! Jos tilanne olisikin niin yksiselitteinen, mitä Mauri Pekkarinen tuossa kuvasi, niin asialle voisi löytyä ymmärtämystä. Mutta kun vaikuttaa vahvasti siltä, että se, lomauttaako, irtisanooko kunta työntekijöitä, ei ollenkaan riipu niin vahvasti kuin kuvittelisi siitä, mikä on kunnan talous. On päinvastaisiakin esimerkkejä, että vahvan talouden kunnat ovat ikään kuin ideologisista syistä tulleet siihen tulokseen, että kunnan tehtävä ei ole työllistää. Tällaisia esimerkkejä on.

Selvitystyö tästä on käynnistynyt, ja välitiedot viittaavat siihen, että tämä tuntuma pitää paikkansa. Juuri sen takia on tarkasti selvitettävä, pitääkö tämmöinen villitys, se, että työllisyydenhoito ei kuulu kunnalle, paikkansa. Jos se pitää, niin silloin on kyllä pahan merkit tiedossa ja siihen pitää reagoida. Mutta kunnista puhuminen on sillä tavalla hankalaa, että eivät kunnat ole mikään yhtenäinen joukko. On todellakin kuntia, joissa talous on siedettävässä kunnossa, ja kuntia, joissa se on heikko. Mutta monta kertaa onkin käynyt juuri niin, että ne heikon talouden kunnat ymmärtävät sen, että esimerkiksi pitkäaikaistyöttömyyden ongelmasta pitää myös kuntien ottaa vastuuta. Tilanne ei olekaan niin mustavalkoinen kuin julkisuudessa annetaan ymmärtää.

Ed. K i l j u n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Arvostan ed. Pekkarisen vilpittömyyttä, kun hän puhuu kuntatalouksien puolesta. Hän muun muassa puheenvuorossaan viittasi eräisiin kuntiin, jotka tällä hetkellä ovat suurissa vaikeuksissa muun muassa pääkaupunkiseudulla mainiten nimeltä jopa kotikuntani Vantaan.

Kuitenkaan en ole aivan sataprosenttisen varma, kuinka hyvä hänen muistinsa on koskien sitä kautta, jolloin hän sisäasiainministerinä toimiessaan vastasi valtionosuuksista, valtionosuusjärjestelmistä. Muistuttaisin häntä muun muassa niistä leikkauksista, joita hänen aikanaan tehtiin, jolloin nimenomaan leikkausten pohjana oli markkaa per asukas — lähtökohta, joka nimenomaisesti kohteli epäoikeudenmukaisesti niitä kuntia, joissa valtionosuuksien suhteellinen osuus on pieni. Tällöin, kun laskennallisesti arvioidaan sitä, niin nimenomaan Vantaan kaltaiset kunnat joutuivat huomattavasti suurempiin talousvaikeuksiin tai nämä leikkaukset suhteessa koettelivat niitä suuremmassa määrin kuin eräitä muita kuntia.

Kun nyt puhutaan kuntatalouksista, niin minä soisin, että ed. Pekkarinen tässä suhteessa olisi myöskin tarkka ja rehellinen siteeratessaan eri kuntia.

Ed. P e k k a r i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Muistan todella hyvin ne leikkaukset, mitä suoritettiin edellisellä vaalikaudella, ja puolustan edelleenkin niiden oikeellisuutta. Ei edes Vantaan kaupunki ollut viime vaalikaudella minun käsitykseni mukaan sellaisissa vaikeuksissa, missä se tällä hetkellä on. No, jos ministeri Backman, kun huomaan hänen pyörittävän tässä päätään, haluaa tähän tarkemman analyysin antaa, niin mieluusti sen kuulen. Olen kernaasti valmis kuulemaan ja käymään keskustelua myöskin siitä.

Mitä tulee vielä siihen, onko ideologisia esteitä tai syitä siihen, että jotkut kunnat irtisanovat

ihmisiä. Tiedän monta kuntaa, jotka nyt suunnittelevat henkilöstönsä lomauttamista osin tai kokonaan. Niissä kunnissa on erilaisia poliittisia koalitioita. Useimmissa tapauksissa, mitä minä ainakin tunnen, kysymyksessä ovat todelliset taloudelliset vaikeudet, ja niistä selviytymiseksi kunnat joutuvat näissä oloissa jopa sen tyyppisiä ratkaisuja harkitsemaan, mihin viittasin, lomauttamisia ja jopa irtisanomisia.

Kuntasektorin kansantuoteosuus on supistumassa sekä vuodesta 1994 vuoteen 1998 että vielä kunnallistalouden ja hallinnon neuvottelukunnan mukaan vuodesta 1998 aina vuoteen 2000 saakka. Jos halutaan hyvinvointiyhteiskunnasta pitää huolta näissä oloissa, kun kansantulon kakku kuitenkin selvästi kasvaa, kun valtionkin talouden velkaantumisen bruttokansantuoteosuus on pysähtynyt, ei ole perusteltua aihetta kunnilta tähän mittaan ottaa.

Ed. Huotari merkitään läsnä olevaksi.

Ministeri B a c k m a n : Arvoisa puhemies! Vertailu edellisen vaalikauden ja tämän vaalikauden kuntatalouden osalta on hieman toisenlainen kuin ed. Pekkarinen tässä kuvasi. Edellisellä vaalikaudella kuntien keskimääräinen veroäyrin hinta nousi vähän yli pennillä. (Ed. Pehkonen: Mikä oli syy siihen?) Tällä vaalikaudella ensimmäistä kertaa 30 vuoteen kuntien veroäyrin hintakehitys on lähtenyt jopa laskuun. Ei ole tehty korotuksia. Toistan: viime vaalikaudella yli penni lisää, nyt säilynyt ennallaan.

Viime vaalikaudella kunnat vähensivät henkilöstöään noin 40 000 hengellä. Tällä vaalikaudella kuntien henkilöstömäärä on säilynyt ennallaan. Viime vaalikaudella hallitus teki valtionosuusleikkaukset tilanteessa, jossa kuntien verotulot eivät kasvaneet, nyt tehdyt valtionosuusleikkaukset ovat pienemmät kuin kuntien verotulojen kasvu.

Ed. Pekkarinen, kun puolustatte edellisen hallituksen tekemiä valtionosuusleikkauksia oikeana toimenpiteenä, ne tehtiin tilanteessa, jossa kunnat ottivat lisää velkaa, purkivat kassavarojaan, lisäsivät verotustaan, veroäyrin hintaa, irtisanoivat henkilöstöään. Tällä vaalikaudella valtionosuusleikkaukset on tehty aikakaudella, jolloin ei ole tarvinnut nostaa veroäyrin hintaa. Päinvastoin useissa kunnissa sitä on jopa laskettu. Ei ole tarvinnut irtisanoa henkilöstöä, on maksettu pois kuntien velkamäärää, kartutettu kassoja ja kuntatalous on kokonaan tällä hetkellä käytännössä velaton. Kaiken tämän perusteella edellisen hallituskauden ja tämän hallituskauden välillä on todella todella suuri ero.

Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että kuntatalous olisi ongelmattomassa tilanteessa. Sitä en ole väittänyt eikä hallituskaan väitä. Mutta kun katsotaan eroa edelliseen vaalikauteen, niin onneksi kuntatalous on nyt paljon paljon paremmassa tilanteessa vastaanottaa ne vaikeudet, jotka tulevina vuosina ovat tulossa eteen.

Kuntien väliset erot eivät ole lisääntyneet vaan pikemminkin pienentyneet. Ne ovat pienentyneet siten, että entiset vahvat kunnat, monet kaupunkikunnat, ovat heikentyneet kuntatalouden mittareilla mitattuina, ja monet perinteiset "köyhemmät" maaseutukunnat ovat parantaneet kuntatalouden mittareitaan. Myöskään veroäyrin hintakehityksellä mitattuna tämä haarukka ei ole kasvanut vaan päinvastoin supistunut. 15 ja 19,5 prosenttia ovat tällä hetkellä ääripäät. Tässä suhteessa on jatkossa tulossa kuntakohtaisia eroja lisää, kiitos edellisellä vaalikaudella tehtyjen yhteisöveroratkaisujen.

Kun tällä hetkellä katsotaan kuntien tulopohjaa ja tulonmuodostusta, suurin selittävä ero ei suinkaan ole valtionosuusjärjestelmä vaan yhteisöveropohja. Tässä suhteessa perusteet ovat vuodelta 1991—1992, joiden perusteella yhteisövero jaetaan kuntiin, ja tähän järjestelmään tämä hallitus on tekemässä muutosta, joka voidaan saada aikaisintaan 1999 alusta. Tämän jälkeen tämäkin kuntien välisiä eroja lisäävä tekijä toivottavasti poistuu edellisen vaalikauden jäljeltä.

Lopuksi: Meillä on tällä hetkellä erittäin hyvä yhteistyö Kuntaliiton kanssa. Pyrimme löytämään yhdessä ratkaisut siihen, että kuntatalouden heikkenevä kehitys voitaisiin estää. Kehitysnäkymä ei kuitenkaan ole onneksi niin heikko kuin mitä se esimerkiksi oli helmikuun ennusteiden mukaisesti, ei myöskään niin heikko, mitä se oli kesän arvioiden mukaisesti. Vaikka tilanne on parantunut tämänkin vuoden aikana, meillä on tulossa suuruusluokkana vajaa sata kuntaa tulevina vuosina, jotka olisivat miinuskatteisia, ja tämän perusteella yritämme löytää lähikuukausina toimenpiteitä yhdessä kuntien kanssa, miten voimme tämän tilanteen parantaa.

Ed. Halonen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. V ä i s t ö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kuntatalouden kannalta on toki tarpeen tarkastella, mitä on tapahtunut ja mitä menneinä vuosina on tehty. Tulee mieleen tilanne, jolloin Ahon hallitus aloitti. Silloinhan Holkerin hallituksen jäljiltä oli koko yhteiskunnan talous kuplan varassa, joka sitten puhkesi. Kun Kuntaliitto silloin näkymiä meille kuvasi, niin ne olivat todella syöksykierteen näkymät.

Ahon hallituksen aikanahan kuntien talouden pohja saatiin kuntoon. Silloin selkeästi jouduttiin vähentämään toki työvoimaa kunnista, mutta kun meille kerrottiin 90-luvun vaihteessa, että kunnat ja ylipäänsä julkinen sektori joutuvat lisäämään niin paljon työntekijöitä, että koko ikäluokka ei riitä, niin silloin kyllä elettiin sellaista kasvun huumaa, joka vääjäämättä johti hyvin vaikeisiin ja ongelmallisiin tilanteisiin.

Jos sitten mietitään, mitä nyt on tapahtunut ja tapahtumassa, niin pikkasen samantyyppisiä enteitä kuntien talouden osalta on näköpiirissä. Ne ovat tietysti hyvin erilaisia tällä hetkellä. Kuntakenttä on eriytynyt, kuntien tulopohja on aika lailla erilainen, ja kehitysnäkymät maan eri osissa ovat hyvin erilaiset.

Joka tapauksessa minulla on hyvin suuri huoli siitä, miten kunnat selviävät elintärkeistä hyvinvointipalveluista, joiden jatkuvuudesta meidän pitää tässä talossa kantaa huolta.

Ed. P e k k a r i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Mitä tulee vielä menneeseen aikaan, muistutan nyt ministeriä, että viime vaalikaudella, kiitos sen 80-luvun lopun hulluttelun, kansantulon kakku kertakaikkiaan romahti, se romahti rajusti. Numerot ministeri tietää, minun ei tarvitse kerrata. Ei ollut mitään edellytyksiä eikä mahdollisuuksia siihen, että kuntien talous olisi jatkanut enimmillään 19 prosentin vuosikasvua tai keskimäärin reilusti yli 10 prosentin vuosikasvua, mitä se eli 80-luvun lopun ajan. Se oli aivan hullua menoa. Kansantalouden perusta romahti, kansantulon kakku, ja kun se romahti, totta kai siinä kuntienkin osuus selvästi supistui.

Minä erityisesti muistan, kun edellisen hallituksen sisällä oli kädenvääntöä, henkilökohtaisesti minulla ja ministeri Huuhtasella ministeri Iiro Viinasen kanssa, joka olisi ollut sitä mieltä, että leikkausten pitää olla huomattavasti suuremmat, kuinka siinä julkisessa keskustelussa havaitsin silloisen pääoppositiopuolueen, sosialidemokraattien, asettuneen ei meidän kannallemme vaan ministeri Viinasen kannalle. Mitä tulee nyt käsittelyssä olevaan tilanteeseen, ministeri Backman, kansantulon kakku kasvaa nyt kymmenillä miljardeilla, voi jopa monikossa puhua, vuodessa. Kun se kasvaa, kun julkinen velka meillä on kuitenkin tällä hetkellä kaikesta huolimatta nyt Euroopan pienimpiä, kun valtion velankaan kansantuoteosuus ei enää kasva, on syytä kysyä, onko siitä osasta kansantaloutta, jossa tuotetaan välttämättömät hyvinvointipalvelut, tingittävä niin, että joudutaan opettajia sanomaan irti ja heikentämään lasten koulutusta, että joudutaan vanhusten ja lasten päivähoidosta tinkimään, niin kuin monessa kunnassa nyt joudutaan tinkimään. Minusta mainitut ryhmät eivät saa olla teidän toimienne seurauksena menettäjinä, vaan ihan muut kansalaispiirit tai väestönosat tässä maassa.

Ministeri B a c k m a n : Arvoisa puhemies! Politiikan yksi hyve on, että puhutaan eri paikoissa ja eri päivinä samaa tekstiä, ei vaihdeta sitä aina asiasta tai päivästä riippuen. Kun ed. Pekkarinen on aiemmin syyttänyt, että sosialidemokraatit eivät olleet valmiit säästämään kuulemma tarpeeksi viime vaalikaudella, nyt hän syyttää, että olisimme säästäneet kuulemma enemmän. (Ed. Pekkarinen: Näissä asioissa!) Kun ed. Pekkarinen muissa yhteyksissä täällä, kun puhutaan valtiontaloudesta, kehuu päinvastoin, miten huonossa kunnossa se on nyt, niin nyt kun puhutaankin kuntataloudesta, nyt hän kertoo, miten hyvät luvut meillä on kansantaloudessa, miten hyvät luvut valtiontaloudessa. Tietenkin kiitän siitä tunnustuksesta, joka nyt tämän asian yhteydessä tulee hallituksen harjoittamaa talouspolitiikkaa kohtaan, että on saatu näin hienot kasvuluvut aikaiseksi, ja kiitän myös siitä arviosta, joka koski valtiontaloutta, että valtiontalous on saatettu siihen kuntoon, että meillä on mahdollisuus antaa kunnille edes tämän verran rahaa.

Mutta pitääkö tässä tilanteessa sellaisen julkisen sektorin osan, joka velkaantuu koko ajan lisää, eli valtiontalouden, lähteä ehdoin tahdoin tukemaan sen tyyppistä politiikkaa, jota eräissä kunnissa on tehty, joissa ei ole tehty tarvittavia toimenpiteitä, vaan on pistetty taseita kuntoon, vaikka toisin kuin eräissä muissa kunnissa ei ole sellaista taloudellista tilannetta, että olisi ollut pakko mennä lomautuksiin tai irtisanomisiin. Kun tähän valtiovallan puolesta on puututtu, niin eräissä kunnissa on vedetty näitä toimenpiteitä takaisin, kun ei ole sellaisia edellytyksiä taloudellisesti, ainakaan verrattuna muihin kuntiin, että niitä olisi välttämätöntä tehdä.

Sen takia toivon, että nyt löytyy hyvin maltillisella tavalla keskustelussa kuntien ja valtion välillä sellaiset ratkaisut, joissa voidaan turvata se, että kunnissa ei tarvitse lomauttaa eikä irtisanoa. Mutta kuntatalouden luvuilla mitattuna näihin toimenpiteisiin olisi ollut vaikkapa vuonna 1993, edellisen vaalikauden puolivälissä, paljon suuremmat paineet. Nyt ei tällaisia paineita ainakaan kuntatalouden luvuilla ole.

Vielä siitä, oliko oikein leikata sellaisessa syöksykierteessä, missä oltiin vuosikymmenen alussa, kunnilta niin paljon siinä tilanteessa. Ei mielestäni ollut. Sitä vastoin kun nyt, kiitos kansantalouden kasvun, kuntien verotulot myös kasvavat, on mahdollisuus ollut tehdä valtionosuusleikkauksia, jotka jäävät alle verotulon kasvun. Suurempi huolen aihe itselläni on, että kuntien menot ovat samanaikaisesti kasvaneet ja kasvamassa, ellei yhdessä kuntien kanssa tehdä sellaisia toimenpiteitä, joilla voidaan puuttua menopuoleen.

Valtionosuuksista vielä lopuksi, kun ne ovat noin 18 prosenttia kuntien koko tulopohjasta, niin pelkkä valtionosuuskeskustelu ei enää riitä, vaan pitää ottaa rinnalle niin yhteisöverokeskustelu, maksupolitiikka kuin verotulopohjan kasvattaminen, joka voi perustua ainoastaan siihen, että kansantalous kasvaa myönteisesti.

Ed. Kemppainen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. D r o m b e r g (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Oli mielenkiintoista kuunnella ministeri Backmanin selvitystä valtionosuudesta. Hän tietenkin on siinä mielessä oikeassa, että tavallaan kuntatalouden tilannetta on pystytty tietyllä tavalla normalisoimaan ja tervehdyttämään, mutta täytyy kyllä sanoa, että tässä on myöskin eriarvoisuutta syntynyt eri kuntien välillä, kun valtionosuusuudistus, joka toimeenpantiin, painottaa hyvin eri lailla eri kansalaisryhmiä: suosii vanhuusväestöä ja sellaisia teollisuuspaikkakuntia, joilla on paljon lapsia, eikä suosi sellaisia paikkakuntia, joilla on hyvin paljon lapsia ja palveluammatteja.

Siitä tietenkin tuon esimerkkinä Vantaan, josta on niin vahvasti keskusteltu. Toisin sanoen Vantaan Sanomissakin selvitysmies Koski, joka työryhmän vetäjänä oli, selkeästi tunnustaa, että valtionosuudet eivät ole painotuksiltaan oikeudenmukaisia. Tähän tarvitaan kyllä todellakin muutos, kun tätä lakia korjataan, niin että oikeudenmukaisuus toteutuu kunnissa tasapuolisesti, eli kyllähän tässä työtä todellakin vielä pitää tehdä.

Kun me valiokunnassa käsittelimme tätä valtionosuusasiaa, niin siellähän me yksimielisesti päädyimme siihen, että kahden vuoden kuluttua tarkastellaan valtionosuudet uudestaan ja sitten ryhdytään tarpeellisiin toimenpiteisiin, kun aika tulee.

Ed. U. A n t t i l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Toivoisin, että ministerillä olisi aikaa kuunnella, mutta näyttää siltä, että hänellä ei ole aikaa kuunnella sitä, että Lipposen hallitusohjelmassa nimenomaan painotusta siirrettiin niin, että siirrytään kansalaisille menevistä tulonsiirroista siihen, että tasa-arvoa ihmisten välillä kasvatetaan palveluilla. Mielestäni tämä näkökohta pitää ottaa huomioon myös, kun kuntien valtionosuusjärjestelmää arvioidaan.

Ministeri oli aivan oikeassa siinä, että kuntien tilanne on eriytynyt. Tavallaan eräästä polarisaatiosta on siirrytty toiseen tilanteeseen.

Kuten ed. Dromberg tunnen itsekin Vantaan tilanteen erittäin hyvin. Vantaalla vaikuttavat paitsi muutokset verotuloissa jne. myös pääkaupunkiseudun tilanne. Sen takia, että seudullisesti veroäyri ja palvelutilanne vaihtelevat eri kunnissa, Vantaallakin on katsottava lähiseudun tilannetta. Näin ollen myös seudullinen näkökulma pitää ottaa huomioon, kun arvioidaan, mikä on itse kunkin kunnan valtionosuustarve. Toki myös pääkaupunkiseudun seudulliset ratkaisut liittyvät Vantaan tilanteen parantamiseen kaiken kaikkiaan.

Arvoisa puhemies! En kiistä sitä, että valtion velkaantuneisuus on ongelma, mutta nykyisellään, kun eräissä kunnissa ollaan lomautusten edessä, valtionosuusjärjestelmää täytyy kyllä pikaisesti arvioida uudelleen myös harkinnanvaraisten valtionosuuksien osalta.

Ed. E l o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ensinnäkin ed. Pekkarisen tulkintaan siitä, mikä oli kansantalouden romahtamisen ja siitä johtuen myös kuntatalouden heikkenemisen syy: Siitä varmasti on meillä ollut erilaisia tulkintoja, ja haluan muistuttaa myös edellisen hallituksen aikana tehdyistä suurista virheratkaisuista talouspolitiikassa.

Sitten voidaan todeta kunnista ja valtiosta, että me olemme kaikki olleet pakon edessä. On kysymys tasapainosta ja siitä, kuinka paljon valtio pystyy antamaan velkaantuessaan kunnille

valtionosuuksia, ja tästä tietysti voidaan keskustella.

Kuitenkin muistutan siitä, niin kuin täällä on todettu aikaisemminkin jo jossakin puheenvuorossa, etteivät kunnat ole mikään monoliittinen kokonaisuus. Tässä voisi ottaa vaikka ääripäänä Vantaan, jota täällä edustavat esimerkiksi ed. Dromberg ja ed. U. Anttila, ja Porin, jonka hyvin tunnen. Porissa on 20 vuoden ajan käytetty samaa veroäyriä, 17:ää prosenttia. Yhtään työntekijää ei ole koskaan irtisanottu. Erilaisilla sopimuksilla sosialidemokraattinen kaupunginjohto on sopinut työntekijäjärjestöjen kanssa, miten palkkasummaa vähennetään. Minusta se sopii hyvin esimerkiksi. Vantaa on huono esimerkki. Vantaa pyrkii nytkin lomauttamaan ihmisiä. Kokoomuslainen valtuuston puheenjohtaja istuu täällä eduskuntasalissa ja ilmeisesti on hyväksymässä sosialidemokraattisen kaupunginjohtajan ehdotuksen. (Naurua) Mutta joka tapauksessa haluan korostaa sitä, että kunnat ovat itse vastuussa siitä, miten kuntien asioita hoidetaan.

Sama koskee esimerkiksi yhteisöveron tuottoa. Joillekin kunnille se tuottaa merkittävän lisän, toisille taas paljon vähemmän. Tässä suhteessa kunnat ovat hyvin erilaisessa asemassa.

Ed. Pekkarinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Mitä tulee vielä menneeseen aikaan, niin ed. Elo, sovitaanko siitä, että Ahon hallitus ei ota vastuuta siitä, mitä Holkerin hallitus teki 80-luvulla, eikä siitä, että entinen Neuvostoliitto kaatui? Siihenkään me emme ole ainakaan suoranaisesti syyllisiä. Eikä meitä voi myöskään syyttää siitä länsimaisesta lamasta, mikä koettiin 90-luvun alun vuosien aikaan. Muilta osin me otamme vastuun siitä, mikä tapahtui menneen neljän vuoden aikana.

Mitä tulee tämän hetken tilanteeseen — ministeri Backman lähti pois — emme me ole moittineet sitä, että kansantalous kasvaa tällä hetkellä. Notkahdus tapahtui 95—96. Nyt kansantalous kasvaa hyvin. Me olemme sitä mieltä, että Suomen velkaantumisen supistumisvauhti on ihan hyvä ja että näissä puitteissa voidaan, jos halutaan, kansantalouden resurssit kohdentaa sillä tavalla, että lisätään kuntien kautta kulkevaa kansantalouden osaa, jolla hoidetaan juuri sitä palvelutoimintaa, mihin täällä ed. U. Anttila kiinnitti huomiota. Vaikka teidän hallitusohjelmassanne sanotaan, että palveluiden kautta haetaan yhteiskunnallista tasa-arvoa, nyt palvelut päinvastoin eriytyvät, erilaistuvat, eriarvoistuvat ja juuri sitä kautta yhteiskunnallinen eriarvoisuus tällä hetkellä maassa kasvaa.

Tämä keskustelu, arvoisa puhemies, lähti liikkeelle siitä, mitä ministeri Jaakonsaari viimeksi tänä aamuna sanoi. Ei ole oikein, että Pihtiputaan kunnan päättäjät erinomaisen kunnanjohtajansa Heikki Aurasmaan johdolla ovat joutuneet niihin vaikeuksiin, mihin he tällä hetkellä ovat joutuneet, tai että sosialidemokraattisen Jyväskylän kaupungin hyvän sosialidemokraattisen valmistelutyön tuloksena Jyväskylän kaupunki joutuu leikkaamaan esimerkiksi sosiaali- ja terveystoimesta miljoonamäärin. Ei se ole Jyväskylän kaupungin sosialidemokraattien syy tai muidenkaan siellä, joita on vähän muitakin, yksinomaan ainakaan, vaan merkittävältä osalta, pitkälti niiden valtionosuusleikkausten syy, jotka on arvoperusteisesti mitoitettu niin suuriksi kuin on.

Ed. Tulonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olisi toivonut, että ministeri Backman olisi ottanut esille sen uuden ajatustavan, josta hänen kanssaan olen jutellut. Minusta tämä valtionosuusjärjestelmä on hyvin brezhneviläinen, todella vanhanaikainen, ja siitä pitäisi pyrkiä pois. Tämän eduskunnan täytyisi mielestäni tehdä se työ ja hallituksen esityksestä, koska me kaikki tiedämme, että tämä tie on koluttu jo loppuun, ei kohta ole mitään leikattavaa. Jos ajatellaan, mikä oli kolme neljä vuotta sitten kuntien valtionosuus, jos ajatellaan, kuinka paljon meiltä suomalaisilta kerätään valtionveroa, niin se on ollut melkein yhtä paljon. Tiedetään, mitä valtionapu nyt on. Se on murto-osa enää entisestä.

Minusta olisi erittäin hyvä, että lähdettäisiin vähän Ruotsin-malliseen ratkaisuun, jossa valtion ja kuntien verotukselliset oikeudet muutetaan ja eriytetään ja lähdetään ihan puhtaalta pöydältä, koska tämä tie on ihan mahdoton. Me ymmärrämme, että valtion velan vuoksi tarvitaan leikkauksia, ja sen, joka väittää, ettei niitä täältä voida ottaa, täytyy sitten esittää, mistä niitä rahoja saadaan. Se on se suuri ongelma.

Kun täällä on esitelty omia kuntia ja kaupunkeja, niin itse tulen sisämaan suurimmasta kaupungista. Tampereen kaupunki on maksanut velkansa pois ja haluaa pitää palvelunsa ja nostaa vähän veroäyriään, eikä meillä kiihkoilla. Meillä tehdään mielestäni ihan hyviä päätöksiä.

Ed. Huuhtanen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Valtion ja kuntien kyky järjestää julkisia palveluja on luonnollisesti riippu-

vainen kansantulosta. Edellisen hallituksen aikana kansantulo laski dramaattisesti, aivan niin kuin ed. Pekkarinen totesi. Nyt me olemme palanneet lamaa edeltävälle tasolle kansantulossa, ja mitä nyt on edessä? Ei ole monta päivää siitä, kun luimme lehdestä, että pääkaupunkiseudulla esimerkiksi Helsingin yliopistollinen keskussairaala tulee irtisanomaan tai lomauttamaan 600—800 työntekijäänsä. Ministeri sanoo täällä, että tämän hallituksen aikana tällaista ei ole tapahtunut eikä tapahdu. Ei asia näin ole, vaan tosiaankin tilanne vaikuttaa esimerkiksi hoitopuolella erittäin ongelmalliselta.

Tämä on aika erikoinen järjestys. Ensin syyllistetään ja päälle päätteeksi luvataan tutkia. Ministeri Jaakonsaarihan sanoi, että tästä eteenpäin selvitetään, ovatko kunnat toimineet jotenkin vastuuttomasti. Minulla on sellainen tunne, että eivät kunnat toimi missään olosuhteissa vastuuttomasti. Siellä on vastuuta paljon enemmän kuin ehkä täällä, koska ollaan niiden ihmisten parissa, joille ollaan velvollisia vastaamaan teoista sekä hyvässä että pahassa.

Ed. T i u s a n e n : Arvoisa rouva puhemies! Tämä pitkä debatti, joka syntyi siitä, että ministerit pistäytyivät alussa täysistunnossa, on ollut erittäin hyvä. Ministeri Backmanin puhe kyllä olisi sopinut paremmin alkuvuoteen kevääseen, kun hän puhui siitä, miten hyvin kunnilla menee. Varsin monet kunnat ovat tulleet toisiin ajatuksiin, ja kevät oli aika tavalla toisenlaista aikaa kuin tämän syksyn realismi, näin ainakin Kotkan suunnassa.

Mutta siinä yhdyn kyllä ministeri Jaakonsaaren mielipiteeseen, kun hän sanoi, että kunnat näkevät hyvin mustavalkoisena tämän asian. Eli lähdetään säästämään varsin usein kohteista, joihin on totuttu ja joihin ikään kuin mennään itsestään. Yksi sellainen ovat sairaanhoitopiirit, mihin täällä ed. Huuhtanenkin viittasi. Ne ovat ikään kuin mukavia säästökohteita, kun ne ovat jollakin kummallisella tavalla hiukan kaukana, vaikkakin sairaus on jokaiselle hyvin läheinen asia ja se pitäisi tietysti hoitaa silloin, kun sellainen tulee. Sairaalat ovat joutuneet hyvin hankalaan tilanteeseen ympäri Suomea.

Tässä asiassa kyllä ei voi sanoa niin kuin pääministeri Lipponen aikaisemmin, että näitä asioita ei saisi tuoda valtiovallan ongelmaksi, vaan kuntien pitäisi hoitaa nämä itse. Tämän päivän lehdessä on valtiontilintarkastajien kanta siitä, että valtio ei ole ottanut kylliksi huomioon omaa valvontavastuutaan. Viittaan siihen, että tämä vastuu on myös kyllä taloudellinen, ja nämä mahdollisuudet kunnille pitää antaa, kuten yhteisöveron saaminen oikeudenmukaiseksi. Se koskee Imatraa, Kotkaa, Torniota muun muassa, ja se on yksi tapa, jolla näitä asioita voitaisiin ratkaista.

Ed. K a n k a a n n i e m i : Arvoisa puhemies! Ensiksikin kannatan ed. Väistön tekemää ehdotusta.

Käsittelyssä oleva hallituksen lakiesityshän leikkaa kolmella eri tavalla kuntien taloutta ja näin johtaa syvempään kuiluun sillä tiellä, millä tämän hallituksen toimesta nyt on oltu hyvin määrätietoisesti. Kun valtiota on haluttu saada Emu-kuntoon, on kunnat pantu maksamaan.

Ministeri Jaakonsaari valitettavasti nimipäivänsä kunniaksi mainitsi, että jotkut kunnat ideologisista syistä lomauttavat työntekijänsä ja viranhaltijansa. Minä haluaisin kyllä kuulla, mikä on se kunta, joka jättää lapset ilman opetusta ja vanhukset hoitamatta ideologisista syistä. Onko se Vantaa, onko se joku sosialidemokraattien tai kokoomuksen johtama kunta vai minkälaiset poliittiset voimasuhteet tuollaisessa kunnassa on? Tuo oli hirvittävä väite. Kyllä minä uskon, että kunnissa on sen verran vastuuta, vaikka kunnallisvaalikausi alussa onkin, että halutaan perustoiminnot pitää yllä.

Mutta hallituksen linja on hyvin kylmä ja kova. Hallituksessa ei katsota, ketkä tästä politiikasta kärsivät. Kärsijät ovat niitä, jotka eivät tuloneuvotteluissa ole palkankorotuksia saamassa ja jotka eivät hallituksen linjalla ole saamassa myöskään veronkevennyksiä. Päinvastoin kaikkein heikoimmassa asemassa olevat ja puolustuskyvyttömimmät yhteiskunnan jäsenet kuntien palvelujen heikkenemisen kautta kärsivät tästä politiikasta.

Minunkin mielestäni pitäisi nyt mahdollisimman pian käydä kokonaisvaltainen kunnallistaloudellinen tarkastelu tässä salissa ja pohtia nämä kysymykset. Nimittäin me elämme vasta ensimmäistä vuotta viime syksynä tehdyn valtionosuusuudistuksen jälkeen ja lähivuosina valtionosuusleikkaukset jatkuvat hyvin voimakkaina eikä myöskään yhteisöveron tuotto enää kasva, ja jos kasvaisikin, hallitus on leikkaamassa siitäkin sen osan pois, mikä kasvaisi. Kunnat ovat ajautumassa ahdinkoon, ja se vie heikoimmat kuntalaiset ahdinkoon.

Ed. M ä h ö n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Kankaanniemi äsken

viittasi ministeri Jaakonsaaren puheenvuoroon ja siihen, että ideologisista syistä jotkut kunnat ovat lomauttaneet tai irtisanoneet. Minunkin on vaikea uskoa, että ed. Kankaanniemen esille nostamassa lasten ja vanhusten hoidossa näin olisi tapahtunut, mutta ainakin minulla on tiedossa tapauksia, joissa tekniseltä puolelta on kyllä lomautettu taikka irtisanottu sen takia, että on katsottu, että yksityinen sektori työskentelee vähän tehokkaammin ja paremmin näissä kunnissa. Tätä on kyllä tapahtunut huomattavasti.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Ed. Tulonen kehuskeli Tampereen kehitystä. Minä sanon, että se on poukkoileva ja huono. Se on ihan erilainen kuin aikanaan kaupunginjohtaja Paavolan aikana, jolloin hän piti valtuuston ja hallituksen poliittiset näpertelijät kurissa. Nykyisin siellä tehdään mitä haluavat ja tahtovat. Sen vuoksi siellä sählätään köyhyyden ja varakkuuden välimailla, ei oikein tiedetä kumpia ollaan.

Valitettavasti tällaisessa diktatorisessa vallanpidossa on omat heikot puolensa. Mutta se on ihan selvästi nähtävissä, että kun poliitikot pääsevät pelaamaan peliään, kuten Tampereellakin, niin huonoon suuntaan mennään. Kyllä Paavolalle täytyy nostaa siitä hattua, kun hän ei aikanaan näitä näpertelijöitä kuunnellut, vaan hoiteli asiat niin kuin katsoi parhaaksi kuntatalouden puolelta.

Täällä on mainittu muutaman kerran siitä, että muutamat kunnat mannermaan alueella ovat laskeneet veroäyriään sen sijaan, että se on yleistä Ahvenanmaalla. Meillä tasausmaksu on aina samanlainen, meillä ovat aina valtion velvoitteet ja suoritukset Ahvenanmaan suuntaan samanlaisia, meni siellä hyvin tai huonosti. Vähän ihmettelen, kun missään vaiheessa valtion taholta ei kukaan ole ottanut tarkasteluun, missä suhteessa meidän velvoitteemme ovat Ahvenanmaahan nähden ottaen huomioon sen erinomainen taloudellinen kehitys. Tasausmaksuja, niiden kertoimia ja myös muita suoritusvelvollisuuksia tulisi edes jossakin vaiheessa tarkastella sillä tavalla, kun on sovittu ja myös vähentää jotakin Ahvenanmaan suunnalta. Se on tietynlainen syöttiläs meidän kyljessämme. Minä ja moni muukaan ei varmasti hyväksy tätä. Tällaisia puheita minä käytän. Ne ovat sivistymättömiä, mutta minullehan tämä sopii ihan hyvin, kun olen sivistymättömän maineessa. Mutta kyllä Ahvenanmaan suuntaan pitäisi jossakin vaiheessa katsoa, ovatko osuudet ylisuuret verrattuna siihen, mikä on todellisuus.

Ed. Kiljunen: Arvoisa puhemies! Ensin ed. Aittoniemelle: 21 000 asukkaan Ahvenanmaa ei kauheasti ansaitsisi sanoja silloin, kun puhumme kokonaisuudessaan julkisesta taloudesta tai kuntataloudestakaan.

Ed. Kankaanniemelle: Hän huomautti siitä, että nimenomaan kuntien kustannuksella valtiovalta, hallitus, pyrkii saattamaan Suomen Emukuntoon. Jos minä oikein muistan konvergenssikriteereitä, niin siellä puhutaan julkisen talouden velkaantuneisuudesta kokonaisuudessaan. Siinä ei paljon auta se, jos valtio vähentää velkaansa ja kuormittaa kuntia. Konvergenssikriteerit jäävät yhtä lailla täyttymättä.

Arvoisa puhemies! Varsinaisesti halusin pariin seikkaan kiinnittää huomiota, oikeastaan samoihin asioihin, joita on jo tuotu esille, mutta jolta voin tukeni antaa. Ed. Dromberg toi esille sen seikan, että nykyinen valtionosuusjärjestelmä on ehdottomasti epäkelpo siinä suhteessa, että se rankaisee kasvavia lapsi- ja nuorisovaltaisia kuntia, tukee niitä kuntia suhteessa enemmän, joissa on passiiviväestöä, vanhusväestöä, työkyvyttömyyseläkkeellä olevia ihmisiä.

Ed. Tulonen toi esille Tampereen, joka erinomaisesti sosialidemokraattisessa johdossa hoitaa asioitaan. Siinä kieltämättä on myös taustalla — sen lisäksi, että tietenkin siellä hoidetaankin asiat hyvin — että esimerkiksi verrattuna Vantaaseen, joka on nyt ollut esillä, Tampere saa tänä vuonna valtionosuuksia 550 miljoonaa markkaa, kun Vantaa saa ainoastaan 220 miljoonaa markkaa. Kaupungit ovat yhtä suuria väkiluvultaan. Siinä suhteessa perusvolyymi on samankaltainen. Ainoa ero on se, että Tampere on valmis kaupunki, Vantaa on kasvava kaupunki, jossa myös investointitarpeet ovat kokonaan erilaiset kuin Tampereella. Tässä on ehdottomasti suuri ongelma valtionosuusjärjestelmässä, johon pitää kiinnittää vakavaa huomiota.

Täällä puhuttiin myös yhteisöveroista ja niiden vaikutuksista. Ed. U. Anttila toi muun muassa esille sen, että meidän täytyy katsoa pääkaupunkiseutua kokonaisuutena. Aivan totta onkin, että nimenomaan yhteisöverotulojen saannissa on suuria ongelmia tällä hetkellä.

Jos otan vielä esimerkin pääkaupunkiseudulta, 50 prosenttia vantaalaisista käy töissä Helsingissä ja sen kautta yhteisöverojen tuotto jää pääkaupunkiin. Helsingin verotuloista yhteisöverojen osuus on 26 prosenttia, kun Vantaalla sama osuus on 12 prosenttia ja Espoossa 14 prosenttia. Jos Vantaa saisi suhteessa yhtä paljon yhteisöve-

roja kuin Helsinki, se olisi 400 miljoonaa markkaa enemmän, mikä ratkaisisi automaattisesti ne talousongelmat, jotka tällä hetkellä Vantaalla ovat.

Meidän täytyy nyt nähdä vähän laveammin kuntien erot, ongelmalliset asetelmat ja pyrkiä kiinnittämään juuri näihin erityispiirteisiin huomiota. Sen vuoksi valtiolla on olemassa käytössä harkinnanvarainen rahoitus kriisikunnille, joka on 100 miljoonan markan tasolla. Se ei yksinkertaisesti riitä tällaisille suurille kunnille kuten Vantaalle, jos halutaan tukea vakavasti antaa. Tämä on pienkunnille tarkoitettu tukimuoto. Tässäkin suhteessa täytyisi nyt budjettiakin miettiessä katsoa, että tällainen erityistuki pitäisi pystyä järjestämään.

Ed. V i i t a n e n (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Kiljuselle, joka mielestäni hieman harmillisesti vertailee täällä erilaisia kaupunkeja ja niiden tilannetta, haluaisin todeta Tampereen osalta ihan lyhyesti seuraavaa:

Tampere on valtionosuuksiensa suhteen aiemmassa järjestelmässä ollut selkeästi kuopassa. Kaikki kriteerit ovat kohdelleet Tamperetta silloisessa järjestelmässä epäoikeudenmukaisesti. Kun järjestelmää nyt uudistettiin, tulos oli se, että se ei Tampereen osalta voinut mennä enää muuhun kuin parempaan suuntaan, koska niin huonossa asemassa olimme aiemmin.

Kun näitä vertailuja tehdään, täytyy muistaa myös se, että esimerkiksi Vantaa ja Tampere ovat täysin eri tyyppiset kaupungit. Vantaa on ikään kuin Tampereen Nokia, jos näin voi sanoa, Helsingin kupeessa oleva kasvukeskus, kuten Tampereen kupeessa on esimerkiksi Nokia. Tämä tarkoittaa väistämättä sitä, että Tampereella on satsattava huomattavasti enemmän erilaisiin asioihin, kuten liikunta-, kulttuuri-, teatteri ja tämän tyyppisiin palveluihin, jotka keskuksiin kuuluvat, sekä sitten, totta kai, kaikkiin muihin tärkeimpiin peruspalveluihin, kuten koulutus-, sosiaali- ja terveyspalveluihin. Niihin on satsattava todella paljon. Minä en haluaisi tehdä tällaisesta keskustelusta riitaa kahden eri kaupungin välille, kuinka toinen on paremmassa asemassa kuin toinen. Mielestäni se on jopa lapsellista.

Ed. Aittoniemelle en halua tässä suhteessa ryhtyä kommentoimaan sen enempää kuin totean, että jos ed. Aittoniemi itse olisi valtuutettuna Tampereella, hän toki tietäisi, että siellä on aika pitkänäköistä ja jäntevää politiikkaa tehty, ei poukkoilevaa.

Ed. U o t i l a : Arvoisa rouva puhemies! Täällä on puhuttu siitä, että vasta tämän vuoden alusta voimaan tullut valtionosuusjärjestelmä on epäkelpo. Käsiteltävänä oleva lakiehdotushan koskee valtionosuusjärjestelmää. Tietysti olisi toivottavaa se, ettei aseteta vain erilaisia kuntia ja niiden välisiä tilanteita vastakkain, vaan mietittäisiin minkälaisia korjausehdotuksia valtionosuusjärjestelmä kaipaisi, koska niitä todella kaivattaisiin.

Keskeinen tekijä on verotulojen tasaus. Siihen sisältyy sellainen ongelma, että kerättävä tasaus ja kunnille valtionosuuksien lisäksi jaettava tasauslisä eivät vastaa toisiaan, vaan valtio vetää niin sanotusti välistä, tämän vuoden osalta 565,7 miljoonaa ja arvioiden mukaan ensi vuonna 643 miljoonaa. Eli verotulojen tasausta kerätään enemmän kuin jaetaan valtionosuuksien lisänä toisille kunnille. Tämä ei tietenkään voi periaatteessakaan olla oikein.

Kaiken kaikkiaan verotulojen tasaukset ovat liian kovia. Muutos, joka tilannetta helpottaisi, olisi se, että tasausrajaa laskettaisiin 40 prosentista 30 prosenttiin. Sen lisäksi järjestelmään sisältyy ongelmia, jotka ovat tässäkin keskustelussa olleet esillä. Esimerkiksi se, että sosiaali- ja terveyshuollon laskennallisten valtionosuuksien perusteet eivät ota huomioon 0—6-vuotiaiden lasten osuutta eivätkä näiden aiheuttamaa kustannusvaikutusta kuntatalouteen. Tietenkin valtionosuusjärjestelmän pitäisi olla läpinäkyvä ja selkeä, mutta esimerkiksi sosiaali- ja terveystoimen valtionosuuksien erilaiset kertoimet ja niiden perusteella tehtävät teoreettiset laskelmat eivät vastaa niitä todellisia kustannuksia, mitä tekijät aiheuttavat.

Täällä viitattiin lomautuksiin ja kuntien talouteen. Minä en allekirjoita sellaista väitettä, että kunnat ideologisista syistä suoraan lomauttaisivat, mutta ammattijärjestöt, esimerkiksi OAJ, ovat esittäneet kritiikkiä, että yksittäisen kunnan talous ei välttämättä korreloi suoraan siihen, onko lomauttamistarvetta vai ei. Ne eivät kulje aina niin, että ainoastaan ne kunnat lomauttavat, joiden talous on kaikkein suurimmassa ahdingossa, vaan lomautuksia tehdään muuallakin. Silloin kysymys on tietenkin arvovalinnoista, siitä, mihin kunnan talouden tervehdyttäminen kohdistetaan.

Valtionosuusjärjestelmä sisältää äsken mainittujen lisäksi sellaisia ongelmia, että se ei esimerkiksi joukkoliikennekustannuksia tarpeeksi huomioi. Taajamalisä ei vaikutuksiltaan kata näitä tekijöitä.

Omalta kohdaltani olen tehnyt valtionosuuslain 7 §:ään muutosehdotuksen, joka estäisi edes sen tilanteen syntymisen, joka Espoon osalta on ensi vuonna syntymässä. Sen sijaan, että Espoo saisi valtionosuuksia, se joutuukin maksamaan 17,3 miljoonaa. Olen vedonnut nimenomaan itsehallintoperiaatteeseen, en niinkään siihen, mikä on Espoon talouden kyky vastata palveluksistaan tällä hetkellä verrattuna esimerkiksi pääkaupunkiseudun muihin kuntiin. Erittäin outoa on se, että koko valtionosuusjärjestelmä sekä leikkausten että erittäin voimakkaan verotulojen tasauksen johdosta johtaa siihen, että kunnan saama valtionosuus kääntyy miinusmerkkiseksi, niin kuin se Espoon osalta nyt kääntyy.

Ed. Dromberg: Arvoisa puhemies! On erittäin tärkeätä, että käymme valtionosuuskeskustelua ja puhumme niistä kriittisistä kohdista, jotka täytyy korjata. Ne ovat selkeästi tulleet esille jo niin lyhyellä ajalla kuin tämä vuosi on ollut. On todella ikävää, että on odotettava melkein neljä vuotta ennen kuin korjaukset tulevat, kun tiedämme, että koko ajan kuntatalous kuitenkin heikkenee. Kyllä minun hallituspuolueen jäsenenäkin täytyy sanoa, että hallituksen tulisi asiaan puuttua ennen kuin tilanne on todella niin paha, ettei tiedetä miten siitä selvitään.

Eriarvoisuus kuntien välillä on tullut tietenkin eri syistä esille. Toisaalta taas kuntien itsemääräämisoikeus on myös antanut kunnallisille päättäjille tavattoman suuret kädet toimia, kuinka selvitään eri tilanteista. Katson, että monet kunnat, jotka ovat saaneet aikaisemmin hyvinkin paljon valtionosuutta, ovat tottuneet siihen, että ne eivät oma-aloitteisesti ala toimia. Toisaalta tämä on ollut myös kannustus siihen suuntaan, että kuntien täytyy myös itse ajatella vahvuutensa ja selviytyä tulevasta tilanteesta.

Pääkaupunkiseutua vertaillessa täytyy tietenkin sanoa, että Helsinki on kypsä kaupunki, niin kuin Tamperekin, mutta ympäristökaupungit Espoo ja Vantaa ovat nopeasti kasvaneet kaupungeiksi. Niissä on ollut päivähoitotarvetta, terveydenhuoltotarvetta, opetusalan tarvetta, koulutustarvetta ja paineita, jotka ovat raskaasti koetelleet nimenomaan kunnan taloutta. Tätä kautta pitäisi nämä asiat myös huomioida valtionhallinnon taholta.

Ed. Laakso (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Mielestäni oli hyvä, että ed. Uotila hyvin selkeäsanaisesti totesi, ettei tiedossa ole sitä, että kunnat ideologisista syistä lomauttaisivat. Vaikka itse olen suhteellisen vasemmalla, täytyy sanoa, että en tiedä yhtään sellaista kuntaa Suomessa, johon ministeri Jaakonsaari viittasi, joka ideologisin perustein lomauttaisi henkilöstöä. Kyllä kyse on aina vakavista taloudellisista ongelmista.

Ed. Uotila kiinnitti huomiota verotuksen tasausjärjestelmän epäkohtiin. Tämän lisäksi juuri Vantaan osalta on todettava, että Vantaata nykyinen valtionosuusjärjestelmä rankaisee kahdella eri tavalla. Meillä sairastavuuskerroin on keskimääräisesti alhaisempi kuin valtakunnassa yleensä, mikä johtuu siitä, että meillä on suhteellisen nuoret asukkaat. Tästä syystä menetämme 63 miljoonaa markkaa vuodessa. Samalla menetämme, koska meillä on paljon päivähoito- ja kouluikäisiä, kymmeniä miljoonia markkoja myös siksi, että meillä on niin paljon nuoria ihmisiä. Eli nykyinen valtionosuusjärjestelmä vaatii pikaista uudistamista.

Yhdyn ed. Drombergiin siinä, että ei riitä, että ministeri Backman hallituksen suulla ilmoittaa, että vuonna 99 budjetissa tähän tulee korjaus. Meidän on saatava korjaus nopeammin, sillä muun muassa Vantaan kaltainen kunta ei kestä nykyistä tilannetta, jossa väestömäärältään yhtä suurena kaupunkina Turun kanssa saamme peräti 300 miljoonaa markkaa vuodessa vähemmän valtionapuja kuin Turku.

Ed. Saarinen: Arvoisa rouva puhemies! Aloitan puheenvuoroni vastaamalla ed. Uotilalle, kun hän totesi, että Espoon kaupungin valtionosuussaldo on negatiivinen. Tämähän johtuu siitä, että opetustoimen valtionosuuksia maksetaan merkittävä määrä oppilaitosten ylläpitäjille. Jossakin vaiheessa varmaan tähänkin tilanteeseen pitää puuttua, tulisiko sittenkin nämäkin valtionosuudet maksaa suoraan kotikunnalle, jolloin tämä ongelma poistuisi, että valtionosuussaldo olisi negatiivinen.

Suomi on niin iso ja harvaanasuttu maa näin pienelle kansalle, että meillä on ongelmia sekä maaseudulla että kaupungeissa, ja näiden ongelmien rakenteellinen muuttaminen on todella vaikeata. Vastikään on valtionosuusjärjestelmiä muutettu. Hyvänä pidän sitä, että oli valmiutta muuttaa. Tätä pitää nyt jonkin aikaa seurata ja tehdä johtopäätöksiä ja omata herkkä muutosmieli myös tulevaisuudessa.

Täällä on mainittu Vantaa ja Järvenpää, mutta esimerkinomaisesti tuon keskusteluun sellaisen kunnan kuin Karjalohja, jossa kävin maanantaina ja sanoin kunnanjohtajalle, että teillä

varmaan valtionosuusjärjestelmä toimii hyvin, kun tiedän, että kuntanne väestöstä yli 22 prosenttia on yli 65-vuotiaita. Hän sanoi, ettei toimi, koska heillä on vanhoja ihmisiä paljon mutta myös nuoria ihmisiä paljon. Hän sanoi, että nämä tekijät tasaavat toinen toisensa. Tällaisia kuntia on varmaan muitakin kuin Karjalohja. Kuntakentässä ei ole varmaan kahta samanlaista kuntaa. Kaiken kaikkiaan Suomen 450 kuntaa on määrältään jo sitä luokkaa, että saattaisi olla järkevää siellä täällä lyödä hynttyitä yhteen.

Väistämättä ovat menneet keihäänkärjet jotenkin nimenomaan kuntia kohtaan, mutta vastuu kansalaisista on yhteinen. Valtio, kunnat, seurakunnat, puolueet — on viitattu monessa puheenvuorossa, miten jotakin kaupunkia johtaa jokin puolue. Kyllä puolueet hoitavat kaikkien kaupunkilaisten, kaikkien kuntalaisten asioita. Ei ole varmaan yhtään sellaista kiilusilmäistä valtuustoa, joka katsoisi vain jonkin ideologian perusteella, kenen asioita hoidetaan.

Mutta mitä on tapahtunut? Jos me katsomme lähimenneisyyteen, kaikki me tiedämme, miten valtion on käynyt. Valtiontalous on syöksykierteessä velkaantunut. Nyt se syöksykierre on saatu oikaistuksi. Velanhoito on hallinnassa, vaikka edelleen meidän veneemme sukeltaa.

Mitä kunnat ovat tehneet? Kahdeksan vuotta kaupunginvaltuuston puheenjohtajana toimineena, siitä huolimatta uskallan kysyä, mitä kunnat ovat tehneet vastaavana aikana, siis kunnat yleensä Suomessa. Ne ovat näinä vaikeina työttömyysaikoina maksaneet pois velkojansa. Kuntien velkataseet ovat noin suurin piirtein nollassa. Kaikkien Suomen kuntien yhteinen nettovelka on luokkaa 5—6 miljardia markkaa eli noin tuhat markkaa jokaista suomalaista kohden. Kunnat voisivat lähestulkoon, jos niin päättäisivät, yhteisvastuullisesti huomenna maksaa velkansa pois, ja kuitenkin kunnilla, valtiolla on yhteinen vastuu kansalaisistaan.

Kunnat ovat käyttäytyneet tällä tavalla, eikä siinä mitään pahaa ole, jos kunnat hoitavat talouttaan hyvin. Mutta sitten voidaan kysyä, mikä on kunnan toimiala. Kunnat ovat aika voimakkaasti omaksuneet eräällä tavalla liikkeenjohdollisia strategioita. Esimerkkinä käytän yksityistämisbuumia. Kaikki mahdollinen, mikä kuntasektorilla on mahdollista yksityistää, myös tehdään. Mitä siitä seuraa? Siitä seuraa esimerkiksi työttömyyttä. Kunnan toimiala ei ole eikä se voi olla samanlainen toimiala kuin on yksityisellä yrityksellä. Yksityisen yrityksen perusmotiivina on liikevoiton, siis taloudellisen voiton tuottaminen. Kunnalla ei ole tätä motiivia, ei tätä perusajatusta. Ei kunnan talous ole itseisarvo. Kunta on yleinen palvelutehtävää toteuttava organisaatio. Se toimii asukkaittensa tarpeita varten. Se ei voi näin ollen tavoitella, voisiko sanoa vähän kielteisessä mielessä ikään kuin kamreeriajattelun pohjalta vain ja ainoastaan taloudellista hyvää ja sitä, että kunnan kassa olisi kaiken aikaa ensiarvoisen tärkeä hoidettava, vaan kohteena ovat kunnan asukkaat.

Mistä sitten tähän lohduttomaan tilanteeseen voisi vielä hakea ratkaisuja? Mistä voisi kerätä esimerkiksi tuloja? Koen, että kunnissa on menot aika lailla luita myöten jo kaluttu, mutta sitten pitää voida myös tarkastella tulopohjaa.

Suomessa ei ole käyty juurikaan keskustelua esimerkiksi yritysten poistojärjestelmien uudistamistarpeista. Ilmiselvästi sillä suunnalla olisi varaa tehdä sen kaltaisia uudistuksia, että julkisen sektorin tulot kasvaisivat. Me olemme myös hyvin hiljaa siitä, millä tavalla kiinteistöveron verotuspohjaa voitaisiin laajentaa. Meillä on huomattavia kiinteistöjä kiinteistöveron ulkopuolella.

Yhteisöverolla spekuloiminen ei ole myöskään toistaiseksi noussut kovinkaan voimakkaaseen keskusteluun. Ilokseni huomasin viime viikolla, että valtiovarainministeri Niinistö oli lehtihaastattelussa ääneen sanonut, että tähän pitää puuttua. Niin minunkin mielestäni. Ei ole oikein, että ne, jotka pystyvät tällä spekuloimaan, siirtävät ilmiselvää ansiotuloa 28 prosentin yhteisöverotuksen piiriin.

Aivan lopuksi kiinnitän huomiota vielä tällaiseen meille jaettuun esitteeseen, se on Veronmaksajain Keskusliitosta, millä tavalla erilaiset verovelvollisuusryhmät ovat maksaneet veroja. Nämä tilastotiedot perustuvat vuoteen 95. Eläkeläiset ovat tuolloin maksaneet veroja yhtä maksajaa kohden 19 800 markkaa ja liikkeen- ja ammatinharjoittajat, siis liikemiehet 34 400 markkaa. Palkansaajilla, joilla on verokirja työnantajan toimistossa, vastaava luku on 41 300 markkaa. Mitä tämä voi olla maatilatalouden harjoittajilla? Se on eläkeläisten tasolla, 22 750 markkaa.

Tässä on aika huomattavia eroja myös, kun katsotaan, minkälaista porukkaa kunnassa asuu, mitä siellä tehdään, kun veron määrä per maksaja on lähestulkoon kaksinkertainen, esimerkiksi maatilatalouden harjoittajan ja palkansaajan ero. Siinäkin voisi olla jotakin tutkittavaa, että kuntien tulopohjaa voitaisiin vahvistaa.

Ed. M. Pietikäinen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. U o t i l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Saariselle toteaisin, että hän on aivan oikeassa, että osa Espoon miinusmerkkisestä valtionosuudesta johtuu siitä, että opetustoimen valtionosuudet menevät suoraan ylläpitäjille. Mutta tämä ei ole koko totuus, koska laskelmat osoittavat, että myös sosiaali- ja terveyspuolen valtionosuudet ensi vuonna menevät Espoossa miinukselle. Silti olen sitä mieltä, että kun muutoksia penätään, ehkä tämä olisi yksi tapa, että niin kuin Kuntaliitto jo lakia tehtäessä edellytti, opetustoimen valtionosuudet menisivät suoraan kunnille eikä ylläpitäjille. Tämä muutos olisi varmaan aika helppo tehdä. Vaikka ylläpitäjille menevät valtionosuudet välillisesti menevätkin tietysti kuntalaisten palvelujen turvaamiseen, ne eivät mene samalla tavalla kunnallisen itsehallinnon piiriin, koska kuntayhtymien hallinto ei ole samanlaista kunnallista itsehallintoa kuin oman kunnan liikkumavara oman kunnan talouden puitteissa kunnallisille päättäjille antaa.

Ed. V ä i s t ö (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Saarinen otti esille kunnan toimialan ja yksityistämisen. Minusta hän on siinä oikeassa, että pitää hyvin varoen yksityistää sellaisia peruspalveluja, jotka kuuluvat kunnan keskeiseen tehtäväkenttään. Niiden osalta pitää olla todella hyvin varovainen, huolehtia siitä, että jatkuvuus ja laatu todella voidaan näissä palveluissa turvata.

Mitä tulee ed. Saarisen toteamaan velkojen pois maksuun, olen ymmärtänyt niin, että useat kunnat ovat Lipposen hallituksen aloitettua ja ilmoitettua kuntien valtionosuusleikkauksista päätyneet siihen, että ne pyrkivät varautumaan vielä pahemman päivän varalle niin, että velkaa voitaisiin vähentää nyt, kun siihen on ollut edellytykset.

Mitä tulee kiinteistöveroon ja veropohjan laajentamiseen, nyt ollaan tilanteessa, että maatalousyrittäjät ja myös maaseudulla toimivat muut yrittäjät ovat hyvin vaikeassa taloudellisessa tilanteessa. Sen veropohjan tuotto, joka maksimaalisesti ilmeisesti saataisiin maa- ja metsätalousmaan kiinteistöveron muodossa, voi olla kenties noin 350 miljoonaa markkaa. Se kohdistuisi siihen väestönosaan, joka muutenkin tässä muutoksessa on ollut kaikkein vaikeimmassa asemassa ja jolta jo nykyinen Lipposen hallitus on monin tavoin leikannut muun muassa yksityisteiden kunnossapidon ja tierahojen osalta. Minusta sinne ei pidä enää lisäveroa sälyttää.

Ed. D r o m b e r g (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Edustajat Saarinen ja Uotila ottivat esille ammatillisten oppilaitosten valtionosuuden siinä mielessä, että tätä rahaa ei pitäisi suoraan ylläpitäjille antaa. Olen ehdottomasti toista mieltä. Mielestäni tämä oli todella oikea ratkaisu, että se saatiin suoraan ylläpitäjille, ammattikouluille, ammatillisiin oppilaitoksiin ja myös ammatillisille korkeakouluille, koska me tiedämme tänä päivänä ja tämänkin keskustelun perusteella, että jos se olisi tullut suoraan kuntaan, niin ensinnäkin se, että se kierrätettäisiin sitä kautta, olisi turha toimenpide, eikä toiseksi mikään takaisi sitä, että se menisi juuri tähän opetusmuotoon, johon se on tarkoitettu, koska kunnan päättäjät voivat itse ohjailla rahoja, jotka kuntiin tulevat. Pidän erittäin tärkeänä sitä, että jatkossakin nämä rahat ohjautuvat juuri siihen opetustoimen osaan, johon ne on tarkoitettu. Tämä oli erittäin viisas ratkaisu.

Vielä palvelujen yksityistämisestä kunnissa. Mielestäni tämä on yksi vaihtoehto. Sitä mielestäni ei pidä jatkossakaan sulkea pois, vaan kunnat itse voivat päättää ja katsoa, mikä muoto niille parhaiten sopii peruspalvelujen tarjoajina. Joillekin kunnille yksityiset palvelut ovat vaihtoehtoina taloudellisesti erinomaisen hyviä. Ne monipuolistavat myös kuluttajien käyttöä. Silloin jokainen voi oman tarpeensa mukaan myös ohjata käyttöänsä.

Ed. S a a r i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Jos lähtee kotikuntakorvauksesta, olen ollut aikoinaan sitä mieltä, että ne piti oppilaitosten ylläpitäjille kohdistaakin. Pidän sitä pienempänä haittana, jos siitä aiheutuu tilastoihin jonkinlainen optinen harha.

Kunnat ovat nähneet tulevaisuuden synkkänä. Ne näkevät sen muuten tälläkin hetkellä. Kunnissa ei ole luotettu valtiovaltaan sopimuskumppanina. Siksi monessa kunnassa on toimittu vaikeana työllisyysaikana sillä tavalla, että on vain makseltu kamreerimaisesti velkoja pois eikä ole oltu kovin huolissaan työllisyydestä.

Ed. Väistölle toteaisin, että kaikki kunnia niille työn sankareille, jotka elättävät itsensä tekemällä työtä maatiloilla, mutta yhä suurempi hehtaariosuus on siirtynyt kaupunkilaisten omistukseen. Mielestäni esimerkiksi kaupunkilaisia met-

sänomistajia voisi selvästi verottaa nykyistä rankemmin.

Ihan lopuksi totean, että täällä on myös viitattu, tässä debatissa ei niinkään mutta pitkin päivää, muuttoliikkeeseen. Meillä ei asuta vielä hälyttävässä määrin taajamissa. Kansainvälisen vertailun mukaan me asumme aika harvakseltaan edelleen. Vetureiden pitää olla kunnossa, muidenkin kuin Helsingin, siitä heijastuu sitten yhteistä hyvää ympäristöön.

Ed. Lahtela: Arvoisa rouva puhemies! Tämä kuntien valtionosuussysteemi on aina mielenkiintoinen, eikä varmaan koskaan tästä hyvä tulekaan, tämä on semmoinen monimutkainen systeemi. Aina joku kärsii ja kukaan ei ilmeisesti voita tässä systeemissä, ainakaan ei tunnusta.

Esimerkiksi jos otetaan kunnat ja valtio, nehän ovat ihan erillisiä yksiköitä, valtio on tietysti niin kuin isoveli, jolta on hyvä puistaa kaiken näköisiä avustuksia, mikä kuuluu tähän systeemiin. Tasaukset pitääkin olla, koska kunnissa on isot erot, muuten tämä systeemi ei toimisi, vaan vahvat olisivat entistä vahvempia ja heikot heikossa asemassa. Siinä mielessä järjestelmä on ihan hyvin luotu ja sitä koko ajan yritetään parantaa. Tiukkenevissa olosuhteissa näköjään aina tuottaa tuskaa se parannus. Selvitysmies Koski teki systeemin, ja hän kun liikutti yhtä palikkaa, niin se koski toiseen kohtaan, ja siitä sitten syntyi tätä kitkaa.

Mutta on ihan luonnollista se, että tästä kunnallispuolesta on turha valtion ihmisten sanoa, että siellä pitäisi tehdä niin ja näin. Meillä on kunnallinen itsehallinto, joka valitaan vaaleilla, ja kunnat hoitavat itsenäisesti sitä reviiriään niin hyvin kuin osaavat. Jotkut ovat osanneet hoitaa talouttaan hyvin, ja millaiset mahdollisuudet siellä on taloutta hoitaa, niin sillä tavalla kunnat sitä hoitavat, totta kai. Tietysti valtion puolelta on asetettu joitakin semmoisia reunaehtoja, mitkä pitää kuntalaisille tarjota, mitkä palvelut on oltava kaikkien saatavilla, ja ne tietysti rajoittavat siltä osin, että suurin osa kuntien menoista on sellaisia, jotka ovat lakisääteisiä, niistä ei paljon lipsuta. Liikkumavara, mikä on, on niiden menojen osalta, mitkä eivät ole lakisääteisiä.

Minä kysyisin tältäkin porukalta semmoista ajatusta, että kuvitellaan tilanne, että meillä tultaisiin neitseelliseen maaperään, Suomessa ei olisi piirretty rajoja yhtään vielä, ei kuntien rajoja minkäänlaisia. Minkäs näköiset uudet kuntarajat kuvittelisitte luotavan? Loisimmeko tämmöisen järjestelmän, kuin meillä tänä päivänä on olemassa, hyvin sekavan, hyvin eritasoisen, muutaman sadan ihmisen kuntia? Meillähän ei hyvin isoja kuntia ole olemassakaan. Mutta tekisimmekö me tämmöisen, jossa on moninkertainen virkamieskunta, hyvin epäsuhtaiset väestömäärään nähden, jos katsotaan jotain johtoporrasta jossakin kunnassa?

Kyllä minä väittäisin, että tämä eduskunnankin porukka, jos se pantaisiin työryhmiin pohtimaan uutta juttua ja ei olisi vanhoja painajaisia, vanhoja rajoja, tekisi huomattavasti tehokkaamman jaon siten, että se olisi paremmin, tehokkaammin hallittu, jolloin varat voitaisiin ohjata huomattavasti paremmin kuntalaisia palvelemaan, onpa sitten kysymyksessä lastenhoito, vanhusten hoito, tiestöt, sosiaalitoimessa kaikki alueet, kulttuuripuoli. Todennäköisesti me laittaisimme niitä ihmisiä enemmän oikeiksi toimijoiksi tekemään työtä, palvelemaan kuntalaisia, ihmisiä, eikä hallinnoimaan, johtamaan apulaiskaupunginjohtajiksi, kunnanjohtajiksi, kaikenlaisiksi sosiaalijohtajiksi ja alaisiksi. Nyt se systeemi on vaan semmoinen, siitä me emme ole osanneet vielä keskustellakaan tässä yhteiskunnassa hyvin vahvasti. Aina tulevat ne vanhat asenteet esiin. Sen takia tämä kuvaus viittaa siihen, että meidän pitäisi tehdä enemmän kuin aina huutaa sen perään, että nyt kutistetaan, kun tiedetään realiteetit kuitenkin.

Valtiontalous on, mikä on, sieltä ei hirveän paljon voi riipiä lisää. Ed. Pekkarinen tuossa kuvasi, miten hieno on valtion taloudellinen tilanne tänä päivänä. Mutta yhä edelleen otetaan velkaa, 20 miljardia ilmeisesti sitten lopputilissä tänä vuonna ja ensi vuonna vielä 15 miljardia. Suunta on vähän parempaan päin, mutta kuitenkin otetaan velkaa. Siinä mielessä kaikki se meno, mitä ei onnistuta säästämään jostakin, on velaksi otettua rahaa, se maksetaan rahoittajille joko ulos tai kotimaahan, tällä hetkellä ilmeisesti kotimaahan, koska nettomääräinen lainanotto tulee kotimaasta.

Kunnissa on paljon tehostamisen varaa, ja se tietysti riippuu jokaisen kunnan poliittisesta ilmapiiristä ja siitä, mikä yleinen ilmapiiri meillä on. Onko vaikka koulutoimen puolella kaikki semmoinen tehokkuus otettu irti, mitä voidaan saavuttaa? Me omassa kunnassamme olemme käyneet keskustelua semmoisesta asiasta, onko kaksiopettajainen koulu miten tehokas, vai olisiko paras satsata kolmeopettajaisiin kouluihin, että saadaan järkevämpiä ryhmiä ja vähän sosiaalisempi ympäristö. Hiihtokilpailussakaan ei tarvitsisi kahden kilpailla samalta luokalta, siinä

voisi olla jopa neljäkin. Mutta tämä on niitä kysymyksiä, jotka ovat jokaisessa kunnassa arvokeskustelun paikkoja ja tärkeysasioita.

Voi olla, että pikkuhiljaa, kun talous kuitenkin tiukkenee, uusia rahoja ei ole tulossa, siihen joudutaan pakon edessä. Mutta minä kyllä itse edustan sitä linjaa, että aina vapaaehtoisesti järjestetyt keskustelut, ennen kuin ollaan pakon edessä, olisivat parempia. Se tarkoittaa myös kuntarajojen yli tehtävää yhteistyötä ja niiden mahdollisuuksien hyödyntämistä, eli hoidettaisiin kuntarajojen yli se, mitä voidaan.

Taloushallinto on hyvä esimerkki. Laskuja voidaan lähettää hyvinkin isolle alueelle. Kirjanpito voidaan hoitaa keskitetymmin, jolloin siltä hallinnon puolelta tulisi säästöä, ja ne rahat voisi käyttää niiden palvelujen tuottamiseen, mitkä ovat ihmisläheisiä ja ovat kuntalaisille tärkeitä.

Samaten kuntaliittojen osalta, vaikka kunnathan tietysti itse määräävät tahdin siinä. Pohjois-Karjalassa on hyvä esimerkki sairaanhoitopiiristä. Keskussairaalassa on kuuden kuukauden leikkausjonot. Kysymys on siitä, ettei ole riittävästi henkilöitä. Tiloja ilmeisesti on aika reippaasti, koska en ole nähnyt, että poliklinikka pyörisi kolmessa vuorossa. Viikonloput ovat ihan tyhjillään. Kysymys on siitä, että meillä säästetään vääristä asioista. Eli jos otettaisiin ihmisiä töihin, tilat saataisiin tehokkaampaan käyttöön, jolloin pääomakulut yhtä hoitokertaa, leikkausta ja toimenpidettä kohti alenisivat, jolloin jonot lyhenisivät. Eikö olekin järkevä juttu? Kaiken kaikkiaan siinä pitkällä aikavälillä saataisiin säästöjä aikaan. Miksei voitaisi myydä palveluita jopa ulkomaille? Meillä hoidettaisiin tehokkaasti polvileikkaus tai mikä hyvänsä leikkaus. Itärajalta, ennen kaikkea Venäjän puolelta olisi hyviä asiakkaita tulossa, kun vain osattaisiin markkinoida oikein. Miksei koko Suomessa?

Tässä on muutama hipaisu semmoisiin asioihin, mitkä liittyvät kuntatalouteen ja tähän, millä tavalla voidaan hoitaa kuntien talous järkevämmin. Se tiedetään, niin kuin aikaisemmin totesin, että hirveästi uutta liikkumavaraa ei tule olemaan.

Sen sijaan tässä jotkut aikaisemmin arvostelivat sitä, että tämä harkinnanvaraisuus, jota korostetaan mietinnössä ja itse lakiesityksessä, ei ole hyvästä. Kuitenkin kun niitä palikoita on liikutettu, niin eikö tärkeätä ole kuitenkin harkinnanvaraisuus, jotta hyvin harkitusti, jos on ilmennyt sellaisia kohtia, että kaikki ei olekaan mennyt ihan oikein, voidaan avuntarve todeta, ettei jokin kunta joudu ihan kohtuuttomaan ahdinkoon? Sen takia minusta tämä on ihan tärkeä juttu.

Sitten jotkut puuttuivat vielä metsäverotukseen. Minun mielestäni tässä ilmeisesti tehtiin kuitenkin menneinä vuosina virheitä siinä, kun siirryttiin myyntiverotuksen puolelle, johtuen siitä, millä tavalla verotulot ohjautuvat eri kuntiin. Nythän käy sillä tavalla, että metsäiset kunnat välttämättä eivät niistä varoistaan hirveästi hyödy, vaikka siellä olisikin luonnonrikkauksia, vaan varat menevät vähän sattumanvaraisesti mihin menevätkin.

Ed. M. Pohjola merkitään läsnä olevaksi.

Ed. R y h ä n e n : Arvoisa puhemies! Tulen vasemmalle puhujakorokkeelle sen tähden, että puheessani mahdollisesti esille tulevat moitteet kohdistuisivat paremmin, koska aion muutamia moitteita tälle vasemmalle puolelle antaa siitä syystä, että te olette luoneet ed. Tulosen äsken mainitseman brezhneviläisen järjestelmän ja toisaalta olette alistuneet kokoomuksen eriarvoisuutta synnyttävään linjaan.

Minä nimittäin, arvoisa puhemies, ihmettelen suuresti sitä ristiriitaa, joka tänä päivänä on kuntatalouden suhteen olemassa. Pääministeri on tästä samasta paikasta toistuvasti tuonut esille sen näkemyksen, että kunnat rypevät rahoissa. Ministerit Jaakonsaari ja Backman täällä ovat todistaneet, että kunnilla menee hyvin ja että niillä menee paremmin kuin Ahon hallituksen aikana. Kaikki nämä väitteet on osoitettu monella tavalla arvovaltaisella taholla täysin pitämättömiksi.

Tuore tutkimus, jossa oli parikymmentä kuntaa, hiljattain osoitti, että Lipposen hallituksen aikana kunnissa palvelut ovat huonontuneet. Kuntalaiset kokevat itse näin. Useat kunnallisjohtajat ovat tuoneet seikkaperäisesti esille, että kuntien taloudellinen tilanne on selvästi huonontunut.

Ed. Saarinen täällä toi esille sen, että kunnat ovat maksaneet velkojansa pois. Pitkälti näin onkin tapahtunut, mutta tämän brezhneviläisen hallinnon aikana kunnat ovat joutuneet syömään kuormasta. Ne ovat joutuneet myymään omaisuuttaan. On myyty sähkölaitoksia, on myyty puhelinlaitoksia, myyty kiinteistöjä ja tällä tavalla kuntien perusvarallisuus on samanai-

kaisesti heikentynyt. Kysymyksessä on itse asiassa silmänkääntötemppu.

Minulla on tässä edessäni tämän päivän Helsingin Sanomien leike, jossa selvästi pääkaupunkiseudun kunnallisjohtajat tuovat huolensa kunnallistaloudesta ja kuntien vastaisista mahdollisuuksista hoitaa velvoitteitaan. Espoon kaupunginjohtaja Marketta Kokkonen tuo esille näkemyksen, että nykyinen valtionosuusjärjestelmä on toinen pääkaupunkiseudun kuntia yhdistävä huoli. Erityisen ärhäkkäästi hän tuo tämän esille, koska järjestelmä ei tasaa verotuloja kunnille kohtuullisesti eikä kannustavasti. Hänen laskelmiensa mukaan valtio vähentää verotulojen tasauksella korkeamman verotulon kuntien valtionosuuksia ensi vuonna yli 600 miljoonaa markkaa. Nämä luvut ovat kokonaan toisia kuin ministeri Backmanilla oli täällä. Valtionosuusuudistus ei myöskään ota riittävästi huomioon kasvukaupunkeja, joissa on runsaasti lapsia. Valtio rahoittaa enää neljänneksen kuntien käyttökustannuksista samaan aikaan, kun kunta rahapulassaan joutuu karsimaan muita tärkeitä palvelujaan. Näin vauraassa ja kehittyvässä Espoossa.

Toteaisin muuttoliikkeestä vielä sen verran, että tähän ei ole hallituksen puolelta riittävästi reagoitu, koska muuttoliike synnyttää ongelmia lähtöpaikoissa ja myös tulopaikoissa. Tämä tilanne on tänä päivänä aivan uusi. Helsingin, Espoon, ja Vantaan kunnallisjohtajat ovat toistuvasti tuoneet esille näkemyksen, että muuttoliike on näiden kaupunkien tulevaisuutta ajatellen tällä hetkellä hallitsematonta. Muuttoliike on liian raju, ja jatkuvasti joudutaan lisäämään investointeja infrastruktuuriin ja joudutaan myös palveluja jatkuvasti heikentämään. Tämä kehitys on hyvin haitallinen. Pääkaupunkiseudun kunnat ja kaupungit eivät kestä tällä hetkellä tätä voimakasta muuttoliikettä.

Vantaan kaupunginjohtaja Erkki Rantala esittää suuren huolen myös siitä, että seudulla yhä selvemmin ilmenee syrjäytymistä ja alueellista eriarvoisuutta. Rantala vaatii, että näitä ongelmia tulisi käsitellä seudun yhteisinä asioina. Näin tietenkin on. Ed. Kiljunen täällä toi esille Vantaan tilannetta ja mielestäni oli huomattavan optimistinen tässä asiassa. Vantaan tilanne on huonompi tänä päivänä kuin halutaan varsinkaan hallituksen taholta myöntää.

Arvoisa puhemies! Lopuksi toteaisin, että vihdoinkin pitäisi löytää kuntien ja valtion välillä se hyvä yhteistyö, josta ministeri Backman täällä puhui. Hänhän totesi, että kuntien ja valtion välillä tällä hetkellä on hyvä yhteistyö, hyvä puheyhteys. Minä vain ihmettelen suuresti, että keskeiset kunnallisjohtajat tuovat asiat kokonaan toisella tavalla esille kuin täällä keskeiset ministerit.

Ed. D r o m b e r g (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kun tässä koko ajan syyllistetään pääkaupunkiseutua ja muuttoliikettä, mitä tänne tapahtuu, niin todellakin tänne muuttaa ihmisiä, sehän täytyy myöntää, mutta minä olen usean kerran jo sanonut, että suurin osa kasvusta tulee kuitenkin normaalin syntyvyyden kautta. Yksi osa tulee ulkomaalaisten muuttona. Täällä on myös hyvin paljon pakolaisia, jotka tulevat muualta maasta tänne. Aikanaan heidät on ohjattu muualle maahan, ja siinä vaiheessa, kun valtion tuki kunnille loppuu, he siirtyvät pääkaupunkiseudulle. Kyllä me olemme valmiit antamaan heidät takaisin sinne kuntiin, mistä he ovat lähteneet, jos te haluatte. Tämä on yksi pieni mutta kuitenkin aika merkittävä osa muuttoliikettä.

Tietenkin tänne tulee nuoria ihmisiä, koska täällä on tällä hetkellä työpaikkoja. Minun mielestäni on tärkeätä, että vapaassa maassa saa jokainen valita työpaikkansa. On myös Suomen edun mukaista, että työtä riittää yrittäville ihmisille.

Kun puhutaan syrjäytymisestä, on aivan totta, että pääkaupunkiseudulla syrjäytyminen on ongelma ja on myös alueellisesti kaupungeissa ilmenevä. Se johtuu pitkälti pitkäaikais- ja nuorisotyöttömyydestä, ja toimenpiteitä nimenomaan täytyisi suunnata myös näille alueille, jotta ei jouduttaisi siihen sosiaaliseen kuoppaan, missä tänä päivänä ollaan. Vaikka verotulot kasvavat, pitkäaikaistyöttömyyden kautta kasvavat myös toimeentulotukimenot vastaavasti.

Ed. L a h t e l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Ryhänen totesi, että hän nuhtelee meitä tällä puolella olevia, jotka olemme jossakin liekanarussa kokoomukseen päin. Mutta jos ajattelee tämän hallituksen linjaa ja sitä, miksi tämmöistä tehdään, niin nythän ei pitäisi olla niin paha tilanne kuitenkaan kokonaisuudessa kuin 90-luvun alkupuolella, jolloin Ahon hallitus toimi. Sitäkin on vähän hankala aina penkoa. Joku sanoo, että ei kaivella menneitä, mutta pakko tässä on näköjään kaivella niitäkin. Silloinhan Ahon hallituksen aikana kuitenkin kunnissa lomautettiin ihmisiä oikein rajusti. Jouduttiin luopumaan joistakin

palveluista tai ainakin heikentämään niitä. Luovuttiin lomarahoista, ja henkilöstön määrä väheni useilla kymmenillätuhansilla. Tarkkaa määrää en tiedä.

Tilanne on tietysti se, että silloin talous meni alaspäin, velan määrä kasvoi, ja se kasvaa yhä edelleen, niin kuin edellisessä puheenvuorossa todettiin. Eihän vieläkään ole niin, että olisi päästy edes tasapainoon. Ei riitä, että me olemme taloudessa menossa parempaan päin, vaan meidän pitää saada nokka pinnalle, päästä siihen tilanteeseen, että tulot ja menot ovat saman suuruiset. Sitten voidaan ruveta puhumaan siitä, mitä tehdään jatkossa. Ei ole hyvä, että jatkuvasti velkaannutaan. Siinä vaiheessa kun ei ole velkaa, minusta voidaan puhua enemmän myönteisistä asioista. Niin pitkään minusta pitää olla aika tiukkaa politiikkaa, ja sittenkin vielä, kun lähdetään maksamaan takaisin. Ei sekään tie ole helppo. Maksetaan vielä kymmeniä vuosia ja meidän lapsemme vielä maksavat velkoja, joita meidän sukupolvemme on tehnyt.

P u h e m i e s : Pyydän muistamaan vastauspuheenvuoron kriteerit.

Ed. R y h ä n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Drombergille toteaisin, että en minä syyllistä suinkaan pääkaupunkiseutua tästä tilanteesta, vaan syytän hallitusta. Kuinka minä voisin pääkaupunkiseutua jotenkin syyllistää, koska juuri puhuin muuttoliikkeestä ja pääkaupunkiseudun puolesta? Itse asun Espoossa ja tunnen tilanteen myös siltä puolelta.

Mitä muuttoliikkeeseen tulee, se koetaan tällä hetkellä kaikissa suurissa kaupungeissa todellisena haittana ja vaikeutena. Muuttoliike tulee nimenomaan muualta Suomesta, ei itse asiassa enää perinteisiltä alueilta eli Itä- ja Pohjois-Suomesta, vaan kaikkialta muualta Suomesta. Muuttoliikettä eivät pysty edes aluekeskukset muualla Suomessa pidättelemään, vaan se on voimaltaan paljon entistä suurempaa.

Ed. Lahtelalle totean, että te ette puhu ollenkaan faktoja. Te esitätte luuloja siitä, kuinka palvelut ovat kehittyneet Lipposen hallituksen aikana. Juuri äsken viittasin luotettavaan tutkimukseen, joka oli Helsingin Sanomissa muutama päivä sitten, jossa selkeästi tuli esille, että palvelut ovat Lipposen kaudella huonontuneet ja kansalaiset kokevat sen tällä tavalla. Se on tutkimusfakta.

Samoin viittasin siihen, että useissa lehdissä on ollut keskeisten sosialidemokraattisten ja kokoomuslaisten kunnallisjohtajien yksiselitteisiä käsityksiä, että näin on juuri tapahtunut, kuin koetin puheessani selvittää.

Ed. P a r t a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Keskustelu on varmasti ollut ihan hyvää siltä osin, kuin sitä on osoiteltu oikeisiin paikkoihin. Yksi totuus on kuitenkin unohtunut. Täytyy valottaa vähän niitä numerotaloudellisia taustoja, jotka eivät ole luuloja. Kun Ahon hallitus aloitti, oli 50 miljardia velkaa, ja kun se lopetti, velkaa oli 400 miljardia. Näiden luulemattomien lukujen yhteissummana meillä on tänä päivänä valtiontalouden korot 30 miljardia. (Ed. Ryhänen: Lisää otetaan velkaa!) — Ja lisää otetaan sen seurauksena, että edellisen hallituksen aikana syntyi tällainen velkapatoutuma tähän maahan. Ne eivät ole luulolukuja, ne ovat kaikkien tarkasteltavissa.

Jos vähänkään miettii, ymmärtää, mitä tämä 30 miljardia tarkoittaa ja mitä edellinen hallituksen politiikka oli, kun syntyi työttömyydestä vielä myös suoraan valtiontalouteen vähintään 15 miljardin aukko. (Ed. Partanen: Kunnilla menee huonommin!) — No, ei varmasti mene huonommin kuin valtiolla, ainakaan velkasuhteessa. — Jos tätä taustaa vasten miettii, kyllä on hyvä syyttää Lipposta ja Lipposen hallitusta siitä, että kunnilla menee huonosti, erittäin hyvä! Jos hallituksen käytössä olisi tämä 30 miljardia, joka on negatiivista rahaa yhteiskunnassa — se on vain hoidettava vuosittain — kyllä monta pulinaa tässäkin salissa olisi toisinpäin. Kyllä olisi iloista jakajaa sillekin rahalle. Se ei ole ainakaan Lipposen hallituksen vika, että tämä raha on meidän käytöstä pois. Kyllä sen tässä maassa on jotkut muut toteuttaneet. Pannaan osoitteet ja kaapit sitten paikalleen, mistä niukkuus on alkanut ja kenen toimesta.

Ed. V i i t a n e n : Arvoisa rouva puhemies! Olen kuulevinani jälleen kerran sen vanhan tutun kinauksen, mikä tässä talossa kuuluu jatkuvasti, kuinka mikäkin hallitus milloinkin on syyllinen ja mihin. Koska tällaista kinausta täällä käydään, haluan omaltakin osaltani todeta viitaten vähän äskeisenkin puhujan puheenvuoroon, että ei liene mikään luulo vaan ihan täysin fakta, että suhdannetilanne on nyt toisenlainen kuin edellisen hallituksen aikana. Kun silloin kunnilta leikattiin — todellakin ministeri Backmankin toi eron ihan hyvin puheenvuorossaan esille — kunnilla meni muutenkin huonommin, verotulot oli-

vat laskussa ja leikattiin enemmän. Mutta nyt taas, kun leikkauksia on tehty, niin ette varmasti voi kieltää sitä, ettei se olisi osunut pääosin juuri tälle kaudelle, kun kuntatalous yleisesti ottaen koheni.

Tiedän varsin hyvin — ja sanon sen heti, ettette kohta vastauspuheenvuoroissanne minulle tästä huomauta — että tulevina vuosina ennustetaan jälleen kerran kuntataloudelle enemmän vaikeuksia kuin parina viime vuotena on ollut. Tämä on asia, joka myös minun mielestäni pitää ottaa vakavasti. Siksipä ymmärrän hyvin sen huolen ja kritiikin, mitä mielestäni oikeutetusti tässä keskustelussa on osoitettu myös kuntatalouden vaikeuksia kohtaan.

Yksi asia, minkä haluan tuoda julki, liittyy siihen, mistä täällä on paljon puhuttu, että jollakin tavalla pitäisi epäoikeudenmukaista valtionosuusjärjestelmää muuttaa ja korjata. Ministerikin puheessaan viittasi siihen, että lähikuukausien aikana jonkinlaisia ratkaisumalleja pyitään kehittämään. Varmasti on hyvä, jos tilanne on kriisissä useissa paikoissa, että tätä mietitään, eikä meistä varmasti kukaan ongelmia kiistä.

Mutta yhden vaatimuksen haluan tässä yhteydessä todeta. Toivon, että sitten kun näitä ratkaisukeinoja ryhdytään kehittelemään, ei missään tapauksessa ja missään olosuhteissa päästettäisi tilannetta menemään siihen suuntaan, että ne kunnat, jotka pääasiassa ovat hoitaneet vastuullisesti ja hyvin talouttaan, kireällä tavalla eli hyvin, joutuvat tilanteesta kärsimään. Koska tämähän olisi nimenomaan paluuta muutamien vuosien takaiseen vanhanaikaiseen järjestelmään, jossa ylipäätään valtiontalous ikään kuin rohkaisi hoitamaan asioita hieman leväperäisesti ja huonolla tavalla ja palkitsi siitä. Mitä paremmin taas hoidettiin, sen tiukemmalle valtio veti. Tällaiseen systeemiin emme varmasti kukaan halua mennä takaisin. Tämä ihan vakavana varoituksen sanana. Toivon, että ne ihmiset, jotka asiaa ryhtyvät nyt pohtimaan, eivät tosiaankaan niin helppoon ratkaisuun päätyisi kuin se, että kuritetaan nyt pikkuisen niitä kuntia, joilla taloudelliset tunnusluvat ovat paremmassa kunnossa.

Esimerkkinä vielä kerran voin sanoa, että itse tulen Tampereelta, joka on siinä mielessä mallikaupunki, että jo 90-luvun alussa olimme esimerkillisiä. Etuajassa ennakoiden lähdimme vetämään tiukkaa talouskuria juuri sen vuoksi, koska oli nähtävissä, että kuntatalouteen ja ylipäätään valtiontalouteenkin tulee ongelmia ja leikkauksia on varmasti tiedossa. Tämä tiukka talouskuri, sanoi ed. Aittoniemi ihan mitä tahansa Tampereen poukkoilevaisuudesta, on tosiasia. Sitä ryhdyttiin toteuttamaan Tampereen kaupungissa jo ennen muuten kuin ed. Aittoniemen suosikki Paavola tuli edes valtuutetuksi takaisin valtuustoon, eli tämä oli 90-luvun alussa ja sitä ruvettiin tekemään. Vieläkin taloudelliset tunnusluvut ovat muihin kaupunkeihin nähden ihan hyvässä kunnossa.

Mutta tämä ei tarkoita sitä, etteikö tällaisen kaupungin olosuhteissa olisi myös ongelmia. Me teimme juuri viime viikolla äärimmäisen tiukan budjetin, jossa todellakaan ei ole täysin pystytty turvaamaan kaikkia peruspalveluita sille tasolle, mitä minä pitäisin hyvänä. Eli on jouduttu nipistämään niin koulupuolelta kuin sosiaali- ja terveyspuolelta. Palvelut pelaavat, mutta laatu ei ole niin hyvä kuin voisi olla.

Meillä on Tampereella ja Pirkanmaalla myös hurjat työttömyystilastot, niin kuin tiedätte hyvin, valtakunnan keskiarvoa selkeästi korkeammat. Myös esimerkiksi Tampere on muuttovoittokaupunki. Vuosittain meille tulee yli 3 000 ihmistä, nuoria, opiskelijoita, tarvitaan asuntoja, päivähoitopaikkoja ja palveluja. Eli myöskään tiukan talouden kunnilla, joiden taloudelliset tunnusluvut ovat kunnossa, ei välttämättä silti mene niin hyvin, että ikään kuin voitaisiin politiikan suuntaa muuttaa jollakin tavalla näiden paikkojen pään menoksi. Tällainen vaatimus ja toivomus tulkoon tässäkin esitettyä.

Oikeastaan yhdyn niihin puheenvuoroihin, joissa on vihjailtu siitä, että koko valtionosuusjärjestelmä sinänsä voitaisiin miettiä uudella tavalla. Itse ainakin näppituntumalta olisin valmis kannattamaan sitä järjestelmää, että valtio luopuisi tuloverotuksesta kokonaan, se siirrettäisiin kunnille, tehtäisiin kunnallisvero progressiiviseksi ja luotaisiin jokin kuntien välinen tasausjärjestelmä. Ainakin tällä tavalla korokkeelta sanottuna se kuulostaisi hirvittävän hyvältä ja yksinkertaiselta. Tiedän toki, että kun käytännön ratkaisujen paikka tulee, se ei mikään yksinkertainen asia ole, mutta ehkä yksi tulevaisuuden mahdollisuus, mitä voitaisiin kehittää järjestelmän parantamiseksi.

Tulevaisuudesta sen verran, että täälläkin on kritisoitu ja pelätty sitä, tuleeko esimerkiksi tupossa taas kerran tilanne, että joudutaan käymään kuntien kukkarolla. Voi olla, että tällainen tulee. Jos me todellakin haluamme keventää nimenomaan pieni- ja keskituloisten verotusta — käsittäisin olevan koko tämän salin, myös kes-

kustapuolueen, toivomus, että nimenomaan pieni- ja keskituloisille eikä suurituloisille — silloin se tarkoittaa hyvin usein sitä, että joudutaan käymään kuntien kukkarolla. Itse olen myös sitä mieltä, että olisi äärimmäisen fiksua pyrkiä kompensoimaan tämä leikkaus kunnille. Vaikka kunnilla on viime vuosina mennyt hyvin ja ylijäämää on muodostunut kuntatalouteen, niin koska tulevina vuosina näin ei ole, kompensointitoimet tietenkin olisivat ihan hyvä ja järkevä ja melkeinpä välttämätönkin teko.

Yksi asia, mitä en malta olla sanomatta, koska tietääkseni on luvallista heitellä ideoita myös tältä korokkeelta, vaikka ne eivät ole vielä viralliselta suunnitteluasteella, valitettavasti, voisi olla tietenkin se, että korotetaan koko yhteisöveroa. Korotetaan yhteisövero 30 prosenttiin, niin eiköhän siitä liikene lisätuloja sekä valtiolle että kunnille. Silloin ei tarvitsisi siitäkään olla pahoillaan, että yhteisöveron jako-osuuksia ollaan muuttamassa, mikä omasta mielestäni ei sekään ollut mikään neronleimaus, kun tästä päätettiin.

Tämä kaikki oikeastaan vain siksi, että minäkin näen, että kuntapuoli on äärimmäisen tärkeä myös tämänhetkisen politiikan kannalta. Taisi olla ed. U. Anttila, joka puheenvuorossaan sanoi, että hallitusohjelmassa kuitenkin selkeästi otettiin tavoitteeksi se, että ihmisten tasa-arvo ja yhdenvertaisuus konkretisoituu nimenomaan kunnallispalveluiden puolella. Se toki on meidän kaikkien yhteinen huolemme tällä hetkellä.

Ed. V ä i s t ö : Rouva puhemies! Ed. Uotila kritisoi valtionosuusjärjestelmää. Sehän säädettiin vuosi sitten. Keskusta kiinnitti jo tuolloin huomiota siihen, että uudistuksen tietopohja oli vanhentunut. Luvuthan olivat vuosien 94—95 tilinpäätöksistä ja tuolloin oli jo nähtävissä, että tilanne kunnissa todellisuudessa oli olennaisesti muuttunut siitä, mitä vielä hallituksen esityksen ja valtionosuusuudistuksen perusteluissa todettiin. Nyt näyttää siltä, että taas hallituksen piirissä on vanhoja tietoja.

Minusta olennainen kysymys tällä hetkellä liittyy siihen, miten maan alueellinen kehitys jatkossa toteutuu. Jos keskittyminen kiihtyy, kuntatalouden ongelmat tulevat pysymään vaikeina suurissa kasvukeskuksissa. Se on aivan selvää. Toisaalta saadaksemme tasapainoa aikaan meidän pitäisi juuri nyt hallituksen tehokkain aluepoliittisin toimin tarttua tilanteeseen. Sillä parannettaisiin myös maan selviytymistä mahdollisesti Emu-oloihin joutuessamme, sitähän hallitus on ajamassa, ja se osaltaan tulee lisäämään keskittymistä samoin kuin Emu-jäsenyys muutoinkin.

Mitä tulee kuntatalouden muutokseen, niin verotulojen osuushan kunnissa on tulorahoituksessa lisääntynyt. Samaan aikaan verotulot suhteessa bruttokansantuotteeseen ovat kuitenkin kuntien osalta vähentyneet. Nythän bruttokansantuote on kasvanut suotuisasti, kuten muun muassa ed. Pekkarinen totesi. Kuntakohtaiset erot rahoitustilanteessa ovat kasvaneet ja se johtuu paljolti kuntien historiasta, investoinneista ja ylipäätänsä väestöpohjasta ja verotulopohjasta.

Ed. V e h v i l ä i n e n : Arvoisa puhemies! Ensinnäkin haluaisin kommentoida hiukan edellä esitettyjä puheenvuoroja.

Ed. Viitanen toi puheenvuorossaan esille, että jos tupon jälkeen mennään käymään kuntien kukkarolla eli tehtäisiin jälleen ansiotulovähennyksen korotus, se tulisi kompensoida. Se on kyllä totta ja näin kaikki ovat esittäneet. Käsitykseni mukaan muun muassa SAK, joka näin on esittänyt, on myös laittanut kompensointivaatimuksen, mutta jos ollaan rehellisiä, täytyy sanoa, että se on sama asia kuin että uskotaan jatkuvasti joulupukkiin. Minä ainakin olen aika tavalla pessimistinen siihen, että tällaisia leikkauksia millään keinoilla kompensoitaisiin. Siitä ei pahemmin ole näyttöä.

Ed. Lahtela pohdiskeli puheenvuorossaan, voitaisiinko koulupuolella vielä tehostaa ja säästää. Itse ainakin ajattelen niin, että koulupuoli on viime vuosien aikana käynyt jo aivan pohjamutia myöten läpi säästökohteita, ja nyt ollaan, kuten OAJ on hyvin voimakkaasti tänä syksynä tuonut esille, tilanteessa, että ollaan lomautusten tiellä. Jos ed. Lahtela on seurannut keskustelua, mitä kouluista käydään muun muassa Opettaja-lehdessä tai myös ihan paikallisissa lehdissä, televisiouutisissa ym., hän on varmasti hyvinkin tietoinen siitä, mitä siellä on jo tehty: ryhmäkokoja on suurennettu, materiaalihankinnoista on tingitty, monissa kunnissa opettajien täydennyskoulutus on viety jopa nollaan, kerhotunteja on vähennetty tai lopetettu. Onneksi tällä hetkellä opetusministeriön toimesta selvitetään, mitä koulukerhoasialle voisi tehdä.

Itse ainakin koen, että kun olen sivistysvaliokunnassa parasta aikaa käsittelemässä lakipakettia ja kuulemassa asiantuntijoita perusopetuslain kohdalta ja pykälissä sanotaan, että oppilaalla on oikeus opetukseen, niin minun mielestäni se, mitä keskustelua tänäkin syksynä on käyty,

asettaa aika tavalla kyseenalaiseksi tämän periaatteen, minkälainen oikeus oppilaalla on opetukseen ja pystytäänkö koulutuksen tasa-arvo takaamaan jokaiselle koulukkaalle ja jokaiselle opiskelijalle.

Hyvä puhemies! Sitten haluan muutaman sanan sanoa tästä yleisemmästä tilanteesta. Itse todellakin olin myös aika ihmeissäni kuultuani ministeri Jaakonsaaren puheenvuoron, jossa hän kyllä aika nokkelaan tapaan käytti sanoja ja puhui ideologisista säästöistä. Minä itse olin kyllä hiukan hämmästynyt siitä ja pidän sitä hiukan loukkaavanakin kuntapäättäjiä kohtaan. Uskon, että ne tuhannet ihmiset, jotka kunnissa tekevät päätöksiä, tekevät niitä vastuullisesti ja sydämellä ja järjellä ja tuntevat omien kotikuntiensa asiat hyvin, oikein hyvin ja myös kotikuntiensa tilanteen varmasti ainakin paremmin kuin Helsingin herrat ja virkamiehet täällä virastoissa ja ministeriöissä.

Täällä ovat myös vilahdelleet jonkin verran harkinnanvaraiset avustukset keskustelussa. Se määrärahahan on hyvin pieni, jolla tätä valtionosuusuudistuksen tautia ikään kuin pyritään korjaamaan. Tälle vuodelle se on sata miljoonaa markkaa ja budjettiesitys ensi vuodelle lähtee siitä, että se olisi 150 miljoonaa markkaa. Kun tiedetään, miten paljon tänä vuonnakin sitä haetaan, lähes joka toinen kunta hakee näitä harkinnanvaraisia avustuksia, on aivan selvää, että ensi vuodenkin luku on aivan liian pieni. Mutta minusta kysymys on pitkälti siitä, että järjestelmän pitäisi olla niin hyvä, että harkinnanvaraisia avustuksia olisi tarve käyttää äärimmäisen vähän.

Itse näen, että valtion ja kuntien suhteen pitäisi olla enemmänkin kumppanuussuhde, ei yliotesuhde, joka se nyt ainakin tämän vuoden valossa minusta on hyvin pitkälle ollut. En malta olla ottamatta sitä esille, että kun hallitus heti alkutaipaleellaan teki laajat leikkaussuunnitelmansa koko vaalikaudelle, niin annettiin kuntakentälle ymmärtää, että muuta sitten ei tule. Nyt jos katsotaan tätä vuotta, niin sitä muuta kyllä on tullut aika tavallakin. Minä näen niin, että hallitus tällä omalla poukkoilevalla politiikallaan on myös vaarantanut kuntien mahdollisuudet pitkäjänteiseen taloudenpitoon.

Sitten vielä pari sanaa uusista tilastoista. Edessäni on Kuntaliiton kokoama tilasto tuloveroprosenttien kohtaloista ensi vuonna. Todellakin niitä kuntia, jotka laskevat veroprosenttia, on 19, ja näistä 19:stä kahdeksan on Ahvenanmaalta, kuten täällä jo on aiemminkin todettu. Sitten 77 kuntaa nostaa tuloveroprosenttiaan. Kun katson tätä listaa, niin tämä on kyllä aika monipuolinen eli tähän mahtuu hyvin erilaisia kuntia. Minusta tämä lista plus se, mitä tiedämme siitä, miten monissa kunnissa henkilöstösäästöihin jouduttaneen menemään myös ensi vuonna, kertoo kyllä vakavan viestin kunnista päin. En itse usko siihen, että pelkästään se, että meillä on erilaisia valtion ja kuntien välisiä työryhmiä pohtimassa näitä asioita, pystyy tätä tilannetta aukaisemaan tai ratkaisemaan. Nämä työryhmät ovat aika hitaita toimimaan. Niin kuin sanoin, yliotesuhde on kyllä kuitenkin ollut valtiolta päin. Kyllä niissä työryhmissä myös Kuntaliiton ja kuntakentän edustajia kuullaan, mutta on näkynyt niin, että kyllä se hallitus on, joka viimeisen sanan niissä aina sanoo. Sen vuoksi toivon, että tässä salissa yli puoluerajojen käydään aika avointa keskustelua tästä tilanteesta, koska moni meistä tuntee kuntien tilanteen hyvinkin.

Ed. L a h t e l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Edustajasisar Vehviläinen Karjalan kunnailta totesi minun kannanotostani koulupuoleen. Kuitenkin hänkin tietää varmasti sen tilanteen, mikä kuitenkin Pohjois-Karjalassa vielä joissakin kunnissa on, muun muassa meillä Kiteellä. Itse opettajat ovat esittäneet joissakin tapauksissa, miksei siirrytä sellaiseen järjestelmään, jossa saataisiin järkevät koot. Kun on pikkukouluja, joissa on huonoimmillaan 14 oppilasta koulussa, niin siitä ei tule oikein mitään. Siellä on kaksi opettajaa. Koko systeemi pyörii siinä. Opettaja sanoo, että tässä ei ole mitään järkeä. Nyt on tosin herännyt keskustelua. Samanlaisia kuntia on muuallakin, jolloin oppilaan oppimisen kannalta se alkaa olla kuin yksityisopetusta jollakin luokalla. Se on hieno juttu, että niin olisikin. Jokaista oppilasta voisi opettaa yksilöllisesti ihan perusteellisesti. En kannata hirveän isojakaan systeemejä. Ei sekään ole hyvä.

Jotain siellä on löydettävissä ja uskon, että tällä hetkellä sieltä löytyykin. Olen käsittänyt, että kaikissa puolueissa on tahtoa keskustella kunnallistasolla tällaisista asioista ja etsiä sitä, mikä on parasta lapsen sosiaalisen kehittymisen kannalta. Niin kuin totesin puhujakorokkeelta, on se aika hassua, että kun hiihtokilpailut pidetään, kaksi oppilasta kilpailee se on aika jännä juttu. Tosin sijaluku on aika hyvä. Pääsee vähintään toiseksi, kolmanneksi ei voi jäädä oikein millään.

Ed. Vehviläinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tämä on tietysti vaikea asia ja kukaan ei pysty sitä yksiselitteisesti sanomaan, mikä se lapsen paras ja etu on. Mutta minä kyllä näen, että näissä pienissä kouluissa myös on paljon etuja. Itse olen käynyt pientä koulua enkä ole ollut päivähoidossa. Olen käynyt ainoastaan pyhäkoulua ja koen, ettei ole ollut minkäänlaisia ongelmia sosiaalistua myöhemminkään. Näistä jokaisella on varmasti kaikenlaisia kokemuksia, mutta minkälainen kouluverkon pitäisi olla, jokainen kunta sen todellakin päättää. Montako koulua kunnassa on ja minkä verran siellä on kyläkouluja, on yhteiskuntapoliittinen valinta. Kunnan päättäjien pitää itse arvioida omista lähtökohdistaan käsin, miten koulutoimi järjestetään. Ei ole olemassa yhtä oikeaa mallia, kuinka se tulisi tehdä.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Törnqvist.

Ed. Mähönen: Arvoisa puhemies! Tämän asian yhteydessä on käytetty varsin hyviä puheenvuoroja ja niistä kyllä kuultaa selkeästi, että edustajat ovat varsin seikkaperäisesti paneutuneet tähän kysymykseen ja tuntevat suurta huolta kuntataloudesta. Sikäli hyvä keskustelu, että kaikkialta tuntuu löytyvän syyllisiä myös, joka nurkasta. Näinhän tämä keskustelu on myös kulkenut, mutta jätetään se toiseen arvoon.

Palaisin vähän tuohon ideologiakeskusteluun, jonka ministeri Jaakonsaari aloitti. En minäkään todella usko, että sitä kauhean paljon tässä valtakunnassa on, mutta aika läheltä se kai liippaa. Ed. Saarinen otti esille sen, että tietyissä kunnissa riittää aika tavalla harrastusta siirtää perinteisesti kunnalle kuuluvia toimia yksityisten tehtäväksi, mikä merkitsee monissa tapauksissa kunnan vakituisen henkilökunnan lähtöä työpaikastaan. Näitä on esimerkkitapauksia toki, nimitettäköön millä nimellä tahansa, mutta kyllä niissä myös tiettyä ideologiaa on takana.

Muutamissa puheenvuoroissa on lyhyesti viitattu yhteisöverokysymykseen, ja se on todella melkoinen kummajainen ainakin sellaisissa tapauksissa kuin esimerkiksi kotikaupunkini Pieksämäki. Kun täällä on puhuttu kotikaupungeista ja kotikunnista, tulkoon Pieksämäkikin mainittua. Meillä on varsin suuria yhteiskunnallisia toimijoita, muun muassa VR. Silloin tarkastelujaksona 1991—1992 vero oli kokonaan toisenlainen kuin tänä päivänä on, ja nyt ikään kuin rangaistaan. Ei ole oikein, että yksi kunta saa 200 markkaa ja toinen 2 000 markkaa, jopa vierekkäiset kunnat. Ihmettelen suuresti sitä, että tähän korjaukseen ei ole päästy nopeammin kiinni. Toivoisin kyllä, että tarkasteltaisiin, olisiko mitään mahdollisuutta jonkin muun tyyppisellä tasausjärjestelmällä näitä selkeästi epäoikeudenmukaisia tapauksia vähän tasata ennen vuotta 1999, joka on monissa tapauksissa tarpeettoman myöhään.

Ed. Aittoniemi: Arvoisa puhemies! Useissa puheenvuoroissa on todettu, että kunnat ovat hanakasti, voi sanoa jopa paniikin vallassa vähentäneet velkojaan, jos siihen on vähänkin rahaa riittänyt. Tämä on ollut paha virhe mielestäni tällaisina aikoina, koska se on samalla myös heikentänyt tietyllä tavalla kuntien taloudellista rakennetta ja kestokykyä. Tänä päivänä, jolloin korot ovat alhaalla, velka ei ole niin suuri rasite kuin se on ehkä joskus aikaisemmin ollut. Tällainen veloista fanaattisesti ja paniikinomaisesti eroon pyrkiminen on vähän samanlaista kuin itäisessä maassa Romaniassa aikanaan. En viitsi sanoa sen johtajan nimeä, koska se tekee minut entistä sivistymättömämmäksi. Joka tapauksessa hänkin pyrki saamaan valtion velan pois hintaan mihin hyvänsä, ja nähtiin, miten Romanian sitten kävi. Ihmisillä ei ollut enää kuin yksi peruna päivää päälle syötävissä ja tilanne oli todella hankala. Liian nopea velkarasituksen pois saattaminen on ollut kunnille vain vahingoksi.

Mitä tulee Tampereeseen ja ed. Viitasen puheenvuoroon, niin jos tälle vuodelle lasketaan veroäyriä ja sitä taas nostetaan, kyllä täytyy sanoa, että Tampereen kaupungin poliittinen elämä ja luottamusmiesten toiminta on ollut varsin heilahtelevaa. Sanon vielä, että kun te tänä päivänäkin kuulisitte nykyisin valtuutettuna olevan Pekka Paavolan puheita ja toimisitte niiden mukaan, niin Tampereella menisi hiukan paremmin kuin tänä päivänä. Kun katselee luottamusmiesten juttuja ja kertomuksia Tamperelainen-lehdessä, niin pääsee hyvin käsitykseen, missä mennään. Mutta te ette voi Paavolan puheita uskoa, koska se olisi liian suuri häpeä, ed. Viitanen, siellä valtuustossa kuunnella järkevän ja kokeneen miehen puheita. Vaikka olen Paavolan kanssa aikanaan ollut vähän toisissakin olosuhteissa vastakkain, arvostan häntä suuresti. Hänen pohjaltaan Tampereen talous on vieläkin jonkinlaisessa kunnossa.

Ed. E l o : Puhemies! Eräitä näkökohtia käytyyn keskusteluun.

Kun ed. Pekkarinen, joka on jälleen poistunut keskuudestamme, on usein tuonut esille keskustan talousviisauksia, niin oikeastaan täytyy kyllä sanoa, että tuskin ed. Pekkarinen saa eduskuntaa kovin vakuuttuneeksi siitä, että keskustalla olisi 80-luvun lopullakaan ollut mitään sellaista talousviisautta, jota ei olisi käytetty, jos sellaista olisi osoitettu. Ei ollut keskustalaista vaihtoehtoa silloin, ja tosiasiahan on se, että ed. Aho, entinen pääministeri, on moneen kertaan joutunut myöntämään sen, että viime kaudella tehtiin paniikissa todella monia virheratkaisuja, jotka osaltaan syvensivät myöskin kuntien talousongelmia.

Mutta, puhemies, haluaisin myös kiinnittää huomiota siihen, mitä ed. Matti Saarinen sanoi. Ed. Saarisella oli monia hyviä kohtia puheenvuorossaan, mutta yhdestä kohdasta olen hänen kanssaan eri mieltä. Tai oikeastaan olen samaa mieltä hänen sanomastaan, siitä, että kuntien johto ainakin lähtee siitä, että kaikkien kuntalaisten asioita yritetään hoitaa. Sillä ei ole ed. Saarisen mukaan kovin suurta merkitystä, mikä on kunnan poliittisen johdon väri, jos oikein ymmärsin ed. Saarisen puheenvuoron. Ehkä sillä värillä ei ole niin väliä, mutta sanoisin kuitenkin, että sillä taidolla ja kokemuksella, jolla kuntaa hoidetaan, on aika suuri merkitys. Vantaan valtuuston puheenjohtaja ed. Dromberg on lähtenyt pois. En usko, että Vantaan vaikeudetkaan ovat ihan yhtäkkiä tulleet. Kyllä niitä varmasti on siellä vuosikausia muhinut, ja poliitikot ovat tietysti yhdessä virkamiesjohdon kanssa vastuussa siitä, mitä Vantaalla on tapahtunut.

Kerran vielä korostan oman kotikaupunkini Porin taloudenhoitoa. 20 vuoden ajan on noudatettu samaa veroäyriä, samaa veroprosenttia. Ketään ei ole koskaan irtisanottu, on pyritty sopimuksilla hoitamaan niin, että työvoimaa on hallitusti vähennetty, ja näin on päästy sitten kunnan talouden kanssa kuitenkin vaikeassa työttömyystilanteessa varsin hyvään tulokseen.

Puhemies! Minun mielestäni myöskin ed. Saarisen esille tuoma huoli verokertymän laskusta on aiheellista. Jos katsoo kuntien nyt esimerkiksi tänä vuonna saamia veroennakoita, niin nähdään selvästi se, että kuntien verokertymä ei ole odotettu. Lähes joka kunnassa on tämä sama viesti. Kyllä siihen minun mielestäni pitää löytää nyt syitä, koska kaikkihan me tiedämme, että myöskin kuntien sisällä talous kasvaa, palkkatulot ovat nousseet, ja tämän pitäisi heijastua kuntien verotuloihin.

Mutta, puhemies, tässä on ainakin kaksi kohtaa, jotka haluaisin nostaa esille. Toinen on harmaan talouden jatkuvasti kasvava osuus. Kaikki poliittiset ryhmät puhuvat voimakkaasti siitä, että harmaa talous on saatava entistä paremmin kuriin, mutta mitä todellisuudessa tapahtuu? Luulen, ettei tässä kuitenkaan saada todellista otetta harmaaseen talouteen. Ed. Aittoniemikin saattaisi tehdä parempaa työtä olemalla siviilitehtävässään talousrikostutkijana kuin täällä eduskunnassa. En väheksy mitenkään ed. Aittoniemen työskentelyä tietysti kansanedustajanakaan. Joka tapauksessa minusta tämä harmaan talouden kasvaminen ja sen vaikutus paitsi kuntien niin tietysti valtion veron tuottoon on vakava ongelma.

Mutta, puhemies, ehkä vielä vakavampi on se, mihin ed. Saarinen täällä viittasi, ja se on verokikkailu pääomatuloprosentilla. Kun valtiovarainministeri Niinistö esitti huolestumisensa Ilta-Sanomissa, niin minä pistäisin tämän huolestumisen kyllä lainausmerkkeihin. Valtiovarainministeri Niinistö on siinä asemassa, että hänellä on kaikki oikeudet puuttua tähän verokikkailuun. Esimerkiksi jo viime syksynä tehtiin kirjallisia kysymyksiä eduskunnassa, ja tein lakialoitteen, jossa osoitin hyvin käyttökelpoisen keinon, jota suurin piirtein käytetään meidän naapurimaissamme, erityisesti Ruotsissa.

Kun nyt ilmeisesti on sovittu siitä, että tällä vaalikaudella pääomaveroprosenttia ei nosteta, niin meidän on realistisesti lähdettävä siitä, että pääomaveroprosenttia ei nosteta esimerkiksi ensi vuonna, vaan se on varmasti eduskuntavaalikysymys, joka pitää sitten tarkasti harkita. Itse olen sitä mieltä, että tuloverotuksen ja pääomaverotuksen pitää lähestyä toisiaan siten, että tuloverotus alenee ja pääomaverotusta kiristetään.

Toinen asia, puhemies, johon halusin kiinnittää huomiota, on se, että myöskin yhtiövero on erotettava pääomaverosta. Minä luulen, että Suomi on yksi harvoja maita Ruotsin ohella, jossa pääomaveroprosentti ja yhteisöveroprosentti on sama. Esimerkiksi yhteisöverossa voitaisiin hyvin käyttää mallia, jossa suuryritykset, automaatiota paljon käyttävät yritykset maksaisivat esimerkiksi 35 prosenttia veroa, pienyritykset vaikkapa alle nykyisen 28 prosentin. Tässä suhteessa toivoisi, että myöskin valtiovarainministeriössä syntyy luovaa ajattelua.

Mitä sitten tulee verokikkailuun, kaikkein paras keino olisi se, jota Ruotsissa on käytetty, että

sitä prosenttiosuutta, mikä voidaan pääomatulona ottaa, alennettaisiin. Nythän se on 15 prosenttia, paitsi eräissä yhtiömuodoissa se on 18 prosenttia jopa. Tämä syntyi siis aikana, vuonna 1994 muistaakseni, jolloin erityisesti korkotaso oli huomattavasti korkeampi, ja nyt olisi kaikki syyt laskea tätä. Esimerkiksi Ruotsissa se osuus, mikä voidaan pääomaverokannalla ottaa yhtiöstä, on sidottu inflaatioon ja korkotasoon. Toivon, että valtiovarainministeriössä, jossa nyt paitsi ministeri Niinistö myöskin ministeri Skinnari on tätä asiaa valmistelemassa — ministeri Skinnari vastaa myöskin viime viikolla tekemääni eduskuntakyselyyn — todella otetaan vakavasti tämä.

Eivät tavalliset suomalaiset ihmiset voi ymmärtää sitä verokikkailua, mitä nyt tapahtuu. Puhemies, olen sataprosenttisesti vakuuttunut siitä, että sillä on myöskin suuri merkitys kuntatalouden kannalta jo tällä hetkellä, joten kyllä valtiovarainministerin, tarkoitan ensimmäisen valtiovarainministerin, pitäisi tehdä jotakin muutakin kuin ilmoittaa huolestumisensa asiasta.

Ed. M ä h ö n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Elo otti esille harmaan talouden. En tiedä, ymmärsinkö väärin, että hän hieman vähätteli sitä työtä, mitä tässä valtakunnassa on tehty. Toki olen valmis myöntämään, että hirvittävästi harmaan talouden saralla on vielä työtä, sen pois kitkemistä, mutta yhden tahon tiedän kyllä, joka on tehnyt äärettömän ansiokasta työtä, ja se on Rakennusliitto, joka yhdessä verottajan, työvoimaviranomaisten ja työnantajapuolen kanssa työntekijäpuolena on tehnyt todella mittavaa työtä harmaan talouden kitkemiseksi rakennusalalta. Siitä on aivan selkeitä näyttöjä. Toivoisi, että myöskin muilla aloilla ryhdyttäisiin tämänsuuntaisiin toimenpiteisiin oikein toden teolla. Uskoisin, että noista kokemuksista, mitä Rakennusliiton piirissä on saavutettu yhdessä muitten vaikuttajatahojen kanssa, olisi kyllä paljon apua, jos sieltä älyttäisiin sitä pyytää.

Ed. S a a r i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Elon puheenvuoron johdosta haluan todeta ikään kuin selventäen aikaisemmin iltapäivällä pitämääni puheenvuoroa, että myönnän toki, että kunnissa valtuustojen politiikan sisällöllä on oleellisiakin eroja, tuotetaanko palveluja kansalaisille vai hoidetaanko kunnan taloutta kuntoon, millä tavalla hoidetaan, kunnallisilla työntekijöillä vai yksityistetäänkö, siellä on vaikka kuinka paljon. Sen sijaan tarkoitin, että yksisilmäiseen omien kannattajien asioitten hoitamiseen tähtäävää politiikkaa ei varmaankaan suomalaisissa kunnissa juurikaan tehdä. Sehän ei voi olla kunnallishallinnossa mitenkään johtotähtenä.

Aivan puheenvuoronsa lopussa ed. Elo pohdiskeli mahdollisia malleja, millä tavalla voitaisiin yhteisöverolla spekulaatioita vähentää tai saada ne loppumaan. Siinä on kyllä aika vaikea tilanne silloin, kun verokanta on 28 prosenttia. Esimerkiksi sanon vain, että Suomessa osakeyhtiöitten perustaminen on erittäin nopeasti kasvanut. Työtä kerätään osakeyhtiöön ja sitten myydä, päsäytetään määrävälein osakeyhtiö ja kuitataan siinä yhteydessä sitten 28 prosentin verokannalla sievoinen tili. Seuraavana päivänä, kenties jo samana päivänä, perustetaan uusi saman alan yritys ja jatketaan ihan niin kuin mitään ei olisi tapahtunut. Veroseuraamukset ovat vain 28 prosenttia. Tämä on tätä päivää tällä hetkellä.

Ed. E l o (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Ed. Mähösen puheenvuoron johdosta totean, etten mitenkään halunnut väheksyä sitä toimintaa, jota on tehty ja jossa erityisesti ammattiyhdistysliike ja erityisesti ed. Mähösen mainitsema Rakennusliitto on ollut hyvin aktiivinen. Tämä oikeastaan herättääkin kysymyksen, onko ammattiyhdistysliikkeen tehtävänä yksin tai oikeastaan sanotaan nyt ainakin yhtenä tärkeimpänä olla painostamassa harmaan talouden kuriinsaattamisessa vai pitäisikö valtionhallinnon toimia entistä aktiivisemmin. Tähän olisi oikeastaan odottanut ed. Aittoniemen puuttuvan, jolla on todettuja taitoja rikollisten kuriinsaattamisessa. Hänen taitojaan tosiaan tässä asiassa voitaisiin hyvinkin käyttää hyväksi.

Mitä sitten tulee harmaan talouden kuriinsaattamiseen, ed. Mähönen, minä olen sitä mieltä, että täällä eduskunnassakin, kun katsotaan poliittista väriä, niin mitä oikeammalle mennään, sitä vähemmän on todellista halua harmaan talouden kuriinsaattamiseen. Sama koskee ed. Saarisen vielä uudelleen esille ottamaa pääomaverokikkailua. Kun luin kommentteja, niin ed. Sasi totesi, että tämä on EU-tasolla tehtävä asia, vaikka se on täysin Suomen päätettävissä. Se ei ole mikään EU-tason asia. Yllättävää kyllä, ed. Olavi Ala-Nissilä totesi — tai ehkei ole niinkään yllättävää, koska hän on keskustan edustaja eikä edusta palkansaajia,

että hän ei nähnyt verokikkailussa mitään kamalan suurta ongelmaa. Hän sanoi, että hyvin varovasti pitää edetä. Suurin piirtein näin oli hänen ajatuksensa.

Ed. Saarisen esille ottama osakeyhtiön perustaminen liittyy aivan selvästi tähän samaan asiaan. Perustetaan osakeyhtiöitä, jotta voidaan verotusta kiertää. Kyllä kai me vasemmiston kansanedustajat ainakin olemme yksimielisiä siitä, että tämä pitää saada loppumaan. Siihen löytyy varmasti useitakin keinoja. Ehkäpä pääomaveron nostaminen sitten, kun eduskuntavaalien jälkeen hallitusohjelmassa siitä sovitaan, 30—32 prosenttiin on täysin mahdollista.

Ed. Viitanen: Arvoisa puhemies! En nyt kerta kaikkiaan malta olla toteamatta ed. Aittoniemelle sitä, että hänen oman logiikkansa mukaan hän olisi itse syyllinen Tampereen suureen talousahdinkoon. Sillä jos Paavola olisi saanut jatkaa kaupunginjohtajana, mitään ahdinkoa ei olisi olemassakaan, mutta kun ed. Aittoniemi Paavolan sieltä pois hommasi, niin nyt ahdinko on tullut. Ed. Aittoniemi, teidän logiikallanne te olette itse syyllinen tähän suureen ahdinkotilaan.

Mitä tulee teidän syytökseenne Tampereen veropoukkoilusta, voisin todeta, että viime vuonna, kun tämän vuoden veroäyripäätös tehtiin, se tehtiin muiden kuin sosialidemokraattien toimesta. Tässä päätöksessä emme olleet enemmistössä mukana, olimme oppositiossa. Olemme siis olleet linjakkaita.

Muilta osin haluan vielä sen verran sanoa, että yhdyn täysin ed. Elon näkemyksiin yhteisöveropuolesta sekä luovuuden käyttömahdollisuuksista siinä yhteydessä.

Ed. Kuoppa: Arvoisa puhemies! Itse asiassa määrätyllä tavalla vastauspuheenvuorona ed. Elon puheenvuoroon haluan vain muistuttaa ed. Eloa siitä, että tänä vuonnahan ei yleisiä palkankorotuksia ole tullut, vaan ne tulivat jo edellisvuonna. Siinä on yksi syy, miksi kunnallisverokertymää ei kehity. Toinen syy on tietenkin se, että kunnallisverotuksen niin sanottua kannustinvähennystähän nostettiin huomattavasti, ja se vähentää kunnan verotuloja siitä huolimatta, vaikka samanaikaisesti pitkäaikaistyöttömien verotusta kyllä kiristettiin, koska heiltähän poistettiin kunnallisveron ansiotulovähennys. Mutta on selvää, ettei tietenkään työttömien verotus voi korvata muuta ansiotulon veron alennusta.

Lisäksi haluaisin todeta, että kyllä palkkatulojen siirtäminen omaisuus- ja pääomatuloiksi on mielestäni todellista harmaata taloutta ja siihen tulisi puuttua. On uskomatonta, että suurten yritysten johtajat saavat käytännössä jopa pienempää palkkaa kuin yrityksen siivooja. Näin ollen, jos missä, niin tässä olisi reikä, joka pitäisi ehdottomasti tukkia ja se pitäisi tukkia välittömästi. Kyllä tässä talossa keinoja löytyy, millä tavalla se voidaan tukkia. Puuttuu vain poliittinen tahto tukkia se ja sitä kautta hankkia valtiolle ja kunnille verotuloja.

On tietenkin selvää, että harmaaseen talouteen yleensä pitää puuttua, mutta minä näen, että se ei ole kumminkaan kuntien talousongelmien syy, vaan kyllä ne johtuvat aivan muista syistä.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Täällä on puhuttu harmaasta taloudesta ja siitä on puhuttu monta kertaa aikaisemminkin vuosikausia, mutta kukaan ei ole koskaan määritellyt, mitä on harmaa talous. Jos pyydettäisiin vaikka kuinka viisas kansanedustaja tai kuinka viisas virkamies yhtäkkiä perustelemaan ja määrittelemään se, mitä on harmaa talous, niin siihen jäisi, ei tulisi määriteltyä.

Meillä sekoitetaan harmaaseen talouteen muun muassa se, että ansiotuloja ohjataan verotettavaksi pääomatuloina. Ei se ole mitään harmaata taloutta. Siinä reilusti ilmoitetaan tulot, ja koska laki sanoo, että näin voidaan tehdä, niin se on sillä siisti. Ei se ole rikollista eikä mitään harmaata taloutta. Harmaa talous on kokonaan minun mielestäni yhteiskunnassa muuta kuin tämän tyyppinen asia, mutta olen sitä mieltä ja minäkin olen tehnyt kyselyitä kyselyiden perään siitä, millä tavalla estetään se, että ansiotulojen puolelle kuuluvat tulot saadaan pois pääomatuloverotuksen piiristä sinne, mihin ne kuuluvat. Se olisi minun mielestäni tärkeätä.

Mitä tulee sitten Rakennusliiton asioihin, niin Rakennusliitolla on omat ongelmansa tässä. Rakennuspuolella ovat kaikenlaiset reppufirmat vieneet työn, ja siellä on pakko ollut niin sanottua ja oikein todella harmaata taloutta vastaan Rakennusliiton nousta. Se on tietysti ymmärrettävää: oma lehmä ojassa, niin kuin sanotaan.

Ed. Viitanen tunnusti molemmat väitteeni oikeiksi. Hän tunnusti, että Pekka Paavola on erinomainen talousmies, mutta minä onneton menin sitten touhuamaan niin, että hän ei ole enää kaupunginjohtajana. Myönnetään tämä asia. Sitten

se, että demarit ja kokoomus riitelevät siellä koko ajan keskenänsä eivätkä pääse mistään yhteisymmärrykseen, on merkinnyt sitä, että tilanne on sellaiseksi mennyt kuin on mennyt. Niinhän te sanoitte, ed. Viitanen, että ette te ollut sitä mieltä, mutta nuo toiset onnettomat.

Ed. M ä h ö n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiitän ed. Aittoniemeä, että hän antoi reilun tunnustuksen Rakennusliiton työlle tuossa asiassa.

Kun hän mainitsi puheensa alkupuolella, että ei tiedetä oikein, mitä harmaa talous on, siitä on kyllä erinomainen tutkimus tehty. Minä voin luovuttaa sen ed. Aittoniemelle. Siinä on varsin seikkaperäisesti pyritty selvittämään se. Ymmärrän kyllä, että siinä on paljon sellaisia osatekijöitä, jotka eivät aukea niillä tutkimuksilla, tuskin minkäänlaisilla tutkimuksilla, mitä on tehty, mutta hyvin paljon siitä on jo tietoutta yhdessä verottajan, työntekijä- ja työnantajapuolen kanssa hankittu.

Ed. R. O j a l a: Arvoisa puhemies! Innostuin puhumaan oikeastaan ed. Aittoniemen vähän aikaisemmasta puheenvuorosta, kun hän puhui paniikin vallassa vähennettävistä kuntien veloista. 90-luvun alkupuolella kunnat ottivat runsain määrin velkaa hyvin korkealla korkotasolla, ja nyt, kun korkotaso on alhaalla, niitä maksetaan kiivaasti takaisin. Siitä osittain johtuu se, että 77 kuntaa nostaa nyt veroäyrin hintaa, kun niiden olisi pitänyt nostaa veroprosenttiaan jo 90-luvun alkupuolella. Silloin otettiin jopa syömävelkaa, mutta jostain tuli kielto, että kunnallisveroon ei saa koskea, ja sitä on aika hyvin varmasti noudatettu. Siinä vaiheessa kunnat hoitivat sitä tehtävää, minkä edellinen hallitus jätti tekemättä, eli pitivät osaltaan työllisyyttä yllä, kun investointeihin myös otettiin velkaa. Tästä osittain johtui kuntien syöksykierre, mikä tässä on tullut.

Arvoisa puhemies! Sitten haluaisin puuttua ed. Ryhäsen puheeseen siltä osin, että kun täällä on kaiken näköistä syyttelyä ollut pitkin iltaa edestakaisin, niin pahiten on yhdessä ajatuskulussaan kuitenkin metsään mennyt ed. Ryhänen, kun hän meni puhumaan vasemmalle puhujankorokkeelle ja syytti vasemmistoa brezhneviläisestä kulttuurista ja lausui esimerkkinä sen, että muun muassa sähkölaitoksia on myyty. Jos vähän tarkemmin perehtyy Neuvostoliiton historiaan, niin Brezhnev ei ollut mikään yksityistäjä.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

T o i n e n v a r a p u h e m i e s: Asian käsittely keskeytetään.

6) Hallituksen esitys maakuntajakolaiksi ja laiksi rakennuslain 18 §:n muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys 169/1997 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 19/1997 vp

T o i n e n v a r a p u h e m i e s: Käsittelyn pohjana on hallintovaliokunnan mietintö n:o 19. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta
ensimmäisen lakiehdotuksen 1—3 §, johtolause ja nimike sekä
toisen lakiehdotuksen 18 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

7) Hallituksen esitys laiksi alueiden kehittämisestä annetun lain muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys 168/1997 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 20/1997 vp

T o i n e n v a r a p u h e m i e s: Käsittelyn pohjana on hallintovaliokunnan mietintö n:o 20. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 2, 3 ja 9 a §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

8) Hallituksen esitys laeiksi opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain, valtionosuutta saavista kansanopistoista annetun lain 12 ja 28 §:n sekä opintokeskuslain 23 §:n muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys 122/1997 vp
Sivistysvaliokunnan mietintö 20/1997 vp

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sivistysvaliokunnan mietintö n:o 20. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Korteniemi: Arvoisa rouva puhemies! Kuten valiokunnan mietinnöstä ilmenee, mietintöön liittyy vastalause, johon ovat liittyneet valiokunnan keskustalaiset ja kristillisten edustajat. Kaikki ne pykälät, joihin olemme esittäneet muutoksia, ovat sellaisia, että jos hallituksen ja valiokunnan enemmistön ehdotukset hyväksytään, niillä lisätään kuntien taloudellisia rasituksia. Tällaisia ovat indeksitarkistusten laskentatavan muuttaminen, perustamishankkeiden jälkirahoitus ja maksamatta olevien valtionosuuksien loppuerien siirtäminen vuodesta 1998 vuoteen 2001.

Hallitus esittää, että indeksitarkistusten laskentatapa muutetaan siten, että tarkistukset tehdään ensi vuoden valtionosuusleikkauksilla vähennettyihin valtionosuuksiin, kun voimassa oleva laki edellyttäisi tarkistusta tämän vuoden tasoisiin valtionosuuksiin. Tästä aiheutuu kunnille 87 miljoonan markan lisärasitus.

Edelleen hallitus esittää perustamishankkeiden jälkirahoituksen säännönmukaistamista pysyvänä järjestelmänä. Käytännössä tämä johtaa useimpien hankkeiden jälkirahoitukseen. Tiedämme kaikki, että vaurailla kunnilla on aina paremmat mahdollisuudet käyttää jälkirahoitusta kuin köyhillä. Tämä voi vääristää perustamishankkeiden toteuttamisen. Todellinen tarve jää toisarvoiseksi. Ne kunnat, joilla on varaa jäädä odottamaan vuosiksi valtionosuuksia, ovat tässä järjestelyssä köyhiä kuntia paremmassa asemassa. Tämä lisää epätasa-arvoa kuntien kesken. Siksi emme voi hyväksyä tätä.

Hallitus esittää vielä, että maksamatta olevien valtionosuuksien loppueriä siirretään maksettavaksi vuodesta 1998 vuodelle 2001. Tässä on kysymys 365,6 miljoonan markan summasta, jonka valtio on velkaa kunnille. Kunnat tarvitsevat välttämättä nämä valtionosuudet jo ensi vuonna, eikä niitä tulisi siirtää vuosien taakse.

Kaikki tiedämme, millaisissa taloudellisissa vaikeuksissa kunnat ovat kautta maan. Siitähän on tänään täällä keskusteltu. Kuntien talous ei kestä lisärasituksia. Siksipä tulen yksityiskohtaisessa käsittelyssä tekemään muutosehdotukset kaikissa niissä pykälissä, jotka tulisivat lisäämään kuntien menoja.

Ed. Vehviläinen: Arvoisa puhemies! Ed. Korteniemi edellä esitteli ne ongelmakohdat, joiden vuoksi olemme vastalauseen tehneet. En ala niitä tässä toistaa, mutta kuten ed. Korteniemikin toi esille, kysymys on siitä, että tällä lakimuutoksella taas heikennetään kuntien asemaa.

Otan yhden esimerkin, joka minusta liittyy kunta — valtio-suhteeseen. Tämä on markkamääräisesti pieni asia näistä neljästä epäkohdasta, Pelastusopiston kuntarahoitus. Minun oman käsitykseni mukaan pelastustoimi on semmoinen alue, että sen pitäisi olla enemmänkin valtion rahoittamaa. Tähän liittyy osittain myös keskustelu, jota kunnissakin on käyty. Myös palo- ja pelastustoimi haluaa olla kunnan puolella, ja itse pidän sitä vähän huonona. En pitäisi ollenkaan huonona, jos sitä lähdettäisiin nyt muuttamaan. Mutta todellakin valtion ja kuntien on pystyttävä yhdessä katsomaan, mitkä asiat kuuluvat kenellekin.

Mutta sitten kahteen asiaan, joita ed. Korteniemi ei tuonut esille, jotka liittyvät ammattikorkeakoulujen rahoittamiseen.

Ensimmäinen asia on se, että ammattikorkeakoulut saavat rahoitusta itse asiassa noin 10 prosenttia todellisia kustannuksia alhaisemmalla tasolla, koska ammattikorkeakouluissa on noin 10 prosenttia niin sanottuja yliaikaisia opiskelijoita, jotka eivät valmistu säädetyssä ajassa, ja heitä ei tässä huomioida.

Toinen kysymys on ammattikorkeakoulujen arvonlisävero. Noin kolmannes ammattikorkeakouluista on osakeyhtiöpohjaisia, ja ne joutuvat maksamaan arvonlisäveroa. Mielestäni tämä epäkohta tulisi poistaa. Koulutuksen pitäisi yleensäkin olla arvonlisäverotonta. Tähän toivomme muutosta ja asiasta on tehty myös ponsilausuma.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Asian käsittely keskeytetään.

9) Hallituksen esitys laiksi naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain 25 §:n 4 momentin kumoamisesta sekä laiksi vapaaehtoisten lisäeläkejärjestelyjen tasa-arvoistamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys 174/1997 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 21/1997 vp

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 21. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Kuoppa: Arvoisa puhemies! Euroopan unionin lainsäädännön johdosta kumotaan nyt Suomessa aikaisemmin ollut naisten alhaisempi eläkeikä vapaaehtoisessa eläkejärjestelmässä. Asiaa perustellaan tasa-arvodirektiivillä. Tässä todella ajan kanssa käy niin, että naisten alhaisempi eläkeikä häviää pois.

Sen verran haluan asian historiasta todeta, että kun joskus vuonna 73 muistaakseni tehtiin palkankorotuksia työehtosopimuksiin, niin silloin naiset tyytyivät alhaisempiin palkankorotuksiin ja heille korvattiin alhaiset palkankorotukset alhaisemmalla eläkeiällä. Nyt tämä etuus on menossa pois. En ole huomannut sen jälkeen tehdyissä sopimuksissa, että silloin alhaisemmat palkankorotukset korvattaisiin nyt korkeammilla palkankorotuksilla.

Euroopan unioni on kyllä eläkeasiaan puuttunut, mutta ei ole yleensä puuttunut tasa-arvoon siltä kohdin, että onhan Suomessakin yleisesti todettu, että naisten palkat ovat selvästi miesten vastaavia palkkoja alhaisempia. Minun mielestäni tämä olisi ollut se todellinen epäkohta, johon Euroopan unionin olisi pitänyt puuttua, eikä naisten alhaisempaan eläkeikään, mihin nyt puututaan.

En tee asiaan muutosesityksiä, koska ammattijärjestöt ovat asian näin hyväksyneet. Ne, joilla tämä etu nyt on, saavat sen säilyttää, mutta uudet henkilöt, jotka tulevat näille aloille, eivät voi enää tätä alhaisempaa eläkeikää saada.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta

ensimmäisen lakiehdotuksen 1 ja 2 §, johtolause ja nimike sekä

toisen lakiehdotuksen 1—11 §, johtolause ja nimike.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

10) Hallituksen esitys laiksi julkisista hankinnoista annetun lain muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys 69/1997 vp
Talousvaliokunnan mietintö 24/1997 vp

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 24. Ensin sallitaan yleiskeskustelu asiasta, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Minä ihmettelin eilen, ja jos sallitte, jatkan hieman ihmettelyä, koska se on tietysti ihan laillista.

Mietinnössä lukee näin: "Lakiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan rakennusurakkaa ei saa toteuttaa omana työnä järjestämättä tarjouskilpailua, jos hankkeen toteuttamiseen myönnetään hankekohtaista valtionapua ja hankkeen valtionavun perusteena oleva arvonlisäverollinen kustannusarvio on vähintään 5 miljoonaa markkaa."

Tämä on aika uskomaton esitys siinä mielessä, niin kuin ed. Hämäläinen, talousvaliokunnan puheenjohtajakin eilen myönsi, että monella suurella kaupungilla on olemassa omat rakennusosastonsa, joiden työntekijöille pyritään järjestämään jatkuvasti työtä sillä tavalla, että he saavat olla vakinaisessa työsuhteessa. Jos tilanne menee näin epävarmaksi, ettei esimerkiksi kaupungilla pystytä pitkällä tähtäimellä tämän suuruisten omaurakoiden pohjalta suunnittelemaan työntekijöiden työmahdollisuuksia, rakennus- ja korjausosastojen henkilöistä tulee myös pätkätyöläisiä ihan samalla tavalla kuin nyt yhteiskunnassa muutenkin on laajasti asia levinnyt.

Minä en ymmärrä tällaista, miten se voi olla mahdollista. Onko meidän pakko tehdä tällainen päätös? Jos sitä ei ole pakko, miksi tällainen tehdään, koska se tekee suuria vaikeuksia esimerkiksi Tampereen kaupungin rakennusosaston pysyvälle työllisyydelle?

Ed. Luhtanen: Arvoisa puhemies! Lakiesitys oli todella vaikea pala talousvaliokunnalle. Osittain se johtui tietysti siitä, että lakiesitys sinänsä oli jo vaikea, mutta vaikeammaksi se tuli myös siitä syystä, että asiantuntijoiden mielipiteet ja käsitykset lain toimivuudesta ja sisällöstä vaihtelivat todella laidasta laitaan. Tässä tilanteessa valiokunta joutui mietintönsä laatimaan. Selvää oli se, että usealla meistä mielessä kävi monenmoisia epäilyjä lain toimivuudesta ja ylipäätään tarkoituksenmukaisuudesta. Ennen kaikkea tietysti kilpailuvelvoitteen laajentamisesta kuntiin tällä tavalla lakisääteiseksi ensimmäisenä sellainen ajatus tuli mieleen, että tämä on tarpeeton, koska käytännössä jo nyt kunnat ja kuntayhtymät kilpailuttavat, voisi sanoa, ehkä suurimman osan rakennushankkeistaan, joiden kustannusarvio on 5 miljoonaa markkaa tai enemmän.

Tämä nähtiin kuitenkin välttämättömäksi. Esimerkiksi Kilpailuvirasto, kilpailusta vastaavat viranomaiset näkivät tämän todella tarpeellisena. Yksi seikka, minkä takia lakia pidettiin välttämättömänä, oli oikeusturvan parantaminen tässä prosessissa, ja tähän talousvaliokunta pyrki kiinnittämään runsain mitoin huomiota ja vielä parantamaan lakiesitystä näiltä osin.

Talousvaliokunnan ansioksi on sanottava myös se, että me täsmensimme monia sellaisia kohtia, jotka lakiesityksessä käsityksemme mukaan olivat epäselviä. Toivon, että tämä tulee parantamaan huomattavasti lain toimivuutta käytännössä.

Tosiasia on tietysti se, että lakisääteinen kilpailuttamispakko merkitsee hyvin usealle kunnalle ja sen rakennusorganisaatiolle erilaisia, pienempiä tai suurempia, toiminnallisia häiriöitä. Tässä on tietysti se huoli. Ennen kaikkea tietysti se seikka askarruttaa, että lakiesityksen pohjalta ei puhuta juurikaan työllisyydestä, mitä se tarkoittaa, jos kunnat joutuvat pienentämään omia organisaatioitaan. Vastaavasti kuitenkaan ei ole olemassa laskelmia, millä tavalla tämä lisää työllisyyttä muualla.

Yksi keskustelun ja perusteellisen käsittelyn kohde oli, että laki kajoaa kunnalliseen itsehallintoon ja kunnan itsemääräämisoikeuteen, mutta kaikki nämä asiantuntijoiden voimin selvitettiin. Siitä olin valiokunnassa tyytyväinen, että valiokunta käsitteli perusteellisesti sitä seikkaa, kuinka meidän tulisi tähän tulevaisuuden kannalta suhtautua. Totesimme, että lakiehdotuksen vaikutuksia kuntien rakennusorganisaatioiden tulevaisuuteen ja toimintaan ei pystytä ennakoimaan. Tästä syystä on todella välttämätöntä, että tämän tyyppisen lain, joka näin suuresti herätti erilaisia ristiriitoja, toimivuutta seurataan hallituksen toimesta hyvin tarkoin, ja mikäli epäkohtia havaitaan, ryhdytään toimenpiteisiin.

Henkilökohtaisesti olisin ollut sillä kannalla, että olisimme voineet reagoida voimakkaamminkin tähän, esimerkiksi vaikka ponnen avulla, mutta sitten yksimielisesti päädyimme ratkaisuun, että täytyy riittää, kun valiokunnan mietinnössä kiinnitämme tähän huomiota. Tietysti meidän omasta aktiviteetistamme riippuu myös se, millä tavalla me kansanedustajina asiaa seuraamme. Olen havainnut jo äskeisen keskustelun perusteella, että meillä on täällä varsin suuri joukko kunnan elämässä mukana olevia kansanedustajia ja tätä kautta varmasti tieto tulee tähänkin taloon.

Rouva puhemies! Valiokunta teki mielestäni tavattoman perusteellista työtä ja siinä ristiaallokossa ja mielipiteiden viidakossa löysi parannuskeinoja, muun muassa juuri oikeusturvakeinot ja muutamia rajoittavia ja selventäviä kohtia lakiesitykseen. Näillä eväillähän tämä sitten tietysti hyväksytään.

Ed. Lahtela: Arvoisa rouva puhemies! Kuntien hankintojen kilpailuttamisessa varmasti tulee olemaan monia ongelmia siinäkin mielessä, kun todetaan, että kuntien rakentamisorganisaatiot voivat osallistua kilpailuun. Mutta sehän ilmeisesti kuitenkin tarkoittaa sitä, että jos se ei ole yhtiöitetty, erillinen organisaatio, sen lienee aika hankalaa osallistua, koska tulee kysymys siitä, miten paljon kunta, kaupunki organisaatiota kompensoi, voidaanko osoittaa, että siitä ei ole jotakin etua. Varmasti valituksia yksityiseltä puolelta sääntöjen noudattamisesta tulee. En tiedä, miten tässä valvonta tapahtuu.

Kokonaisuutena tähän sisältyy sellainen yksityistämisvimma, josta on puhuttu, ja sen tyyppistä ideologiaakin on tässä mukana, että kunnallisia palveluita halutaan siirtää, ulkoistaa, niin kuin tänä päivänä on tapana sanoa monissa yrityksissäkin, jolloin omat organisaatiot eivät voisikaan tehdä asioita pitkäjänteisesti suunnitellen vaan kaikki halutaan pilkkoa ja panna eri lohkoihin ja kaikki viedä yhtiöiksi. Monesti en ole ainakaan kunnissa siinä nähnyt järkeä, onko siinä jotakin viisautta tai lisäarvoa kunnalle. Henkilöstölle siitä on ainakin se epävarmuus, ettei tiedä, miten pitkään voi olla töissä ja mitä tapahtuu. Pitkän päälle tapahtuu kuitenkin, että palve-

lut ostetaan kunnissakin ulkopuolelta, myös rakentamispalvelut.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Mietintöön tietysti on kaikenlaisia sanakäänteitä laitettu, mutta kun ei ole edes ponnen asteelle ylletty ja kun ei ponnellakaan ole mitään merkitystä, tiedetään silloin varsin hyvin, mitä nämä sanakäänteet auttavat. Pääasia on jäänyt, ja ihmettelen, että kun on ollut keskustalaisia, jotka ovat yleensä olleet järkeviä valiokunnissa ja ajattelevat asioita kansanomaisesti, miksi he eivät ole nostaneet asiasta meteliä. Ehkä se on vähän päässyt lipsahtamaan. Demareita, vasemmistolaisia ja kokoomuslaisia en mitenkään siinä mielessä ihmettele, mutta keskustasta olisi luullut järjen äänen kuuluvan.

Kylmä totuus on se, että perusasia on jäänyt ja nimenomaan suurempien kaupunkien rakennusosastot joutuvat olemaan tästä eteenpäin tyhjän päällä, irtisanomisia tulee, pätkätöitä tulee, rahdataan työpaikan ja työttömyyskortiston välillä. Näin tulee tilanne olemaan, siitä ei päästä mihinkään, vaikka minkälaisia sanakäänteitä olisi ja vaikka olisi ponsikin. Voisin ehdottaa tähän tietenkin pontta, mutta ei sillä ole mitään merkitystä, se on yhtä tyhjän kanssa, sen olen 11 vuoden aikana nähnyt.

Ed. R e h n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Talousvaliokunnassa todellakin käsittelimme asiaa hyvin perusteellisesti, eikä se ristiriidaton kokonaan ole. Kun tänä päivänä kunnilla ei välttämättä ole varaa hirveän suuriin investointeihin, miksi siellä myöskään tarvittaisiin suuria rakennusorganisaatioita? Ne rakennusurakat, joita tulee, voidaan rakentaa joko kokonaan kunnan työnä tai osittain kunnan työnä, osittain alihankkijoita käyttäen, ja yksityisiltä löytyy myös työntekijöitä, jotka tarvitsevat työpaikkoja. Ei ole ollenkaan vähäinen se merkitys, joka yksityisten joustavuudella taas on tässä. Kunta tekee lähinnä omia töitänsä eikä ota muita urakoita vastaan. Miksi pitää siellä olla henkilökuntaa siltä varalta, että meillä olisi silloin tällöin teettämistä? Kunnan organisaation kuuluu tietenkin pitää yllä peruskorjauksiin ja tällaiseen väkeä mutta ei välttämättä uusrakentamiseen ja varsinkaan erikoisrakentamiseen.

Ed. L a h t e l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Rehnin puheenvuorosta oikeastaan kuvastui ideologinen ajattelu oikein viimeisen päälle siinä mielessä, että minä ymmärrän hyvin ed. Aittoniemen huolen, ettei yhtään ajattelevaa keskustalaista ollut valiokunnassa mukana, joka olisi nähnyt niitä ajatuksia, joita ed. Luhtanen vaikka totesi, että olisi voinut vaikka ponnenkin liittää, koska tässähän kuvastui äsken se, että kunnallinen juttu ei voi olla hyvä ja pitäisikin yhtiöittää, että yksityinen hoitaa tehokkaammin. Mutta tästä voi kysyä niinpäin, miksi ei — ja niin kuin kunnissa hoidetaankin, ei välttämättä rakennusorganisaatio ole pelkästään nippelijutuissa, ja jos jossakin on ollut, sehän voi hoitaa väliaikana paljon muita asioita. Sehän tarkoittaa myös kunnan sisällä joustavuutta, henkilöstön käyttöä moninaisissa tehtävissä. Siitähän meidän pitäisi lähteä eikä ajatella, että tuo sektori ostaa pelkästään ulkoa ja tuo taas ostaa ulkoa nuo palvelut, jolloin me pääsemme siihen, että kohta meillä kunnissa kaikki ostetaan ulkoa eli ulkoistetaan kuntien palvelut, ja minusta se ei ole oikein hyvä suunta.

Ed. L u h t a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Rehnille toteaisin sen, että lakiesitys juuri sulkee pois kuntien valinnanmahdollisuuden, täysin omaehtoisen toiminnan, siis itsestäänselvän oman rakentamisen silloin, kun on kyse viittä miljoonaa suuremmista hankkeista. Se tarkoittaa siis sitä, että kunta ei voi tehdä itse ratkaisua vaan sen tulee kilpailuttaa rakennushankkeensa. Se voi osallistua kilpailuun, mutta sen tulee kilpailuttaa se, eli se ei voi itse tehdä omaa päätöstään asiassa. Minä voin vakuuttaa, ed. Rehn, että tämän suuruisia hankkeita vielä tässä maassa kunnilla on. Tämä oli juuri se asia, jossa tavallaan kajotaan kunnalliseen päätöksentekoon.

Voin vakuuttaa senkin, että kunnissa toimivat rakennusorganisaatiot olisivat tarvinneet oman päätöksentekonsa myös isompiin hankkeisiin. Toivoa vain sopii, että he pärjäävät kilpailussa ja sitten on riittävästi remontti-, korjaus- ym. rakentamista niin, että nämä rakennusorganisaatiot kunnissa pysyisivät pystyssä, että siellä työtä olisi.

Ed. R e h n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Nimenomaan tämä viiden miljoonan raja aika monissa asiantuntijapuheenvuoroissa todettiin sopivaksi ja todettiin, että tämä on lähinnä nykyisen käytännön vakiinnuttamista lainsäädännöllä. Tämän kokoisia hankkeita ei monessa kunnassa ole kerran vuoteenkaan, tietysti isoissa kunnissa on. Oli myöskin sellaisia mielipiteitä, että suurien kuntien osalta raja olisi

pitänyt nostaa kenties kymmeneen miljoonaan, pienissä kunnissa ehkä sallia kaksi miljoonaa. Tämä jäi kompromissiksi. Niin kuin olen joskus ennenkin sanonut, elämähän on täynnä kompromisseja.

Tässä ainakin kunnan rakennustoiminta myös tehostuu, kun joudutaan katsomaan, millä hinnalla tarjotaan näitä suurempia hankkeita. Kunnalla on täysi mahdollisuus osallistua hankekilpailuihin ja osoittaa ammattitaitonsa ja taloudellisuutensa.

Ed. H ä m ä l ä i n e n : Arvoisa puhemies! Eilen virittelimme tätä keskustelua jo muun muassa ed. Aittoniemen ja ed. Lahtelan kanssa ja monet näyttävät nyt halukkailta jatkamaan keskustelua edelleen.

Kyllä minusta selväksi kävi lakiehdotuksen käsittelyn aikana valiokunnassa, että suhtautumista lakiehdotukseen leimaa ennen kaikkea yleinen suhtautuminen yksityistämiseen ja sitä kautta ehkä kilpailuttamiseen yksityistämisen välineenä. Enemmänkin kuin esimerkiksi kunnan koko asennoitumista ja mahdollisia muutosehdotuksiakin määritteli kuitenkin suhtautuminen yksityisen ja julkisen sektorin rajanvetoon. Ne, jotka haluavat lisää alaa yksityiselle sektorille, olisivat mielellään nähneet, että kilpailuttamisen raja olisi ollut vielä alhaisempi. Keskusteltiin siitä, olisiko se voitu laskea peräti kahteen miljoonaan, joka on ollut ehdotuksena asiaa valmistelleessa työryhmässä. Sitten oli taas niitä, jotka suhtautuivat varauksellisemmin yksityistämis- ja kilpailuttamishankkeisiin ja jotka olisivat edenneet varovaisemmin tässä hankkeessa ja nostaneet mielellään kilpailuttamisen rajaa kymmeneen miljoonaan. Tältä väliltä sitten se yksimielisyys löytyi juuri hallituksen esityksen kohdalta viidestä miljoonasta.

Mutta haluaisin nyt myös yhtyä tähän vakuutteluun, jota ed. Rehn jo omalta osaltaan täällä kävikin. Ei tässä keskustalla kyllä mitään lipsahdusta ollut. Tätä asiaa on käsitelty hyvin huolellisesti ja keskustakin aivan tietoisesti omaksui sen kannan, että se hyväksyi hallituksen esityksen. Teidän täytyy nyt varmaan, ed. Aittoniemi, vähän ryhmän kesken ja ryhmän sisällä tätä asiaa pohdiskella, mikä on erilaisiin kannanottoihin tässä johtanut. Minun mielestäni ed. Rehnin äskeisessä puheenvuorossa kyllä selvästi näytti sellainen painotus olevan, että hänkin mieluusti näkee yksityisen rakentamissektorin voimistuvan, ja sehän oli hallituksen esitykseenkin kirjattu yhtenä tavoitteena. Siinä viitattiin nimenomaan lamavuosien kokemuksiin, jolloin julkinen taho oikeastaan oli lähes ainoa rakentaja ja rakennuttaja.

Itse en ole ollut koskaan kovin innostunut yhtiöittämis- ja yksityistämishankkeista, joihin minusta kunnatkin ovat joskus vähän muotiasianakin hurahtaneet. Yritin kyllä valiokunnassakin tätä asiaa tarkastella sillä tavalla, että kyllä siellä kaikki mahdollinen käytiin läpi ja kaikkiin vaikutuksiin pyrittiin kiinnittämään huomiota aivan niin kuin ed. Luhtanen sanoi, mutta varmasti on niin, että sen yleisen hyväksyttävän kilpailuttamis- ja toimintojen tehostamistavoitteen ohella tässä tietysti voi olla arvaamattomia seurauksia ihan niin kuin valiokunta on todennut.

Miksi sitten emme voineet seurauksistakaan sen pitemmälle mietinnössä viestittää, johtui juuri siitä, että meillä oli valiokunnassa eri suuntiin vetäviä toivomuksia. Oli niitä, jotka olisivat halunneet paljon rajummin sanoa yksityistämisen tarpeesta, ja oli niitä, jotka yrittivät toppuutella. Tehdäänpä siitä sitten, ed. Aittoniemi, pontta! Sitten tietysti voidaan kysyä, kenelle ponsi osoitetaan. Osoitetaanko se sille ministeriölle, jonka asiantuntijat kävivät valiokunnassa sanomassa, että oikeastaan kuntien rakentamistoiminta täytyisi lopettaa. Kyllä minä tässä luotan kuntien edunvalvontaan ja siihen, että Kuntaliitto omalta osaltaan seuraa tilannetta, kunnat viestivät myöskin Kuntaliiton kautta ja sitä kautta tulee kokemuksia. Kunnat myös itse tietysti pystyvät harkitsemaan omia mahdollisuuksiaan, toimenpiteitään jne. Ei tämä nyt kaikki eduskunnan ponsien varassakaan ole. Tässäkin joudun olemaan samaa mieltä kuin ed. Aittoniemi. Me olemme kerrankin harvinaisen monessa asiassa tämän asian yhteydessä samaa mieltä.

Kun ed. Lahtela epäili, että kilpailemiseen, tarjousten jättämiseen, voisivat osallistua ainoastaan kuntien omistamat yhtiöt, sellaista ei tietenkään ole lakiin kirjoitettu eikä se tietysti näin voi olla. Tällä kertaa joutuisin oikeastaan vähän kiistämäänkin ed. Lahtelan argumenttia, kun hän sanoi, että kuntien rakennusyksiköt kuntien organisaatioissa eivät pysty kilpailemaan, koska kustannusten laskenta on niin vaikeata. Kyllä tämän tapaiseen kustannuslaskentaan nimenomaan täytyy kuntia kannustaa, siihen, että selviävät todelliset kustannukset. Se on myös kuntalaisten etu. Kuntalaisilla on oikeus myös tietää, mitä eri asiat maksavat, mistä ne koostuvat, kuinka paljon taas on esimerkiksi sälytetty rakentamiseen sellaisia yleiskustannuksia, jotka kulkevat riippana perässä, ja onko siel-

lä liian vahva yleisorganisaatio, jonka kustannuksia esimerkiksi kaikki eri palvelusektorit joutuvat kohtuuttomasti kantamaan mukanaan.

Minusta tämän tapaiseen, sitä kai sanotaan analyyttiseksi kustannuslaskennaksi, pitäisi myös kuntia kannustaa, että tiedetään todelliset kustannukset. Se on minusta myös kuntalaisten ja kuntien oma etu. Sillä tavalla pystytään myös tarkkailemaan sitä, missä kuntien toiminnoissakin mahdollisesti tehostamisen varaa on, koska ei tämä elämä ole näin mustavalkoista, että me voisimme sanoa, että kunta kaikki hyvä, tehokas ja yksityinen hyljeksittävä ja jostain syystä periaatteellisesti karsastettava. Näin ei voi olla, vaan on hyviä kuntia, joissa toiminnat ovat tehokkaita, ja on heikompia kuntia, joissa ei ole osattu riittävän varhaisessa vaiheessa kiinnittää huomiota siihen, että kysymyksessä on kuitenkin kuntalaisten yhteisten varojen käyttö ja että kunnat ovat vastuussa nimenomaan kuntalaisilleen eikä kunnan työntekijöille.

Kuntalaisille ollaan verovarojen käytöstä vastuussa ja se edellyttää, että toimitaan tehokkaasti. Mutta kuten eilen sanoin, kun tästä samasta asiasta puhuin, menneet lamavuodet opettivat kuntia myös siihen, että tarpeeton ilma on puhallettu myös kuntien organisaatioista pois ja kunnat ovat joutuneet erittäin tarkkaan katsomaan toimintojaan ja tehostamaan niitä. Monissa paikoissa tehostaminen on ollut niin tekisi mieli melkein sanoa raakaa, että päinvastoin voidaan kohtuudella jo puhua siitä, että on tehostettu niin pitkälle, että enää eivät palvelut toimi sillä tavoin kuin kuntalaiset haluavat ja olisivat niihin tyytyväisiä.

Kaiken kaikkiaan lakiehdotus sisältää hyviä tavoitteita, jos pitäydytään vain niissä tavoitteissa, jotka on hallituksen esitykseen kirjattu, eikä lähdetä havittelemaan niitä tavoitteita, joista kyllä asiantuntijat kertoivat, että tavoitteena olisi nimenomaan kuntien rakentamistoiminnan lopettaminen kokonaan. Kyllä minusta kuntien toiminnan jatkaminen on tarpeellista myöskin siltä kannalta, että saadaan vertailukohtia, pystytään saamaan tietoa siitä, millä tavalla rakentamisen kustannukset kehittyvät, ja pystytään tarvittaessa myös torjumaan sellaisia piilokartelleja, joissa pienellä paikkakunnalla tutut rakennusfirmat kenties pystyvät sopimaan, kuka kenellekin tarjoaa ja kuka vetäytyy kilpailusta. Kilpailevan tahon yksityisyyskään ei aina välttämättä todista sitä, että siellä on todellista kilpailua. Pienillä paikkakunnilla on niin helppo nähdä, vaikka on vaikea osoittaa, että myös rakennusfirmoissakin takavuosina oli hyvin paljon tällaista yhteistoimintaa, jossa kuitenkaan tavoitteena ei niinkään ollut kilpailu kuin veljesten kesken sopiminen. Minusta on hyvä, jos kunnilla on myös omakohtaista kokemusta ja mahdollisuus omakohtaisen kokemuksen kautta verrata hintoja. Se pitää myös muut yksityiset rakentajat valppaina ja panee heidät aidosti kilpailemaan.

Ed. S. Kanerva merkitään läsnä olevaksi.

Ed. R. O j a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Siltä osin kuin ed. Hämäläinen puhui kilpailuttamisesta, haluaisin todeta, että 1996 kesällä valmistui Nokialle ala-aste, jonka loppusumma oli noin 12,5 miljoonaa markkaa. Se rakennettiin kunnan teknisen viraston rakennusosaston työnä ja siihen päädyttiin kilpailun jälkeen. On siis mahdollista, että ilman yhtiöittämistä kunta rakennuttaa, mutta helppoa se ei toki ollut. Sen jälkeen kun siihen tulokseen tultiin, että kuntaorganisaatio sen rakentaa, niin alkoi Rakennusteollisuusliiton ja rakennusliikkeitten voimakas kampanja koko hanketta vastan. Tämmöisestä kun ei ollut meilläkään kaupungissa kokemusta, niin kyllä siinä kömmähdettiin monta kertaa.

Kun kunnat tätä varmasti tämän jälkeen lähtevät laajemminkin tekemään, niin jokaisessa kunnassa on kyllä pakko selvittää perusteellisesti, kaikki perusteet ja toimenpiteet, mitä siinä pitää tehdä ja kuinka se pitää tehdä, jotta siitä kunnialla selvitään. Mutta mahdollista se on. Kun kilpailuttamisen raja on noussut alkuperäisestä 2 miljoonasta 5 miljoonaan, niin kyllä minä luulen, että tämän kanssa kunnat kyllä pystyvät elämään.

Ed. L a h t e l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kun kieli on kankea ja ilmaisukyky heikko, niin joutuu täsmentämään. Ed. Hämäläinen, siitä olen ihan samaa mieltä, mitä totesitte joistakin asioista, että kunnissa pitää opetella laskemaan ja pitää tehdä nämä, ettei tule sellaista vettä välissä olevaa tilannetta. Mutta se siinä on, että kunnat eivät kilpaile tavallaan samalla viivalla yksityisten kanssa siinä mielessä, että kunta voi saada vaikka työllistämistuki-ihmisiä töihin. Minkä kustannuksen kunta siihen sitten laskee näille ihmisille siinä tilanteessa? Sitä tarkoitin, että siinä voi tulla riitatilanteita yksityisen sektorin kanssa, kuten Nokialla vai Tam-

pereella, missä semmoista sattui. Samalla tavalla voi näissä tulevissa tilanteissa käydä, että yksityinen firma voi käydä kiistaa, että tämä juttu ei mennytkään oikein, vaan kunta on erinäköisillä kompensaatiolla saanut erityisetua. Mutta se on tulevia asioita ja varmaan aikanaan kuullaan, miten tämä on toiminut.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Kyllä tämä asia varmaan alkaa olla loppuun kaluttu, mutta laki on joka tapauksessa laki ja sitä noudatetaan, mitä pykälissä sanotaan. Lain perusteluita tuskin koskaan katsellaan enää, mitä niissä sanotaan, ja vielä vähemmän niitä höpinöitä, mitä minä tässä puhun ja mitä paremmatkin ihmiset tässä salissa puhuvat, mutta onhan tietysti hyvä keskustella.

Minun mielestäni yleensä tämä kilpailuttaminen on saavuttanut yhteiskunnassa sairaalloisia piirteitä. Olen joskus sanonut, vaikka se ei ole lähellekään tietystikään tähän sopiva, että jos eräänä päivänä Helsingin kaupungin turvallisuuspuoli kilpailutettaisiin, kuka sen halvemmalla hoitaisi, kun siinä olisivat Kakolan suutarit ja Sörnäisten vankiyhdistys mukana tekemässä tarjouksia. Eräänä päivänä varmaan mennään tähänkin, kun kauheasti vain kilpailutetaan eikä yhtään ajatella sitä, mikä on näissä asioissa perusasia. Se eniten raivostuttaa näissä asioissa.

On tämä hassu homma, kun jokainen meistä on sitä mieltä, että on hirmuisen huono laki, mutta siitä huolimatta säädetään. Joku on ihan pikkuisen vääntämällä niin kuin vettä kuivasta rätistä saanut jotakin myönteistä tästä näkymään. Ed. Hämäläinen kyllä yritti epätoivoisesti, mutta pyöriskeli aika kaukana itse asian sydämestä tuossa erinomaisessa puheenvuorossaan. Se on hassua, että kaikki olemme sitä mieltä, että huono laki, mutta ei mitään, annetaan mennä. Se minua tässä enemmän raivostuttaa. Menköön minun puolestani, ei se meikäläisen taskusta ole pois.

Ed. S a a r n i o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Aittoniemelle vain toteaisin, että hän on aivan oikeassa tässä kilpailuttamisen sairaudessa. Mutta hänen huoleensa sanoisin, että metron turvallisuus ja vartiointi on jo kilpailuttamisen tuloksena tehty, ja ne miehet, jotka siellä liikkuvat, ovat kilpailun voittaneesta yrityksestä.

Ed. R e h n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vakuutan, että olen itse mukana kunnallispolitiikassa myöskin ja katson tätä sekä kunnan että yritysten kannalta ja nimenomaan kuntalaisten kannalta, jotta taloudellisuuskin tulisi siinä mukana, laatu ja taloudellisuus yhdistettyinä. Kunnan tulee edelleen hoitaa kiinteistöjensä ylläpito ja peruskorjaukset sekä pienemmät uusrakentamisurakat. Sen sijaan isommat urakat on syytä, olen edelleenkin sitä mieltä, kuntalaisten varojen käytön vuoksi kilpailuttaa. Kun tätä asiaa talousvaliokunnassa käsiteltiin, kotikaupunkini Mikkeli katsoi, kun soitin kuntaan, että nykytilanne on aivan hyvä. Heillä ei ollut mitään huomauttamista tähän hallituksen esitykseen.

Lähinnä ed. Aittoniemen innoittamana en malta olla kertomatta yhtä tapausta, jolloin vuosia sitten Mikkelissä pyydettiin omana työnä tehtävän inva-wc:n rakentamisesta kustannusarvio. Se rakennettiin valmiiseen rakennukseen, ja hinnaksi sanottiin 400 000 markkaa. Siitä ei ole niin monta vuotta, etteikö tämä rakennuskustannus olisi vertailukelpoinen nykyhintoihin ainakin jossain määrin. Sanottiin, että ei käy, on liian kallis. Olin kaupunginhallituksessa asiasta päättämässä, ja katsoimme porukalla, että näin kallista vessaa ei tehdä. Seuraava hinta-arvio, joka saatiin, kun sanottiin, että tehdään se järkevämmin, oli vähän yli 100 000 markkaa. Siitä tuli täysin käyttökelpoinen, eikä kenelläkään ollut sen koommin siitä mitään valitettavaa.

Ed. P e h k o n e n : Arvoisa rouva puhemies! Kun en oikein tiennyt, kenelle vastauspuheenvuoron osoittaisin, pyysin puheenvuoron.

Tässähän sanotaan, että tämä koskee sellaisia hankkeita, missä on valtionapua tai arvonlisäverollinen kustannusarvio. Eli näistähän on pyydettävä urakointitarjous. Kyllähän kunnat ovat iät ja ajat pienemmissäkin asioissa, muutamien tuhansien urakoissa, pyytäneet tarjoukset. Ei tämä mitään muutta sillä lailla ole. Tässä nyt tehostetaan valtion varojen käyttöä, ja noin 40—50 prosenttia kuntien urakoista on tällaisia, missä on tämmöistä apua. Toiseksi arvioin, että pieni säästö syntyisi. Kyllä tämä esitys tuntuu ihan loogiselta, mikä tässä on.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1—9, 9 a, 11 a ja 14 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

11) Hallituksen esitys laiksi Teknillisen tarkastuskeskuksen muuttamisesta osakeyhtiöksi

Toinen käsittely
Hallituksen esitys 146/1997 vp
Talousvaliokunnan mietintö 25/1997 vp

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 25. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1—6 §, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

Ed. Lamminen merkitään läsnä olevaksi.

---

12) Hallituksen esitys laiksi teknologian kehittämiskeskuksesta annetun lain muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys 214/1997 vp
Talousvaliokunnan mietintö 26/1997 vp

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 26. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Luhtanen: Arvoisa puhemies! Asia on mielestäni siinä määrin tärkeä, että tästä on muutama sana sanottava. Nythän tämä lakiesitys lähtee siitä, että Teknologian kehittämiskeskukselle on tullut uusia keskeisiä tärkeitä tehtäviä, mutta myös siitä, että Tekesin organisaatiota olemme muuttaneet. Siinä mielessä on totta kai välttämätöntä, että myös organisaatiota katsomme sisältöjen valossa. Minä haluaisin ottaa täältä ainoastaan yhden asian esille, ja se liittyy lakiesityksen mukana seuranneeseen asetukseen, jonka 1 §:ssä todetaan Teknologian kehittämiskeskuksen tehtäväkokonaisuus.

Minusta ensinnäkin on tavattoman hyvää hallintokäytäntöä se, että silloin, kun käsittelemme tällaista hallintolakia, siihen liitetään mukaan myös asetus. Se oli todella tavattoman hyvä asia.

Haluaisin korostaa sitä, että minä pidän hyvin tärkeänä, että kun Teknologian kehittämiskeskuksen tehtäviä luetellaan, asetuksessa olisi otettu tehtäväpykälässä huomioon myös muuan keskeinen tehtävä, joka on tätä päivää ja joka kuuluisi pykälään tavallaan itsestäänselvyytenä. Mutta nyt kun se ei näy olevan itsestäänselvyys, toteaisin, että olisin mieluusti nähnyt asetuksen 1 §:ssä eli tehtäväkokonaisuudessa uuden tehtävän, joka liittyisi teknologian kehityksen arviointiin ja teknologian rahoituksen tuloksellisuuden arviointiin.

On nimittäin niin, että Tekesin kautta nyt jo ja tulevina vuosina siirretään aika tavalla voimavaroja erilaisiin tutkimuskohteisiin, ja tämähän johtuu tietysti meidän periaatepäätöksestämme lisätä tutkimusrahoitusta. Valtaosa tutkimusrahoituksestahan nyt siirtyy Tekesin kautta ja se on aivan oikein. Jotta meillä olisi tietoa siitä, mihin nämä määrärahat käytetään, minkälaista tulosta nämä määrärahat tuottavat, pitäisin hyvin tärkeänä teknologian kehityksen samoin kuin teknologian rahoituksen tuloksellisuuden arvioimista ihan sillä tasolla sanottuna, että se olisi yksi kehittämiskeskuksen tehtävä, eikä edes vähäpätöinen, vaan minun käsitykseni mukaan tämän tulisi olla hyvin keskeinen tehtävä.

Tiedän, että arviointia tehdään; sitähän tehdään kansainvälisesti jo joka paikassa, sitä tehdään yliopistoissa, tutkimuslaitoksissa ja myös Tekesissä, mutta jotta sen merkitys korostuisi, se olisi tullut sanoa tehtäväkokonaisuudessa. Asiaahan ei ole millään tavalla menetetty vielä. Siitä syystä haluan ottaa tämän asian esille, että meidän valiokuntamme otti asian esille keskustelussa ja myös mietinnössä ja me totesimme, että kehittämiskeskuksen yhtenä tehtävänä on teknologian kehityksen ja teknologian rahoituksen tuloksellisuuden arviointi. Tämä on hyvä. Tämä on aivan oikein. Mutta toivon todella ja tulen myös asiaa seuraamaan, että arviointi liitetään myös asetuksen 1 §:n tehtäväkokonaisuuteen. Sehän on sitten ministeriön, valtioneuvoston ja hallituksemme tehtävä, mutta toivon, että tämä valiokunnan kannanotto siivittää ja edesauttaa asiaa.

Minun mielestäni tämä on tänä päivänä tutkimuksemme ja sen rahoituksen seurannan ja kehityksen kannalta keskeisimpiä asioita. Siitä syystä pitäisin välttämättömänä, että tämä olisi myös kirjattu asiakirjoihin ja säädöksiin.

Ed. M. M a r k k u l a : Arvoisa puhemies! Ed. Luhtanen kiinnitti erittäin tärkeään asiaan huomiota tämän koko lain kannalta. Eduskunnan toiminnan luonteen kannalta olisi ollut varmasti hyödyllistä, että asia olisi saanut vielä huomattavasti laajemman huomion osakseen, mutta on tietenkin ymmärrettävää, että talousvaliokunnan työssä tämä laki on koettu aika lailla itsestäänselvyytenä ja se on eräällä tavalla tässä joulunalusruuhkassa mennyt hyvin nopeasti läpi. Haluan painottaa kahta asiaa:

Toisaalta jo lähetekeskustelussa täällä korostin Tekesin roolia myös ei-teknisillä aloilla, palvelualoilla ja muualla, missä teknologiaa pitäisi aika monipuolisesti hyödyntää ja tätä kautta saada toivottua kehitystä ja uusia työpaikkoja vauhdikkaasti syntymään. Tähän asiaanhan kiinnitti tulevaisuusvaliokunta Wisconsin — Suomi-vertailututkimuksessa aika paljon huomiota.

Toinen peruskysymys on todella teknologian vaikutusten arviointi laajemmaltikin yhteiskunnassa. Tekesillä teknologiapainotteisena organisaationa on tässä erittäin suuri tehtävä. Meidän pitää tämä tietämys saada todella merkittävästi leviämään eri puolille. Siinä mielessä tietenkin katseita on suunnattavat Tekesin organisaation sisälle ja Tekesin on itse otettava itselleen vahvempi rooli yhteiskunnassa kuin tähän saakka. Ei riitä, että insinöörit ja teknologiahenkilöt tekevät työtä keskenään, vaan heillä on paljon suurempi vastuu arvioida työnsä vaikutuksia ja niitä tuloksia, joita yhteiskunnassa on saavutettavissa, ja tässä mielessä levittää todella tuloksia kaikkialle käytettäväksi.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1—4 ja 7 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

13) Hallituksen esitys laiksi työturvallisuuslain 9 §:n muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys 57/1997 vp
Työasiainvaliokunnan mietintö 12/1997 vp
Lakialoite 85/1996 vp

T o i n e n v a r a p u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on työasiainvaliokunnan mietintö n:o 12. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen 9 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Eduskunta yhtyy työasiainvaliokunnan ehdotukseen lakialoitteeseen sisältyvän lakiehdotuksen hylkäämisestä.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

14) Hallituksen esitys ihmishengen turvallisuudesta merellä vuonna 1974 tehdyn kansainvälisen yleissopimuksen liitteeseen tehdyn muutoksen eräiden määräysten hyväksymisestä

Ainoa käsittely
Hallituksen esitys 172/1997 vp
Liikennevaliokunnan mietintö 10/1997 vp

T o i n e n v a r a p u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on liikennevaliokunnan mietintö n:o 10.

Keskustelua ei synny.

Mietintö hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

15) Hallituksen esitys Alankomaiden kanssa tuloja varallisuusveroja koskevan kaksinkertaisen verotuksen välttämiseksi ja veron kiertämisen estämiseksi tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 186/1997 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 29/1997 vp

T o i n e n v a r a p u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 29.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

16) Hallituksen esitys Pohjoismaiden välillä tuloja varallisuusveroja koskevan kaksinkertaisen verotuksen välttämiseksi tehdyn sopimuksen muuttamista koskevan pöytäkirjan eräiden määräysten hyväksymisestä

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 191/1997 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 30/1997 vp

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 30.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

17) Hallituksen esitys laiksi eräiden valtion oppilaitoskiinteistöjen luovuttamisesta eräille kuntayhtymille

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 195/1997 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 31/1997 vp

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 31.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

18) Hallituksen esitys laiksi merenkulkulaitoksesta annetun lain 1 ja 2 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 145/1997 vp
Liikennevaliokunnan mietintö 9/1997 vp

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on liikennevaliokunnan mietintö n:o 9.

Keskustelu:

Ed. Vistbacka: Arvoisa puhemies! Tässä on kahden pykälän lakimuutos ja olen liittänyt siihen yhdessä ed. Bremerin kanssa vastalauseen lähinnä sen johdosta, että minä itse en hyväksy ja ilmeisesti myöskään ed. Bremer ei hyväksy periaatteessa sitä, että yleensä liikenneturvallisuus taikka turvallisuus merenkulun osalta, jota tämä laki koskee, asetetaan taloustavoitteiden mukaiseksi. Minun mielestäni silloin, kun on kyse turvallisuudesta, sen täytyisi olla erillään, ettei sitä voida sotkea nimenomaan tulosvastuuseen. Sen johdosta itse näkisin, että olisi ollut paljon parempi, kun tällainen turvallisuudesta vastaava organisaatio olisi ministeriön alaisuudessa. Meillä on jo karvaita kokemuksia muun muassa Ilmailulaitoksen osalta.

Ed. Bremer: Arvoisa rouva puhemies! Tekisi mieli herättää tätä kansaa sanomalla, että jengi tuolla kartsalla froogaa, että onks tää lössi tässä hösässä ihan bimbo, kun se ei näytä snaijaavan, mitä eroa on moraalilla ja juridiikalla. Tapaus Sundqvist on tuonut sen monella tavalla esille, mutta myös sellaisessa suljetussa elinkeinotoiminnassa kuin ilmailu on Ilmailulaitos antanut muutaman vuoden aikana valitettavan paljon esimerkkejä siitä, mitä eroa on moraalilla ja juridiikalla, ennen kaikkea kun on kysymyksessä taloudellinen voiton tavoittelu.

Ilmailulaitos on mennyt koko Suomen kansan ja sen menestyksen kannalta kerta kaikkiaan turmioon sen johdosta, että valtio eli valtiovarainministeriö on asettanut sille kovan taloudellisen tuottovelvoitteen. Sen piti tilittää muistaakseni 13 miljoonaa markkaa voittoa kuluvan vuoden aikana ja ensi vuodeksi on voittovelvoite korotettu yli 20 miljoonaan markkaan, muistaakseni 24 miljoonaan.

Ilmailulaitos itse on nähnyt erääksi ratkaisuksi sen, että kun lentoturvallisuusosasto on alistettu liikelaitostetun Ilmailulaitoksen taloudelliseen talutusnuoraan, niin Ilmailulaitoksen viranomaismaksut ovat lentoturvallisuuteen vedoten nousseet jopa yli 3 000 prosenttia muutamassa vuodessa.

Kerron tämän sen takia, että Merenkulkulaitoksen organisaatio on nyt menossa aivan samaan ratkaisumalliin. Ilmailulaitos, joka kulkee edellä, voi osoittaa tilastoja, joissa A 2 -lentolupakirjojen lukumäärä kahdessa vuodessa on pudonnut 25 prosenttia samaan aikaan, kun eletään kuitenkin taloudellista noususuhdannetta. Maan suurimman yleisilmailukentän toiminta on pudonnut saman verran. Maassa ei ole käytännöllisesti katsoen enää lainkaan yksityistä elinkeinotoimintaa lentokuljetusten alalla eli ilmateillä. Meillä on yksityistä elinkeinotoimintaa, yritystoimintaa vesiteillä ja meillä on yksityistä yritystoimintaa maanteillä, mutta ilmateillä käytännöllisesti katsoen ei lainkaan.

Meillä ei ole liioin rahtilentoa enää. Käsitykseni mukaan Ilmailulaitoksen johtaman taloudellisen kehityksen seurauksena Finnair on rahtilentoyhtiönä Suomessa neljänneksi suurin. Suomen suurin rahtilehtoyhtiö on nykyään Lufthansa, toiseksi suurin SAS, sitten DHL, TNT, tällaisia tulee väliin. Meillä ei ole yksityistä linjaliikennettä. Ainoa yhtiö, joka on sekin Finnairin taloudellisilla takuilla nostettu, on Air Botnia, ja niin kuin liikenneministeri Auran aivan tuoreesta lausunnosta, taitaa olla tämän päivän lehdessä, käy ilmi, sekin elää valtion tukiaisilla esimerkiksi Mikkelin ja Lappeenrannan linjoilla. Samanaikaisesti muissa Pohjoismaissa, Ruotsissa, Tanskassa ja Norjassa on 14—16 aikataulun mukaista säännöllistä linjaliikennettä hoitavaa lentoyhtiötä. Suomessa ei käytännöllisesti katsoen ole mitään.

Merenkulkulaitoksen tapauksessa alusturvallisuusyksikön päälliköllä tulee olemaan enintään oikeus ilmoittaa eriävä mielipiteensä, mutta samalla alusturvallisuusyksikön velvollisuus on viime kädessä yhtyä Merenkulkulaitoksen taloudellisiin tavoitteisiin. Tämä on täydellisen kieroutunut tilanne. Eihän näin voi olla, että liikenneturvallisuudesta vastaava yksikkö pannaan taloudellisen voitonpyynnin välineeksi.

Tästä syystä minulla ja ed. Vistbackalla, ainakin meillä moraalinen ja eettinen kello on soinut ja olemme todenneet vastalauseessamme, että on moraalisesti tuomittavaa ja myös käytännössä kestämätöntä, kuten Ilmailulaitoksen tapauksessa on nähty, että liikenteen turvallisuudesta vastaava yksikkö sijoitetaan liiketaloudellista tulosta tavoittelevan organisaation alaisuuteen.

Liikenneturvallisuudesta vastaavan yksikön, tässä tapauksessa meriturvallisuudesta vastaavan yksikön on oltava itsenäinen, erillään taloudellisista voitonpyynneistä ja sen ainoana päätavoitteena pitää olla merenkulun turvallisuus. Onko sen oikea paikka ministeriössä vai voiko se jollakin muulla tavalla olla itsenäinen, jääköön keskustelun aiheeksi. Mutta missään tapauksessa sen oikea paikka ei ole siellä, mihin sitä nyt ollaan sijoittamassa, eli Merenkulkulaitoksen alaisuudessa.

Ed. P e h k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen toisessa ammatissani Ilmailulaitoksen edustaja enkä missään tapauksessa voi hyväksyä näitä syytöksiä Ilmailulaitosta vastaan, mitkä edustajat Vistbacka ja Bremer tekivät. (Ed. Vistbacka: Pitävät paikkansa!) — Pyytäisin tutustumaan tämän päivän tilanteeseen. En yhdy näihin mielipiteisiin. Pyytäisin yksityiskohtaisempia perusteluja.

Ed. B r e m e r (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Hämmästyttää ed. Pehkosen asenne, kun hän on lennonjohtaja. Tällä hetkellä Ilmailulaitoksen oman arvion mukaan ylläpidetään Helsinki-Vantaalla 8 virkapaikan puutetta. Lennonjohtajien oman arvion mukaan 18 virkapaikkaa puuttuu. Ehkä tämä selittää sen, miten Ilmailulaitos jatkuvasti voi säästää turvallisuuden kustannuksella. Mutta me olemme myös lukeneet jatkuvasti lehdistä, kuinka lähellä on suurkatastrofi lennonjohdon alueella.

Ed. K u o p p a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun kuunteli ed. Bremerin puheenvuoroa, hän puhui Merenkulkulaitoksesta annetun lain muuttamisen kohdalla lähinnä Ilmailulaitoksesta. Kun olen maallikko, kehottaisin kyllä ed. Bremeriä lentämään korkeammalla, ettei vaarantaisi merenkulun turvallisuutta, kun hän vallan puhuu Ilmailulaitoksen asioista. Ne kuuluisivat ilmeisesti toiseen paikkaan.

Ed. M ä h ö n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tietysti on ymmärrettävä myös niitä huolestuneita puheita, mitä edustajat Vistbacka ja Bremer ovat esittäneet. Eihän tietenkään turvallisuus, olipahan millä osa-alueella elämästä tahansa, saisi olla kauppatavaraa. Nyt kun lienee kuitenkin joka tapauksessa niin, että lakiesitys menee läpi eduskunnassa, varmasti ne, jotka ovat seuraamassa asioiden kulkua, tulevat jatkossakin näin tekemään. Jos siellä rupeaa puutteita olemaan, niin toivottavasti ne, jotka tietävät asioista, ottavat mahdollisimman pikaisesti asian esille. Jos tässä tehdään huonoa lainsäädäntöä, niin on oltava kanttia puuttua mahdollisimman aikaisessa vaiheessa, ennen kuin mitään korvaamatonta pääsee tapahtumaan.

Ed. B r e m e r (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! En tiedä oikein, haluaako ed. Kuoppa vain pottuilla pottuillakseen vai eikö hän todella näe tätä samankaltaisuutta, tätä mallia, jota ollaan noudattamassa. Puhuin Ilmailulaitoksesta, koska Merenkulkulaitos on kopioimassa täsmälleen samaa organisaatiota. Ed. Kuopalle ja mahdollisille muille, jotka eivät ymmärrä tätä organisaatiostrategiaa, voin sanoa, että Tielaitoshan on menossa ihan samaan suuntaan. Sielläkin halutaan pitää kynsin hampain turvallisuusosasto liikelaitoksen sisällä. Minä

toivon, että ed. Kuoppa tutkisi alkeellisimpia liiketaloudellisia peruskirjoja ja näkisi, mistä on kysymys.

Ed. Vistbacka: Arvoisa puhemies! Mielestäni Ilmailulaitos sinällään sopii tähän, koska se on toimiva organisaatio, jossa on tällaista toimintaa. Toinen tapaus on, kun VR yhtiöitettiin. Liikennevaliokunnan jäsenet ainakin muistavat, mitä ongelmia siellä viranomaistoimien osalta tuli. Tässä on vaarana nimenomaan saman suuntainen kehitys.

Ed. Pehkoselle toteaisin, että tämän päivän tilannetta en niin hyvin Ilmailulaitoksen osalta tunne, mutta tiedän sen, millä tavoin esimerkiksi Wasawings Ilmailulaitoksen erään virkamiehen taholta tuhottiin.

Ed. S. Kanerva (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kuuntelin ed. Bremerin puhetta. Meripuoli on vähän erilainen asia. Olen 14 vuotta vastannut ihmishenkien pelastamisasioista kahdessa eri merivartiostossa ja sen lisäksi vielä niitten alusyksiköistä ja niitten turvallisuudesta ja tutkinut ja tutkituttanut ja rangaissut jnp. Kyllä se toimii ihan hyvin ja valitusinstanssejahan löytyy aina, merioikeus, jos joku on tyytymätön päätökseen. Minusta tämä on ihan hyvä laki. Ei tässä ole mitään ihmeitä. Jos ilmailupuolella on ongelmia, siihen en halua ottaa kantaa.

Ed. Pehkonen: Arvoisa rouva puhemies! Minusta tässä monesti menevät asiat sekaisin. Sotketaan liikenneyhtiöt ja Ilmailulaitos. Siihen mitä ed. Vistbacka sanoi, yhdyn, tunnen niitä vanhempia asioita ja on ihan oikein niistä huomauttaa, mutta tämän päivän tilanteesta olen kyllä toista mieltä.

Mitä tulee edustajien Bremerin ja Vistbackan vastalauseeseen, olen teidän kanssanne tästä samaa mieltä, vaikka en ole siihen nimeäni pannut. Tätä olisi viisainta kokeilla ministeriössä, olen ihan samaa mieltä, mutta en voinut äsken hyväksyä sitä, mitä Ilmailulaitoksesta sanottiin.

Ed. Bremer: Arvoisa rouva puhemies! Kommodori, entinen, eläkeläinen, nykyinen, kommodori Kanerva kävi todistamassa tilanteesta, jolloin hän vielä oli ansiotyössä laitoksessa, joka ei ollut liiketaloudellisesti millään tavalla sidottu. Minusta se osoittaa sanoisinko elähtänyttä ajatuskulkua, että tullaan todistamaan täysin muuttuneesta tilanteesta ikään kuin vanha tilanne olisi jotenkin perustana loogiselle ajatusyhtymälle tästä uudesta tilanteesta, jota ollaan nyt synnyttämässä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

19) Hallituksen esitys laiksi alusturvallisuuden valvonnasta annetun lain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 199/1997 vp
Liikennevaliokunnan mietintö 11/1997 vp

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on liikennevaliokunnan mietintö n:o 11.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

20) Hallituksen esitys yksityisten alojen lyhyitä työsuhteita koskevan eläketurvan uudistamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 202/1997 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 22/1997 vp
Lakialoite 33/1997 vp
Toivomusaloite 181/1996 vp

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 22.

Keskustelu:

Ed. Hyssälä: Arvoisa rouva puhemies! Lakiehdotuksessa yksityisten alojen lyhyitä työsuhteita koskevan eläketurvan uudistamiseksi on hyvin myönteisiä elementtejä. Tähänhän on johtanut se tarve, mikä esimerkiksi ravintola-alalla on ilmennyt. Siellä kierretään velvoitteita ja tehdään se kikkailemalla laissa kenties olevien aukkojen avulla. Tässä on tarkoituksena, että saadaan tältäkin osin hana suljettua. Tämä on merkittävä työntekijöitten kannalta, jotka näin saavat eläketurvaa.

Pätkätöiden eläketurvaa parantavaan lakiesitykseen sisältyy myös kotitalouksien työllistämismahdollisuuksia koskeva asia. Siinä mielestäni on ehkä puutteita tai sitä ei ole osattu ajatella

loppuun asti. Saattaa olla, että arjen tuntemus on lakia valmistelevalla elimellä ollut hiukan heikohko.

Kotitalouksillahan on nykyisin mahdollisuus teettää pienimuotoista kotityötä ilman eläkevakuuttamisvelvollisuutta 1 135 markalla kuukaudessa ja ilman veronpidätystä 8 000 markalla vuodessa. Esityksen mukaan kotitalouden tulisi pidättää jokaisesta maksamastaan markasta eläkevakuutusmaksu ja tilittää se kuukausittain Taiteilijoiden eläkekassaan, vaikka se ei edes kartuttaisi työntekijöiden eläketurvaa. Mistään taiteilijoistahan tässä ei sinänsä ole kysymys, se on vain eläkekassan nimi, mutta aikamoisia taiteilijoitahan nämä ovat, jotka kotitalouksissa työtä tekevät, lastenhoitajat ja muut. Sikäli eläkekassan nimikin voi olla ihan pätevä.

Valiokunnan hyväksymän ehdotuksenkaan jälkeen eläketurva ei ole täysin kattava. Epäkohtia käsitelläänkin valiokunnan mietinnössä. Esityksen hyväksyminen aiheuttaa kuitenkin monia käytännön ongelmia ja osaltaan tämäkin saattaa edistää harmaata taloutta, jos ajatellaan juuri kotitaloustyötä. Nythän se tulee kattavasti eläkemaksujärjestelmän piiriin. Näin ollen jos esimerkiksi tilapäiselle lapsenvadille maksetaan toistuvasti esimerkiksi 100 markkaa palkkiota, siitä on suoritettava eläkemaksu erikseen tapahtumaa seuraavan kuukauden aikana. Jos ajatellaan hallinnointia ja maksutoimien kustannuksia, niin ne ovat monissa tapauksissa eläkemaksua suuremmat. Jos satasesta lähtee postiin maksamaan eläkemaksua, niin postisiirto on jo kallis, ja jos vielä joutuu menemään vähän kauemmaksi postiin, niin matka voi olla aika kallis. Siksi mielestäni säännöksiä tulisikin muuttaa siten, että ne olisivat lähempänä ihmisten arkea. Joko kaikkein pienimmät maksut pitäisi vapauttaa tai ainakin maksu pitäisi voida suorittaa kerran vuodessa, ettei kuukausittain jatkuvasti tarvitsisi hypätä maksamassa.

Myönteistä on, että valiokunta kiinnittää mietinnössä huomiota kotitaloustyön väliaikaisessa tukijärjestelmäkokeilussa alueellisesti rajatun verovähennysoikeuden aiheuttamiin ongelmiin. Nythän alueellinen rajaus on sikäli ongelmallinen, että kotitalouksien eläkekassalle menevät maksut saadaan vähentää 5 000 markkaan asti verotuksessa Etelä- ja Pohjois-Suomessa, mutta ei Länsi- ja Itä-Suomessa, joissa eletään toisenlaisen kokeilun aikaa. Huomion kiinnittäminen asiaan ei ole kuitenkaan keskustan valiokunnassa esittämän kannan mukaan riittävä, vaan asia olisi tullut huomioida myös ponnessa.

Kun kotitaloustyö nyt tulee kattavasti eläkejärjestelmän piiriin, verovähennysoikeuden piiriin tulevien maksujen määrä nousee merkittävästi. Sen seurauksena kansalaisten asuinpaikasta johtuva eriarvoisuus valtionverotuksessa kasvaa entisestään, mitä ei voi pitää hyväksyttävänä. Sen takia sosiaalivaliokunnan keskustalaiset jäsenet jättivät ehdotukseen vastalauseen, jossa edellytämme valiokunnalta kannanottoa, että vakuutusmaksujen suorittamiskäytännöt, suorittamisajat ja henkilö- ja palkkatietojen toimittamismenettelyt ovat mahdollisimman yksinkertaisia ja työn teettäjän kannalta helppoja ja että näistä käytännöistä tiedotetaan tehokkaasti ja välittömästi myös selvitetään mahdollisuus laajentaa kotitaloustyön sosiaalimaksujen väliaikaisen tukijärjestelmän mukainen verovähennysoikeus koko maahan.

Nythän on niin, että tuntuu olevan iäisyysasia, että voitaisiin yksinkertaistaa työnantajien sosiaalimaksun suorittamista. Siinä tuntuu olevan ylitsepääsemättömiä esteitä, että saisi yksinkertaisen kortin, jolla yhdellä käyntikerralla voisi maksun yksinkertaisesti suorittaa.

Tieto siitä, miten tässä tehdään, on myös kotitalouksilla varmasti aika heikkoa, ja jos ei sitä saada parannettua, niin se johtaa harmaaseen talouteen entistä enemmän. Eli tiedottamispuoli tässä on ensiarvoisen tärkeä. Lainsäätäjän pitäisi muistaa, että lait olisivat helposti noudatettavia eli että niistä tiedettäisiin. Ei kai ole tarkoitus, että ihmisiä suorastaan houkutellaan harmaaseen talouteen, jos ei tiedetä, että esimerkiksi tämän hallituksen esityksen mukaan, jos se sellaisenaan menee läpi, jokaisesta lapsenvahdista joudutaan nämä maksut maksamaan ja byrokratiaa siltä osin pyörittämään? Eli toivomme yksinkertaisuutta tähän asiaan ja hyvää tiedottamista.

Ed. Johannes K o s k i n e n: Rouva puhemies! Lyhyiden työsuhteiden eläkevakuuttamisen ongelma on kärjistynyt vakavasti viime vuosina. Lopulta on nyt löydetty myös ne lainsäädäntöratkaisut, joilla sitä voidaan olennaisesti helpottaa.

Ansioeläkejärjestelmässähän on alkukarenssia lyhennetty useaan otteeseen kuudesta kuukaudesta kolmeen kuukauteen ja sitten yhteen kuukauteen. Se on tapahtunut keskeisesti siitä syystä, että työmarkkinoilla on tapahtunut muutoksia. On entistä enemmän otettu käyttöön lyhyitä työsuhteita ja työuran aikana työpaikan vaihtaminen on yleistynyt. Kun alkujaan 60-luvulla ansioeläkejärjestelmiä rakennettiin, niin sil-

loin vallitseva työsuhdetyyppi valtaosalla aloja oli jatkuva vuosikymmeniä kestävä työsuhde. Nyt on tilanne täysin päinvastainen.

Tämä ratkaisu ei tullut kovin helposti. Sitä on ajettu kymmenkunta vuotta lähinnä siltä pohjalta, että yhden kuukauden alkukarenssi olisi kokonaan poistettu. Tämä malli, joka nyt työmarkkinajärjestöjen neuvotteluiden ja hallituksen yhteistoiminnalla on löytynyt, on teknisesti hankalampi. Siinä on nämä epätyyppiset alle kuukauden työsuhteet lavennettu taiteilijoiden eläkejärjestelmään. Lakiteknisesti tämä Suomen entisestään varmaankin maailman mittaluokassa hankalin eläkejärjestelmä tulee entistä hankalammaksi. Mutta oleellisempaa on tietysti se, että itse lyhyiden työsuhteiden eläketurvan aukko saadaan merkittävältä osalta paikatuksi.

1970-luvun lopullahan ongelma alkoi näkyä ensimmäiseksi sen kaltaisissa ammateissa, jotka putosivat tavallaan LEL-alojen ja TEL-alojen väliin. Esimerkiksi metalliputkitukset olivat sen kaltainen työala. Metallirakennetöitä, teräsrakennetöitä tekevät olivat lyhyissä työsuhteissa, mutta työ luokiteltiin kuitenkin TEL-alaksi, jolloin usein nämä parin kolmen viikon työsuhteissa töitä tekevät jäivät kokonaan eläketurvan ulkopuolelle. Tämän tyyppinen tarkoituksellinen keinottelu lähti liikkeelle ennen kaikkea ravintola-aloilla. Nythän se on koskenut kymmeniä tuhansia työntekijöitä, joita on pyöritelty kahdessa tai useammassa yrityksessä nimellisesti erillisissä työsuhteissa siten, että työnantaja on välttänyt yli 20 prosentin palkan sivukulut, välttänyt työntekijöidensä eläkevakuuttamisen. Tähän ratkaisu tuo nyt helpotusta.

Asiaa yritettiin 1980-luvulla saada liikkeelle lainsäädäntöratkaisuna ammattiyhdistysliikkeen ja myös sosialidemokraattien toimesta. Itsekin muistelen jo 80-luvulla tehneeni puoluekokousaloitteita ja muita esityksiä tästä ongelmasta. Silloin se ei saanut riittävää tuulta taakseen. Vakavammin asia oli esillä 92, jolloin valmisteltiin palkansaajien eläkemaksun käyttöönottoa lamavuosien tultua. Siihen se olisi luontevasti liittynyt, että olisi samalla laajennettu eläketurvan kattavuutta. Silloinkaan se ei onnistunut. SAK jäi ammattiyhdistysliikkeessä aika lailla yksin ja tällä poliittisella tasolla vasemmisto ei saanut silloiselta porvarihallitukselta minkäänlaista tukea hankkeelle.

Seuraavan kerran edelleen Ahon hallituksen aikana asia oli esillä 94, jolloin valmisteltiin isoja vuonna 95 voimaan tulleita eläkelakien muutoksia. Se olisi avannut toisen kerran luontevan asiayhteyden, jolloinka asia olisi pitänyt hoitaa, mutta eipä se silloinkaan onnistunut. Vasta Lipposen hallituksen astuttua remmiin ja hallituksen ja työmarkkinajärjestöjen suhteiden kohennuttua asia saatiin ensin poliittisiin ohjelmiin ja sitten tulopoliittisen ratkaisun yhteydessä syyskuussa 95 pystyttiin sopimaan, että eläkevakuutusmaksujen kiertäminen estettäisiin ja eläkevakuuttaminen ulotettaisiin kautta linjan myös alle kuukauden työsuhteisiin.

Tämä on ollut asialliselta merkitykseltään suurin niistä aukkojen paikkailuista, joita on tarvittu ja tarvitaan edelleenkin niin sanottujen pätkätöiden saattamiseksi tasavertaiseen asemaan muiden työsuhteiden kanssa, ennen kaikkea niitä tekemään joutuvien saattamiseksi tasavertaiseen asemaan muiden palkansaajien kanssa. Valitettavasti tämäkin neuvotteluprosessi vielä vuoden 1995 jälkeen kesti aivan liian kauan. Toivottavasti nyt eduskuntakäsittely ripeydessään johtaa siihen, että vuodenvaihteessa, kun lain säännökset tulevat voimaan, myös niiden soveltamisohjeet ja käytännön toteutus on siinä määrin luistavaa, että vakuuttaminen lähtee täydessä mitassaan käyntiin.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta näyttää kiinnittäneen mietinnössään aivan oikein huomiota siihen, että vakuutusmaksujen suorittamiskäytännöt ja henkilö- ja palkkatietojen toimittamismenettelyt laadittaisiin mahdollisimman yksinkertaisiksi. Tässä yhteydessä olisi ollut korkea aika muutoinkin pienten työnantajien sosiaalimaksujen perimistä yksinkertaistaa. Tähän valitettavasti ei ole päästy. Siihen pahimpana syynä nähdäkseni on se, että meillä vakuutus- ja sosiaaliturvajärjestelmä on rakennettu monen laitoksen varaan, ja jokainen pitää kynsin hampain kiinni omista menettelytavoistaan, varoo, ettei kenellekään muulle tulisi etua silloin, jos lähdetään toimintoja muuttamaan tai yksinkertaistamaan. Poliittista tahtoa ei valitettavasti ole riittävästi ollut jyrätä sellaiset muutokset läpi, joissa juuri pienten yritysten kannalta olennaisesti pystyttäisiin yksinkertaistamaan maksujen perimistä. Useinkaan ei ole kyse siitä, että maksurasitus olisi kohtuuttoman korkea, mutta byrokratia suhteellisen pienten maksujen perimiseksi maksun suorittajan kannalta on rakennettu liian hankalaksi.

Nämä evästykset toivottavasti menevät eteenpäin, kun eduskunta yhtyy tältä osin varmastikin valiokunnan toivomuksiin.

Toinen toivomus, jota ei ponsimuotoon ole

kirjattu, koskee alle 23-vuotiaiden työntekijöiden asemaa. Heidän eläketurvansahan ei kartu. Tämä on vastoin niitä periaatteita, joita esimerkiksi elinikäisen oppimisen nimessä pitää ajaa eteenpäin. Opiskelu- ja muut työstä poissaolojaksot voivat ajoittua mihin tahansa aikuisen suomalaisen työuran keskelle, ja kaikkien niiden jaksojen, jolloin ansiotyötä tehdään, pitäisi kartuttaa samalla lailla eläkettä riippumatta siitä, mihin elämän ikään jaksot osuvat. Tämä on ehkä seuraava pahempi aukko, joka meille eläketurvaan vielä jää tämän olennaisen aukon tullessa täytetyksi.

Ed. Kuoppa: Arvoisa puhemies! Tämä hallituksen esitys on selvä parannus nykyiseen tilanteeseen ja uskon, että tällä pystytään estämään huomattava määrä siitä sosiaaliturvamaksujen kierrosta, erityisesti eläketurvamaksujen kierrosta, mitä nyt eräät yrittäjät ja yritykset käyttävät.

Kuten aikaisemmin on jo todettu, erityisesti hotelli- ja ravitsemusalalla on eräissä tapauksissa tullut esille, että työntekijää on kierrätetty muodollisesti eri firmojen palkkalistoilla, vaikka hän on tehnyt käytännössä samaa työtä jopa useita vuosia. Kun nämä työpätkät ovat olleet alle kuukauden mittaisia, tälle työntekijälle ei ole kertynyt eläketurvaa tältä ajalta. Tämä on tietenkin ollut suuri epäkohta työntekijälle, mutta se on ollut myöskin mielestäni epärehellinen kilpailukeino muita yrittäjiä kohtaan, jotka ovat hoitaneet asiaan kuuluvat sosiaaliturvamaksut. Tässä lakiesityksessä puututaan asiaan, ja mielestäni tämä on selvä parannus nykyiseen käytäntöön ja siinä mielessä tervetullut.

Lakiesitykseen jäi mielestäni kuitenkin vielä, jos näitä pätkätöitä ihmisillä teetetään, aukko, ja se koskee nimenomaan vuosilomapalkkoja. Jos ajatellaan näin, että henkilöllä teetetään kolmen viikon työjaksoja ja hänet sanotaan aina kolmen viikon jälkeen irti, hän joutuu vaihtamaan eri työnantajalle, vaikka hän tekisikin samaa työtä, niin silloin aina myös lopputilin yhteydessä maksetaan vuosilomapalkka. Tätä vuosilomapalkkaa ei kuitenkaan lasketa siihen palkkaan, josta määritellään eläke. Näin ollen ääritapauksissa henkilö menettäisi noin kuukauden palkan vuodessa, jota ei oteta huomioon hänen eläkettään laskettaessa. Tietenkin tämmöinen tilanne on kohtuuton. Sen sijaan normaalissa työsuhteessa olevalle henkilölle, kun vuosilomat ovat työsuhteen keskellä, kaikki ansiot lasketaan eläkepalkkaan. Vasta lopputilin yhteydessä, kun annetaan lopputili, lomapalkasta ei lasketa enää eläkeansiota.

Tässä mielessä on tällainen aukko olemassa erityisesti lyhyitä työsuhteita tekevien ihmisten kohdalla. Valiokunta on ottanut tähän kantaa ja esittää, että tätä asiaa seurataan, ja jos edelleenkin tämä jatkuu, myöskin hallituksen tulisi ryhtyä toimenpiteisiin, antaa sellainen esitys, jolla tämä asia voitaisiin korjata.

Toinen asia, mikä tuli jo ed. Johannes Koskisen puheenvuorossa esille, on alle 23-vuotiaiden henkilöitten asema. Hehän maksavat kyllä eläketurvamaksuja palkoistaan, mutta heidän eläketurvansa ei kartu, ja nykyaikana, kun yhä useammin joudutaan myös opiskelemaan ammatin vaihdon tähden tai muutoin, väliin saattaa tulla pitkiäkin aikoja, jolloin ihminen ei saa eläketurvaa, eläketurvaa ei kerry. Jos ajatellaan, että 60 prosentin tavoite-eläketaso on olemassa, niin 23—63 ikävuotta, siitä tulee 40 vuotta, ja silloin saisi 60 prosentin työeläkkeen yksityisellä sektorilla. Tähän ei kyllä paljon opiskelu- ja koulutusjaksoja tai pitkiä työttömyysjaksoja mahdu, jotta eläketurvan tavoitetaso saavutettaisiin. Mielestäni tässä pitäisi ryhtyä toimenpiteisiin, että kaikki työsuhteet, myös nuorten alle 23-vuotiaiden työsuhteet, kartuttaisivat osaltaan eläketurvaa.

Ed. Mähönen: Arvoisa puhemies! Minusta on erinomainen asia, että vihdoin ja viimein päästään korjaamaan tämä epäkohta, joka on vallinnut eläkepolitiikassa eriarvoistaen erilaisissa työsuhteissa palvelevien ihmisten mahdollisuuksia eläkkeensä kartuttamiseen. Tosiasia on ollut jo kauan aikaa, että hyvin paljon tämän tyyppistä työtä on tehty ja enenevässä määrin tehdään. On kovin kummallista ollut tähän saakka, että lähes koko ikänsäkin voi työskennellä pätkätöissä, niin kuin tänä päivänä niitä nimitetään, eikä eläke ole siitä karttunut lainkaan.

Minusta valiokunta on äärettömän hyvällä tavalla moniin asioihin kiinnittänyt tässä huomiota, kuten 23 vuoden ikärajaan, ja on erinomainen asia, että valiokunta on lähtenyt siitä, että jatkossa tulee selvittää, vastaako tämä tämän päivän tarpeita ja muuttuneita olosuhteita.

Erinomainen asia on myöskin se, että valiokunta on kiinnittänyt huomiota byrokratian tilanteeseen. Lukemattomia kertoja eri yhteyksissä kuulee pieneltä työnantajalta väitteitä, että he eivät yksinkertaisesti uskalla ottaa, vaikka tarvitsisivat työvoimaa, sen takia, että byrokratia, paperisota on niin valtava siellä takana, ja sitähän

se todellisuudessa on. Esimerkiksi jos ihminen otetaan rakennustöihin, täytyy viisi eri lomaketta täyttää siitä, ja se on kyllä monelle ylivoimainen tehtävä.

Erinomaista on myöskin se, että tätä nyt seurataan. On selvää, että kun on tietyllä tavalla uudesta asiasta kysymys, niin varmasti lainsäädännössä tulee sellaisia seikkoja myöhemmin esille, että tulee tarvetta muuttaa, ja tämmöinen kahden vuoden tarkastelujakso on mielestäni aivan paikallaan. Toivottavasti se toteutetaan erittäin hyvällä tavalla.

Ed. R i m m i : Rouva puhemies! Lipposen hallituksen hyvien asioiden koriin voidaan tämä lakiesitys kyllä kiistatta laittaa huolimatta siitä, että tähän vielä puutteitakin jää. Ed. Johannes Koskinen puheenvuorossaan toi esiin sen vaikeuden, mikä tässä on vuosikausia ollut. Asiaa on kymmenen vuotta eri yhteyksissä yritetty viedä eteenpäin, ja vasta nyt, kun nämä ovat todella muodostuneet hyvin laajamittaisiksi, nämä niin sanotut epätyypilliset työt, millaisia ne eivät tänä päivänä enää ole, vaan ovat hyvin tyypillisiä, asiassa, ja myöskin ay-liikkeen kanssa hyvässä yhteistyössä, on edetty.

Murheellista tietysti on se, että alle 23-vuotiaiden työsuhteiden osalta eläketurva ei kerry, mutta on otettava hyvin selkeästi tavoitteeksi se, että asiaan mahdollisimman nopeasti korjausta saadaan.

Uskoisin ja myös toivon, että tällä on pitkäjänteisempääkin merkitystä nimenomaan siihen suuntaan, että työnantajat palkkaisivatkin sitten pysyvämpiin työsuhteisiin ihmisiä, kun pelleily ja spekulointi sillä, että ei tarvitse maksaa esimerkiksi eläketurvaa, tältä osin päättyy. Uskoisin, että sillä olisi tämmöisiä myönteisiä vaikutuksia.

Todella myöskin, kuten valiokunnan mietinnössä, kun sitä selasin, pidän erittäin tärkeänä sitä, että byrokratiaa saadaan helpotetuksi. Varmasti tästä maasta löytyy konsteja ja keinoja, löytyy fiksuja ja viisaita ihmisiä, jotka osaavat tehdä sellaista lainsäädäntöä, että verotus ja sosiaaliturvamaksujen käytäntö saadaan paljon paljon nykyistä joustavammaksi.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa rouva puhemies! Vaatimattomasti pitää todeta, että näköjään toivomusaloitekin joskus menee jonnekin päin, ainakin se on ollut omaa potkua antamassa, kun tämmöinen toive on herätetty. Tämähän on yleisesti tiedossa ollut asia sinällään. Pätkätyösuhteita on tietoisesti käytetty väärin, niin kuin hyvin muistetaan tässäkin salissa pitkään käydyistä keskusteluista. Nyt tämän valmistelun tuloksena on tähän vaiheeseen päästy. Nyt ainakaan eläkemaksukysymys ei voi olla semmoinen, että varta vasten pätkitään työsuhteita eri työpaikoissa, ja siinä mielessä tämä on hyvä asia.

Ainut huoli tässä on, että toivon mukaan saadaan ohjeistus, maksukäytäntö niin yksinkertaiseksi, että jokainen mahdollisimman helpolla voi hoitaa sen. Kun eläkemaksu maksetaan, pitää luoda semmoinen joustava systeemi, että ihmiset tietävät sen, ettei taas byrokratia lähde pyörimään, että kun on maksettu muutama satanen palkkaa, niin sitten joutuvat viranomaiset lähettämään vuoden tai puolen vuoden päästä laskun, että et ole tämmöistä eläkemaksua maksanut, ja taas paperisota pyörii. Elikkä tässä on oltava tehokas tiedotus, että tämmöinen homma on olemassa, pitää maksaa eläkemaksu, ja mahdollisimman helpot systeemit ja kaavake, jolla maksetaan selkeästi hommelit, jottei ylimääräistä byrokratiaa tässä luoda.

Muuten kannatan lämpimästi ja toivotaan, että tämä tämmöisenä menee mahdollisimman nopeasti läpi.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Kerrassaan erinomainen asia. Mutta kun ed. Rimmi totesi, että tämä pudotetaan Lipposen hallituksen hyvien tekojen koppaan, niin yritin mietiskellä, putosiko se ihan tyhjälle pohjalle sinne vai oliko siellä ennestään jotakin. Tulee mieleen, että siellä olisi joku muukin tällainen pieni asia, sellaisenaan pieni asia, mutta en muista, mikä se on, mutta kyllä siellä ennestäänkin on yksi, mutta ei siellä kyllä sen enempää hyviä asioita näitten vuosien ajalta ole, että se täytyy tuoda esille.

Etupäässä pyysin tämän puheenvuoron tietyllä tavalla toistaakseni ed. Hyssälän puheen, hän käytti puheenvuoron siitä, millä perusteella vastalause on tehty, kun täällä sanotaan, että "siksi säännöksiä tulisi voida muuttaa siten, että kaikkein pienimmät maksut vapautettaisiin tai ainakin maksu voitaisiin suorittaa kerran vuodessa". Tämä on yksi kohta, tämä tarkoittaa byrokratian vähentämistä.

Minun mielestäni näitä työnantajan velvollisuuksia laiminlyödään aika paljolti siitä syystä, että nämä ovat niin tavattoman monimutkaisia ja erilaisia nämä työnantajan sivukulujen suorittamistavat sillä tavalla, että ihan tavallinen ihminen, joka haluaa ottaa työntekijän palvelukseensa vähäksi aikaa, ei tahdo niistä selvitä millään, kun eivät oikein pankit ja postikaan pysty niissä

neuvomaan monta kertaa jollakin pienellä paikkakunnalla. Kyllä tähän pitäisi kiinnittää huomiota sillä tavalla, että olisi mahdollisimman vaivatonta näiden suorittaminen, ettei tarvitsisi siitä pelosta jättää harmaan talouden puolelle työntekijää koskevia maksuja, että niiden suorittaminen on äärettömän vaikeata ja niiden kanssa joudutaan kulkemaan edestakaisin pankin ja postin väliä. Siinä mielessä keskustan vastalause puhuu kyllä ihan oikeata asiaa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

21) Hallituksen esitys laeiksi julkisesti tuettujen vientiluottojen korontasauksesta annetun lain sekä julkisesti tuettujen vientiluottojen korontasausyhtiöstä annetun lain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 147/1997 vp
Talousvaliokunnan mietintö 27/1997 vp

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 27.

Keskustelu:

Ed. Hämäläinen: Arvoisa puhemies! Tämä lakiehdotus on seurausta valtion erityisrahoituslaitossektorilla tapahtuneista monista muutoksista. Julkisesti tuetut vientiluotot, niiden korontasausjärjestelmien hallinnointi on jo aiemmin siirretty korontasausyhtiö Fide Oy:lle. Nyt siirretään laivaluotot eli julkisesti tuettujen alusluottojen korontasausjärjestelmän hallinnointi samaiselle Fide Oy:lle. Nämä ovat aikaisemmin olleet Suomen Vientiluotto Oy:n piirissä. Nyt Vientiluotto puolestaan keskittyy ennen kaikkea markkinaehtoiseen rahoitukseen. Siitä tulee osa valtion omistamaa konsernia yhdessä Postipankin kanssa.

Julkisesti tuetut vientiluotot on nyt saatettu kilpailun piiriin, sekä ulkomaisen että kotimaisen. Laivaluotot tulevat nyt samanlaisen kilpailun piiriin, ja niitä voidaan nyt kilpailuttaa sekä luottolaitosten että rahalaitosten kesken. Se tietysti lisää myös yritysten rahoitusvaihtoehtoja ja mahdollistaa edullisimpien vaihtoehtojen etsimisen. Tässä nyt on puolestaan sellainen lakiehdotus, josta voidaan kiistatta todeta, että kilpailuttamisella on myös erityisiä hyötyjä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

22) Hallituksen esitys laiksi vientitakuulain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys 213/1997 vp
Talousvaliokunnan mietintö 28/1997 vp

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 28.

Keskustelu:

Ed. Hämäläinen: Arvoisa puhemies! Tämä on viides talousvaliokunnan asia tämän päivän listalla, yksi on vielä tulossa.

Lyhyesti: Nyt esillä oleva vientitakuulain muuttaminen puolestaan liittyy idänkaupan edistämiseen. Tällä haetaan lisää valtuuksia erityisriskinottoon liittyviin vientitakuisiin. Tätä on pidetty kauppapoliittisista syistä perusteltuna. On katsottu, että on tärkeätä, että suomalaiset ovat varmistamassa markkinaosuuksiaan kasvavilla Venäjän ja muiden Ivy-maiden markkinoilla. Suomen ja Venäjän välillä on myös valmisteltu erilaisia perussopimuksia viranomaisten välillä, joilla on tarkoitus saada aikaan joustavia rahoituskäytäntöjä ja huolehtia valtioiden ja yksityisten yritysten kesken sovituista hankkeista, niiden rahoituksesta ja toteuttamisesta. Näistä sopimuksista puolestaan kuullaan ilmeisesti lisää presidentin tulevan matkan aikana.

Yhden asian haluaisin vielä todeta, samalla kun totean, että talousvaliokunta tätäkin asiaa puoltaa aivan yksimielisesti. Minut ainakin yllätti, kun tämän asian yhteydessä saimme tiedon, että monista ongelmista huolimatta Suomen vienti Venäjälle on kasvanut ja kasvaa edelleen hyvin nopeasti. Suomen tavaraviennin arvo entisen Neuvostoliiton alueelle oli jo viime vuonna markkamäärältään suurempi kuin mitä se oli suurimmillaan 1980-luvulla. Tätä kaiketikin Suomessa ei ole vielä riittävästi tiedostettu.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Pesälä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

23) Hallituksen esitys laeiksi luottolaitostoiminnasta annetun lain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Hallituksen esitys 223/1997 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti talousvaliokuntaan.

24) Hallituksen esitys laiksi vakuutustarkastuksen kustantamisesta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Hallituksen esitys 224/1997 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

25) Lakialoite laiksi ylivelkaantuneiden velallisten velkojen osittaisesta anteeksiantamisesta

Lähetekeskustelu
Lakialoite 109/1997 vp (Toimi Kankaanniemi / skl ym.)

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin lakivaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Vistbacka: Arvoisa puhemies! Käsittelyssä olevassa ed. Kankaanniemen aloitteessa, jonka olen itsekin allekirjoittanut, esitetään, että jokaiselle ylivelkaantuneelle Suomen kansalaiselle annettaisiin veloista anteeksi se osa, jota velallinen ei kykene kohtuudella vuoden 2006 loppuun mennessä eli yhdeksän vuoden aikana maksamaan. Tästä anteeksiannosta päättäisi erityisen valtioneuvoston asettama armahduslautakunta.

Ajatus ylivelkaantuneiden päästämisestä ahdingostaan on oikea, ja siksi olen sitä tukenutkin. Olen ollut mukana hakemassa ratkaisua samaan ongelmaan jo pankkikriisin alkuvaiheessa vuonna 92, jolloin silloinen SMP:n eduskuntaryhmä teki lakialoitteen yritysten markkaluottojen ja luonnollisten henkilöiden asuntolainojen lyhennysten ja korkojen määräaikaisesta anteeksiannosta, ja muistamani mukaan ed. Aittoniemi oli tukemassa tätä aloitetta innolla silloin aikoinaan.

Aloitteessa ehdotettiin, että edellä mainittujen lainojen korot ja lyhennykset olisi annettu anteeksi kahtena vuonna, jolloin velalliset olisivat saaneet yrityksen tai oman taloutensa siihen kuntoon, että ne olisivat jälleen voineet ryhtyä vastaamaan lainavelvoitteistaan. Tuolloin tämä olisi pelastanut suuren joukon yrityksiä konkurssilta ja monet asunnot olisivat jääneet joutumatta pakkomyyntiin ja niiden omistajat olemattoman asunnon jättämien lainojen maksajiksi. Nyt vuoden 92 tilanteen mukainen laki ei enää toimisi täysipainoisesti.

Myös käsittelyssä olevassa lakialoitteessa on omat heikkoutensa. Aloitteessa esitetään, että velalliset saisivat anteeksi sen osan lainasta, jota he eivät pysty maksamaan yhdeksän vuoden aikana. Aika on jopa pitempi kuin voimassa olevassa velkasaneerauslaissa. Mielestäni yhdeksän vuotta on liian pitkä aika elettäväksi kuin säästöliekillä käytännössä ilman mahdollisuutta normaaliin elämään. Monet ylivelkaantuneet eivät enää jaksa elää taakkansa alla vuoteen 2006 saakka saati, että heistä olisi enää sen jälkeen yrittäjiksi tai muiden työllistäjiksi.

Mielestäni paras ratkaisu pankkikriisin seurauksena muodostuneeseen tilanteeseen olisi se, että ylivelkaantuneille annettaisiin ensin vuoden hengähdystauko velkojensa hoitokuluista, jonka jälkeen heille laadittaisiin viideksi vuodeksi maksuohjelma ja sen jälkeen jäljellä oleva velkapääoma annettaisiin nyt esitetyllä tavalla anteeksi. Luonnollisesti olisi huolehdittava myös siitä, ettei tätä mahdollisuutta käytettäisi väärin. Menettelyn varjolla eivät saisi veloistaan päästä henkilöt, jotka ovat piilottaneet omaisuuttaan bulvaanien tai vastaavien nimiin tai ovat vuosikausien suurtulojen jälkeen yllättäen varattomia, mistä meillä on viime päivinä useita esimerkkejä. Lain tulisi koskea vain rehellisiä yrittäjiä ja ilman omaa syytään asuntolainaloukkuun jääneitä henkilöitä. Tämä on harras toive mutta käytännössä tietysti hyvin vaikea toteuttaa.

Menettely vapauttaisi muutaman vuoden kuluttua suuren joukon yrittäjiä jälleen tekemään sitä, minkä he parhaiten yhdestä epäonnistumisestaan huolimatta osaavat, eli työllistämään ja yrittämään. Samoin se mahdollistaisi ylivelkaisille perheille jälleen normaalin elämän, johon kuuluu myös terve kuluttaminen. Tämä taas ruokkisi kotimarkkinakysyntää ja puolestaan elvyttäisi yritystoimintaa ja kohentaisi työllisyyttä. Laman ja työttömyyden oravanpyörä saattaisi

ratkaisevasti hidastaa vauhtiaan, jollei peräti kokonaan pysähtyä.

On vielä eräs seikka, joka tässä yhteydessä tulisi tasapuolisuuden nimessä ottaa huomioon. Tulisi jollakin tavoin palkita myös niitä kansalaisia ja yrittäjiä, jotka ovat kaikkensa ponnistaen pystyneet hoitamaan velvoitteensa ja selvinneet vaikeiden pankkikriisin vuosien ylitse erilaisin maksujärjestelyin. Mikäli he joutuvat vain sivusta seuraamaan, kun ylivelkaantuneiden ongelmatilannetta helpotetaan, he saattavat katkeroitua erittäin syvästi. Siksi olisi samassa yhteydessä paikallaan muistaa heitä esimerkiksi verohelpotusten tai muiden toimenpiteiden avulla.

Ed. Aittoniemi: Herra puhemies! Ihan niin kuin ed. Vistbacka mainitsi, 90-luvun alkupuolella SMP:n eduskuntaryhmän toimesta tehtiin tuollainen lakialoite. Sanoisin, että se oli aika tavalla jalat maassa oleva aloite ja hyvin perusteltukin, mutta tietysti oli selvää jo silloin, että sillä ei ollut mitään menestymisen mahdollisuuksia.

Allekirjoitin myös aikoinaan ed. Kankaanniemen toimesta tehdyn lakialoitteen ja olin myös mukana äänestämässä, kun hän pyrki saamaan sitä varten erikoisvaliokunnan joitakin aikoja sitten. Siitä syystä äänestin sen puolesta, että jos minä jonkin lakialoitteen allekirjoitan, olin sitten hallitus- tai oppositioryhmässä, pitää lähteä siitä, että minä olen sen takana loppuun saakka tai sitten en allekirjoita. Tosin siinä vaiheessa näin, kun olin ed. Kankaanniemen aloitteen tarkemmin lukenut, että se on vahvasti populistinen riemuvuosineen ynnä muineen. Se tietyllä tavalla ehkä nyt on hiukan huvittavakin, jostakin juutalaisesta perinteestä otettu maininta siihen.

Minä ymmärrän, että yhteiskunnassa kymmenet tuhannet ihmiset ovat eläneet suorastaan kauhistuttavan tuskan näinä vuosina ja elävät vieläkin. Eniten tietysti sääliä ovat herättäneet sellaiset vanhukset, vaikken halua nyt lähteä mitenkään populistisesti sitä asiaa irrottamaan, mutta sellaiset vanhukset, joista meihinkin moni on ottanut yhteyttä, jotka ovat lapsensa velkoihin suunnatuissa takauksissa menettäneet sen mökin, jonka ovat aikoinaan rakentaneet itselleen, ja sitten makselevat lopun elämänsä pienistä eläkkeistään vielä loppumaksuja. On säälittäviä tilanteita, ja näitä on hyvin paljon, totta kai joka puolella yhteiskuntaa.

Toisin sanoen periaatteessa ja käytännössä olen sitä mieltä, että heidän asiaansa pitäisi auttaa. Meistä on varmaan valtaosa ja ehkä kaikkikin sitä mieltä, mutta jos nyt sitten katsotaan ensinnäkin ed. Kankaanniemen laatiman aloitteen pohjalta, merkittävin osa siinä on riemuvuosi-sana. Tämä on sisällöltään täysin tyhjä. Siinä ei ole minkäänlaisia yksityiskohtaisia ohjeita tai suuntaviivoja, millä tavalla tämä asia toteutettaisiin, aivan suoranaisia virheitä sillä tavalla, että ei kai tällaisella lainsäädännöllä voi mennä niin vain määräämään jonkun velallisen ja yksityisen velkojan välisistä suhteista. Mutta siellähän sekin sitten menee samalla kertaa.

Niin kuin ed. Vistbacka totesi, eihän ed. Kankaanniemen lakialoite ole ollenkaan niin hyvä kuin nykyinen velkasaneerauslaki, jossa joutuu kurjuuden putkessa seitsemän vuotta esimerkiksi ryömimään, ennen kuin jotakin valoa näkyy. Ed. Kankaanniemen putkessa ryömitään yhdeksän vuotta, ja käytännössä tämä kuitenkin on sitten sama asia.

Sitten, herra puhemies, totean vielä yhden asian. Minä olen periaatteessa niin kuin kaikki täällä, varmasti ed. Kuosmanenkin, jolla ei varmasti ole velkasaneerausta, köyhän ihmisen asialla. Näin uskon, kun miehen tunnen, ja me olemme kaikki sitä mieltä. Sanottakoon nyt kuitenkin eräs suomalainen inhimillinen piirre, joka on varmasti kansainvälinenkin. Jos meillä suomalaisessa yhteiskunnassa, jos se olisi teoriassa mahdollista, ryhdyttäisiin anteeksi antamaan velallisten velkoja, aivan yhtä nopeasti kuin jossakin Sundqvistin tapauksessa siitä nousisi valtava kansallinen vastarinta. Kun silloin aikoinaan SMP:n aloitetta esittelin kansalaisille, he sanoivat ihan kiroten — en nyt kiroa, herra puhemies — mutta joka tapauksessa, että minun rahoillani ei ruveta makselemaan, minä olen niin nuukasti ja tarkasti elänyt, sellaisten ihmisten velkoja, jotka ovat itsensä velkaannuttaneet, ja tällä tavalla. Jos tällainen armahdusjärjestelmä tulisi, kansa nousisi takajaloilleen välittömästi, se osa kansaa, joilla ei velkoja ole, niin epäinhimilliseltä kuin se ehkä tuntuukin. Mutta varmaan teillä on muillakin samanlaisia havaintoja kuin minullakin.

Toisin sanoen loppujen lopuksi, vaikka nyt hallituskin perusti jonkin komitean tai työryhmän pelästyttyään Alho — Sundqvist-jupakasta niin, että tukka nousi pystyyn, ja hallitukselle tuli kova kiire laittaa tällaisia komiteoita, ne ovat vain filmausta. Tämäkään komitea tai työryhmä, joka ylivelkaantuneiden asemaa käsittelee, ei pääse minkäänlaiseen tulokseen, me tiedämme sen jokainen.

Niin kuin sanottu, se on mahdollista inhimillisestikin, että jollakin tavalla pyritään helpottamaan näiden ihmisten asioita ja auttamaan heitä

eteenpäin. Mutta tällaista armahdusjärjestelmää ihmiset eivät edes suomalaisessa yhteiskunnassa kuitenkaan hyväksy. Tulkoon se nyt sanottua, käsitetään se nyt kuinkapäin hyvänsä.

Ed. K a n k a a n n i e m i : Arvoisa puhemies! Ylivelkaantumisongelma on tosiasiassa tänä päivänä hyvin vakava ongelma. Siihen ei ole ollenkaan riittävästi kiinnitetty huomiota. Minä sydämestäni toivon, että nykyinen hallitus saa työllisyyden parannettua niin, että työttömyys edes puolittuisi. Sitten seuraava hallitus voisi ottaa tavoitteekseen työllisyyden parantamisen edelleen ja sen rinnalle ylivelkaantuneiden aseman parantamisen eli heidän armahtamisensa siitä tilanteesta, jossa he tänä päivänä ovat.

Sosiaali- ja terveysministeri Sinikka Mönkäre lausuu Taloustaito-nimisessä lehdessä n:o 10 tänä vuonna muun muassa näin: "Ratkaisematta on ongelma, mitä tehdään niille, jotka ilman omaa syytään ajautuivat laman aikana velkaloukkuun. Olen verrannut heitä sodassa vammautuneisiin, joista haluttiin yhteisvastuullisesti pitää huolta. Arvioiden mukaan ylivelkaantuneita on 50 000—60 000 henkeä, joten mistään ylivoimaisesta taakasta ei olisi kysymys. Olen yrittänyt sekä sosiaali- ja terveysministerin että asuntoministerin sektorilla ja oikeusministeriön kanssa yhteistyössä selvittää, mitä olisi tehtävissä. Ulkomailla on olemassa esimerkkejä, joissa on tehty valtion avulla velkasaneerausohjelmia poikkeuksellisissa tilanteissa." Tällainen teksti on Taloustaito-lehdessä ministerin suusta.

Hallituksessa asia on tiedostettu lokakuulla, että tällainen ongelma meillä on. Lakialoitteessa viitataan, siihen että eräissä maissa on poikkeuksellisia toimenpiteitä tehty. Minulla on iso asiakirjanippu Saksan liittotasavallasta, jossa on tehty tämän tyyppinen järjestelmä kuin lakialoitteessa esitetään. Sen lisäksi, että tarvitaan tällaista menettelyä, niin kuin lakialoitteenikin sisältää, jäisi voimaan yksityishenkilön velkajärjestely ja yritysten velkasaneerausasia.

Ed. Aittoniemi on huonosti paneutunut asiaan, koska hän ei tiedä, että yksityishenkilön velkajärjestelylain mukaiseen menettelyyn ei työtön pääse tänä päivänä. Toisaalta se kaataa takaajat. Esimerkiksi lähisukulaiset, jotka ovat takausvastuussa, joutuvat vastaamaan veloista. Tämä johtaa vielä kohtuuttomampiin tilanteisiin esimerkiksi vanhempien ja lähisukulaisten osalta, jolloin suvut ja läheiset suhteet vielä siitä kärsivät. Tulee tragedia vielä suuremmaksi kuin se on tällä hetkellä. Yksityishenkilön velkajärjestelylaki ei toimi tänä päivänä. Sitä kiristettiin viime talvena vielä huonompaan suuntaan, eli on menty väärään suuntaan asiassa.

Lakialoitteen ylivelkaantuneiden velallisten velkojen osittaisesta anteeksiantamisesta tavoitteena ja tarkoituksena on siis se, että kerta kaikkiaan sen tilanteen mukaan, mikä oli 15.10.1997, jolloin lakialoitteeni jätin, otetaan huomioon ihmisten taloudellinen tilanne, ja niille, joilla on velkaa enemmän kuin pystyvät hoitamaan, se annettaisiin tämän järjestelmän mukaisesti anteeksi. Kuitenkin kysymyksessä on siis osittainen anteeksianto juuri sillä tavalla, että velasta tehtäisiin maksuohjelma siltä osin, kuin kohtuullinen kuukausittainen maksukyky antaa myöden 9 vuoden ajan maksaa sitä, ja mitä sinä aikana ei pysty maksamaan, se annettaisiin anteeksi.

Ed. Vistbacka arvosteli 9 vuoden aikaa. Se on pitempi kuin velkajärjestelylaissa, mutta toisaalta keskimääräisellä kansalaisella on velkaa tänä päivänä, asunto-, opinto- ja muita velkoja niin paljon, että lähes 10 vuotta on maksettavaa keskimäärin suomalaisella tänäkin päivänä. Jos maksuohjelma on kohtuullinen — korostan sitä, että maksuohjelma olisi sellainen, että siitä hyvin selviäisi, mutta siinä ei vapautettaisi kuitenkaan kaikkea, koska se ei ole kohtuullista ja oikeudenmukaista velkojien eikä myöskään yhteiskuntamoraalin kannalta — 9 vuoden aika olisi tässä suhteessa hyvin perusteltu ja järkevä aika, jonka ajan joutuisi maksamaan velkoja, jotka ovat syntyneet, mutta sen yli menevä osa annettaisiin kerta kaikkiaan anteeksi.

Näin palautettaisiin nämä ihmiset — tässä on kysymys vain luonnollisista ihmisistä — normaaleiksi yhteiskunnan jäseniksi. Meillä on esimerkiksi 30—40-vuotiaita koulutettuja ekonomeja, insinöörejä jne., jotka ovat tehneet yrittäjinä töitä mutta ajautuneet markan devalvoinnin, pankkien vakuuskiristyksien ym. syiden vuoksi yrityksensä kanssa konkurssiin ja ylisuuret velat ovat jääneet päälle. Nämä yhteiskunnan kalliisti kouluttamat henkilöt, joilla on hyvä valmius perustaa uusi yritys ja hyvä kokemus, jopa konkurssin kautta, kantapään kautta saatu kokemus, ovat tänä päivänä ja elämänsä loppuun asti liiketoimintakiellossa tosiasiassa tässä tilanteessa, mikä meillä nyt on. On täysin järjetöntä pitää koulutettuja nuoria ihmisiä yhteiskunnan ulkopuolella.

Toisaalta heidän perheensä on usein hajonnut, mutta jos ei ole, niin perhe elää useinkin sosiaaliturvan varassa. Eli tämä tulee erittäin kalliiksi. He eivät maksa veroja, käyttävät sosiaaliturvaa

eivätkä voi antaa panostaan kansankunnan hyvinvoinnin rakentamiseksi. Tällaiseen meillä ei ole varaa, eikä tässä ole järkeä. Ymmärrän sen, että kateus nousee heti, jos tällaisesta puhutaan, mutta emme saa antaa kateuden määrätä tilannetta, vaan tulee katsoa, mikä on järkevää.

On aivan selvää, että jos minä olen jollekulle velkaa vaikkapa 15 miljoonaa markkaa eivätkä tulot riitä, menee 250 vuotta ennen kuin pystyisin sen maksamaan, niin en edes yritä sitä maksaa. Näin luonnollisesti ihmiset tekevät. He eivät edes yritä maksaa. He tekevät työtä pimeänä, vievät tulonsa ulkomaille, emmekä me sille paljon mitään voi. Näin heistä tulee piilorikollisia tai jopa avoimia rikollisia. Eli jos taakkana on niin isot velat kuin monilla on, monella pieneläkeläisellä summa on paljon pienempi mutta kuitenkin ylitsepääsemättömän suuri, on aivan selvää, että koskaan velkoja ei näitä rahoja saa, ei koskaan, koska velalliset eivät halua maksaa eivätkä kykene maksamaan.

Kun näin on, niin ihan turhaa on kenenkään velkojan pitää saatavissaan tällaisia summia. Ne ovat niin epävarmoja saatavia, että niitä ei ulosottomies koskaan saa perittyä ja velkojalle tilitettyä. Aivan järkevä ajatusmalli on se, että ne poistetaan tileistä, vanha akordisysteemi siinä mielessä, annetaan veloista anteeksi niin paljon kuin on kohtuullista ja jätetään sen verran, mikä taas toisaalta on kohtuullista maksukyvyn suhteen. Tähän pitäisi palata. Nykyisin akordimenettelyä ei ole, ehkä se ei yksityishenkilön kohdalla usein ole ollut ennenkään käytössä, mutta se olisi ihan hyvä ja järkevä menettely.

Mitä tulee vielä ihmisten tilanteeseen, niin olen saanut tavattoman paljon ja uskon, että lähes kaikki edustajat ovat saaneet, kansan syvistä riveistä yhteydenottoja asian suhteen. Erityisesti tulee mieleeni eräs iäkkäämpi äiti, joka kertoi kolmesta pojastaan, joilla oli yritys. Yritys meni ihan normaalisti, mutta sitten, kun oli valuuttaluottoja ja lainat kasvoivat sen myötä kun pakkodevalvointi aikoinaan tuli, pankki vaati lisävakuuksia lainojen turvaksi. Niitä ei ollut antaa, mutta kaikki henkilökohtainenkin omaisuus piti antaa ja äiti melkeinpä pakotettiin, vanha ihminen, panemaan nimensä velkakirjoihin takaajaksi. Sen jälkeen kuitenkin konkurssi tuli ja jäi miljoonien velat takaajille, äidille ja pojille. Ensin hajosivat perheet, sen jälkeen ryöstäytyivät alkoholiongelmat ja sen jälkeen tuli itsemurha kahdelle pojalle. Silloin, kun äiti soitti, kolmaskin poika oli sitä yrittänyt.

Sen jälkeen minä ainakin ajattelin, että en enää voi olla hiljaa, vaan tässä tarvitaan toimenpiteitä. Jotakin on syytä tehdä ihmisten auttamiseksi, jotka, niin kuin tässäkin tapauksessa — jos ei katsota, että yrittäjäksi ryhtyminen on rikos — eivät ole mitään rikosta tehneet, ajautuneet vain tilanteeseen. Vanha äiti kärsii, itkee yöt ja päivät, ja vastaavanlaisia tapauksia on meillä vaikka kuinka paljon. Summat ovat sellaisia, että koskaan ei tämä äiti eläkkeestään eivätkä tietystikään nämä pojat, joista ei hengissäkään enää ole kuin ehkä viimeinen, niitä maksa. Ihan turha niitä velkoja on pitää.

Valitettavasti velkajärjestely ei tältä osin todellakaan toimi, vaan velat ovat päällä ja menevät entistä pitemmälle. Sukulaiset ja entiset ystävät joutuvat maksamaan takauksia ja kierre sen kun syvenee ja jatkuu, summat ovat usein niin suuria. Tällaisessa tilanteessa tarvitaan jotain poikkeuksellisia toimenpiteitä, niin kuin ministeri Mönkärekin lehtihaastattelussa toteaa.

Kun tein lakialoitteen ja jätin sen 15. lokakuuta — se on vasta nyt lähetekeskustelussa tiettyjen toimenpiteiden vuoksi — niin viikkoa myöhemmin 23.10.97 hallitus asetti neuvottelussaan ministerityöryhmän tekemään vuoden 97 loppuun mennessä tarvittavat toimenpidesuositukset ja yhteenvedon muun muassa ylivelkaantumisen seurauksista ja sen korjaamiseen käytettyjen menetelmien tarkoituksenmukaisuudesta. Tässä ryhmässä on puheenjohtajana ministeri Skinnari ja jäseninä ministerit Häkämies, Enestam, Hemilä, Huttu-Juntunen ja Haavisto. Meillä ei ihan joka päivä aseteta näin vahvan sarjan ministeriryhmiä miettimään ja pohtimaan yleensäkään asioita. Tässä on positiivista se, että hallitus lähti liikkeelle ja määräaika on lyhyt ja raskaan tason työryhmä on asetettu.

Olen tavattoman tyytyväinen, että vaikka lakialoite nyt, ikävä kyllä, jää valiokunnassa hyllyyn, niin kuin lakialoitteille käy, tällä on kuitenkin saatu aikaan se, että hallitus on asettanut ministeriryhmän. Ainakin omalta osaltani niiden kymmenientuhansien ylivelkaantuneiden ja heidän perheittensä puolesta tulen seuraamaan ja palaamaan työryhmän työhön ja sen tuloksiin jatkuvasti.

Toivon, että valiokunta, johon tämä lähetetään, paneutuisi lakialoitteeseen ja kaikki kansanedustajat lukisivat ainakin lakialoitteen perustelut hyvin tarkkaan. Pykälissä on paljon hiomisen varaa, mutta toisaalta ei siellä sellaisia epäkohtia ole, mitä on mainittu. Esimerkiksi rikollisia ei tässä suosita. Heidät rangaistakoon rikoslain, niin kuin eräässä pykälässä on sanottu,

tietyn luvun mukaisesti. Tietenkään rikollisia ei armahdeta, vaan ylivelkaantuneita, ovat he sitten velkaantuneet syystään tai syyttään. Usein on molemmilla puolilla syytä, on syystään ja ilman omaa syytä velkaantuneita ja henkilö voi olla osittain syyllinen tilanteeseensa. Mutta armahdus ja riemuvuosi kuuluvat kaikille.

Me vietämme itsenäisyyden 80-vuotisjuhlaa parin viikon kuluttua. Suurin epäkohta massatyöttömyyden ohella tässä maassa tänä juhlapäivänä on ylivelkaantuneiden, ihmisarvonsa menettäneiden kansalaisten suuri joukko. Siihen pitää kiinnittää vakavasti huomiota.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Kankaanniemi, ei hallitus työryhmää perustanut teidän tekemänne ja minunkin allekirjoittaman lakialoitteen pohjalta, vaan siinä olivat muut syyt. Ehkä kaikkein suurin syy — ja ihan inhimillisesti ajatellen oikeinkin — oli Sundqvist — Alho-jupakka, joka liittyi parempiosaisten osalta tällaiseen tietynlaiseen akordiin. Siinä oli eräitä muitakin selvityskohtia. On ihan sama, jos minä teen lakialoitteen siitä, että ensi vuodeksikin tehdään budjetti, ja kun hallitus tekee budjetin, sanon, että minä sen aiheutin, kun budjetti tehtiin vuodelle 98.

Mitä tulee ministeri Mönkäreen puheeseen, niin totta kai hän puhui ihan asiaa, että ongelmia on olemassa. Jos hän olisi toisin päin sanonut, ei häntä kunnon ministeriksi voitaisi sanoakaan. Näin minäkin olisin ministerinä sanonut, totta kai.

Teidän puheenvuoronne oli erittäin hellyttävä, ed. Kankaanniemi. Se oli sitä; ei ollut nenäliinaa minullakaan mukana, turhaan haeskelin sitä taskustani. Mutta teidän lakialoitteenne ja minunkin allekirjoittamani riemuvuosi on täsmälleen sama, mutta huonompi kuin velkasaneerauslaki tänä päivänä Suomessa on. Te esitätte vain sitä, että työtön ei pääse sen piiriin. Ei pääse käytännössä tämänkään piiriin sellainen, jolla ei ole minkäänlaista työtä. Nämä ovat ilmasta haettuja asioita. Minä jo SMP:ssä olin tätä mieltä totta kai ja me olemme kaikki täällä, säälimme näitä ihmisiä, mutta tämä esitys on pahinta populismia, mitä voi yleensä olla.

Ed. Suhola sanoi, että hän luuli tätä vitsiksi, kun hän ensin katseli tätä, mutta ei se ollutkaan vitsi. Kaikkein surullisinta on, että minäkin, juureva maalaismies, olen mennyt allekirjoittamaan tämmöisen asian. Minä uskallan sanoa sen suoraan, ajatellaan poliittisesti sitten mitä hyvänsä.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa herra puhemies! Joskus aikanaan tein kirjallisen kysymyksen. Muistaakseni otsikko oli "Takaisin yhteiskuntaan -projektin perustaminen". Ajatuksena oli osin ihan sama ajattelu, mitä tässä aloitteessa.

Meillä on hirveän paljon pankkikriisin johdosta ihmisiä, jotka ovat tipahtaneet osin omaa syytään, jotkut tietysti omasta syystäänkin litskuun. Ei ole velkoja otettaessa osattu mitata, arvioida tilannetta, mitä tulevaisuudessa tapahtuu. Sitten pankki vielä veti kaiken lisäksi välistä siinä vaiheessa, kun pankkikriisin seurauksena luvattiin korvata lähes kaikki vahingot, mitä tapahtui ja mitä tappioita pankeille tulee. Kun sellaista joutavaa luppoaikaa jätettiin väliin, ainakin säästöpankkiryhmästä tunnen monta tapausta, jossa vedettiin häikäilemättä yrityksiä nurin ja myytiin yksittäisten ihmisten omaisuuksia katsomatta siihen maksukykyyn, mikä tulevaisuudessa olisi ollut. Se perustui tietenkin siihen, että voitiin vedota vakuusarvojen putoamiseen, koska kiinteistöjen arvot romahtivat tilapäisesti. Niitä laskuja me nyt maksamme tässä.

Tässä yhteydessä voisi tietysti kysyä, ketkä kaikki ovat syyllisiä ja eikö ed. Kankaanniemikin ollut silloin eduskunnassa hyväksymässä sitä ajatusta, että tämmöinen temppu tehtiin. Olisihan siinä ollut mahdollista vetää konkurssiin suoraan, antaa mennä niiden pankkien konkurssiin. Selvityspesä olisi hoitanut nämä asiat, jolloin ne olisi samalla hoidettu paljon paremmin, mutta huijarit eivät olisi vetäneet välistä sieltä, niin kuin tapahtui. Mutta se on ollut ja mennyt, nyt ollaan jälkiviisaita.

Tässä lakialoitteessa sattuu olemaan minunkin nimeni. Kaikkia asioita en nähnyt oikein viimeisen päälle loogisina ja hyvinä, selkeinä. Ed. Kankaanniemeltä kysynkin tätä riemuvuosiajattelua tässä: Kun 80 vuotta Suomi on itsenäisenä tallannut, niin totta kai hirveän hieno asia olisi, jos voitaisiin semmoinen ele tehdä, että annetaan tällaisille ylivelkaantuneille anteeksi näitä asioita. Minä toteaisin hänelle, että minä en huijareille kyllä antaisi, jotka tietoisesti tahallaan ovat tehneet velkaa, niin paljon ottaneet kuin ovat saaneet ja vähän huiputtaneetkin.

Minusta kuitenkin jotenkin Mooseksen lain aikaisiin asioihin vetoaminen ei tässä vaiheessa ole viisasta. Mehän elämme uuden lain aikaa, vai miten tässä mennäänkin, eli Mooseksen laki ei ole kuin juutalaisilla ilmeisesti voimassa enää. Siellähän on paljon muitakin asioita. Sieltä jos kaikki tempaistaisiin, niin ilmeisesti tämä yhteiskunta olisi jossakin mielessä hyvin toisenlainen

muutenkin. Taitaisi joutua meilla siat tappoon, kun ei sianlihaakaan voinut syödä silloin jne. Se ainakin maatalouteen vaikuttaisi huomattavasti. Sitä en kyllä tiedä, kielsikö Mooseksen laki toisille myymästä ja voisiko Suomi sikoja kasvattaa ja myydä saksalaisille, mutta se on toinen juttu.

Mutta tässä on sellainen ongelmakohta, jota mietiskelin tuossa, että jos tämmöinen armahduslautakunta pantaisiin pystyyn ja se jakaisi vapautuksia kohtuullisen laajassa mitassa anomuksien perusteella, niin jonkunhan pitäisi tietysti maksaakin se hommeli. Ei se oikein onnistu, jos Meritan piikkiin sanoisi, että sieltä nyt muutama miljardi kopsautetaan armahduksia ja osuuspankkiryhmästä sen verran ja mitä kaikkia niitä mahtaa ollakaan. Sehän tarkoittaa sitä, että valtion kustannettavaksi tämä jäisi eli me veronmaksajina itse tietysti maksaisimme, kaikki kansalaiset yhdessä, ja siinä mielessä sen vastuuntunnon pitäisi olla vähän toisenlainen. Pitäisi olla budjetissa oma momentti, joka olisi lisää tätä pankkitukiasiaa. Silloin olisi riemuvuoden, itsenäisyyden juhlavuoden, budjettiin oltava muutama miljardi rahaa, mutta ne huijarit ehdottomasti pois. Se pitää hoitaa.

Tässä osin tehdään velkasaneerausasiaa vähän mutkikkaammaksi ja vaikeammaksi, niin kuin tässä aikaisemmin on todettu joissakin puheenvuoroissa. Tiedänhän minä, että tässä muodossa se ei mene läpikään, jotta se on sivuseikka tässä. Mutta velkasaneerauksessa on se ongelma, että vaikeimmassa asemassa olevat, joilla ei ole maksukykyä, eivät saa mitään. He eivät pääse maksuohjelmaan mukaan, kun ei ole millä maksaa. Heihinhän tämä iskisi oikein hyvin ja heidät voitaisiin pelastaa teoriassa, kun vain rahaa olisi paljon.

Mutta minä jään odottamaan ministeri Skinnarin vetämän työryhmän tuloksia. Toivon mukaan tästä ed. Kankaanniemen aloitteesta jotain vinkkiä otetaan sinnekin. En pane pahakseni, jos joitakin hyviä asioita korjataan. Uskon, että ministeri Skinnari on aika hyvä asiantuntija, mitä hänen kanssaan aikaisemmin juttelin ennen hänen ministeriksi tuloaankin. Hän on aika pitkälle paneutunut ja perehtynyt ylivelkaisten asemaan, ja ilmeisesti hyvin aktiivisesti jotkut luottojen uhrit häneen ovat ottaneet yhteyttä, niin kuin minuun ja moneen muuhunkin tässä salissa. Hän oli ainakin ennen ministeriksi tuloansa hyvin samaa mieltä, että sille ongelmalle pitää löytää ratkaisu siten, että nuo ihmiset voitaisiin vetää yhteiskuntaan, heidän ammattitaitonsa käyttää suomalaisen yhteiskunnan hyväksi, että he voisivat päästä yrittäjiksi, rehelliset, ne jotka on vastoin omaa tahtoaan kaadettu ja tausta on ollut kuitenkin vilpitön. Ei missään tapauksessa tämä saa koskea huijaukseen ja rikollisuuteen pyrkivää.

Ed. Holopainen: Arvoisa herra puhemies! Ed. Lahtela puheenvuorossaan totesi, että pienituloiset eivät pääse ollenkaan velkajärjestelyohjelmaan. Tämä ei ehkä pidä paikkaansa, koska tällaisille laaditaan nollaohjelma. Kyllä pienituloisillakin on mahdollisuus päästä velkasaneerausohjelmaan. (Ed. Aittoniemi: Työttömyys estää!) — Tilapäisesti se saattaa sen tehdä.

Ed. Kankaanniemen lakialoite, kun sitä tutkailin, tuntui ihan hyvältä, ja se periaatteiltaan onkin hyvä, mutta kyllä siihen liittyy kieltämättä, niin kuin ed. Aittoniemi totesi, hieman populistisia piirteitä, kun puhutaan riemuvuodesta, vedotaan Raamattuun ja tällä lailla. Olisin aika varovainen tässä tapauksessa, jossa ihmiset ovat ahdingossa, jos annetaan ylimääräistä toivetta riemuvuodesta.

Mielestäni edellinen hallitus — esitän kiitoksen kun myös hyvin usein kritisoin ja kritisoin myös myöhemmin puheenvuorossani — teki ihan hyvin lain eli velkajärjestelylain. Kun omassa työssäni seurasin sen toimivuutta, useimmissa tapauksissa se toimi erittäin hyvin. Se antoi näköaloja monille velkaantuneille ihmisille. Monet velkaantuneet tiesivät, että kun viisi vuotta tai kymmenen vuotta, yleensä viisi vuotta, on kulunut, ahdinko siltä osin loppuu ja pääsee normaaliin elämänrytmiin, vaikka tuo viisi vuotta monesti olikin ja onkin erittäin kovaa aikaa ja velallinen joutuu olemaan tiukalla.

Kaikkia ylivelkaantuneita velkajärjestelylaki ei voi pelastaa eikä varmasti tarkoituksenakaan ole, että jokainen velallinen pääsisi velkajärjestelyjen piiriin. Kyllä surulla on seurattava niitä pienyrittäjiä, jotka kahden devalvaation seurauksena joutuivat konkurssin myötä toimintakyvyttömiksi. Kieltämättä tähän olisi kiinnitettävä huomiota, miten nämä pienyrittäjät, jotka noina vaikeina vuosina tekivät konkurssin, voitaisiin saada hyödylliseen toimintaan mukaan.

Yksi velkaantunut ryhmä, johon myös edustajat Kankaanniemi ja Lahtela viittasivat, on eläkeläisten ryhmä ja nimenomaan ikääntyneitten eläkeläisten, 65—75-vuotiaitten ryhmä. Monet heistä ovat todella vaikeassa tilanteessa, kun ovat laittaneet nimiään lastensa tai sukulaistensa papereihin. Olen puhunut tästä asiasta hyvin monta kertaa jo aiemmin. Yhteydenottoja näit-

ten eläkeläisten taholta on ollut paljon. Siellä on todella surullisia tapauksia. Erityisesti sellaisten eläkeläisten asema, joilla on hieman eläketuloa ja omaisuutta, on huono. Viimeksi pari päivää sitten yhteyttä otti eläkeläinen, joka on iältään 73-vuotias, joka on saanut velkajärjestelyohjelman viideksi vuodeksi, ikävuoteen 78 saakka, kun sattuu olemaan omaisuutta jonkin verran ja pieni eläketulo. Ohjelma on kyllä kohtuuttoman raskas, se on tunnustettava.

Olisin hyvin kiinnostunut siitä, että tällaisille ikääntyneille eläkeläisille voitaisiin tehdä aivan omat ohjelmat. Nimittäin on aivan väärin, että kun nämä eläkeläiset laittavat ison osan tuloistaan lääkkeisiin ja muihin välttämättömiin menoihin, he vielä joutuvat maksamaan velkajärjestelyohjelmia; elämä on silloin todellista ahdinkoa. Minä kieltämättä aika suuren odotuksen asetan siihen, että ministeri Skinnari heti sen jälkeen, kun hänet nimitettiin ministeriksi, asetti työryhmän tutkimaan muun muassa ylivelkaantuneiden asemaa, ja ylivelkaantuneitahan meillä on 50 000—60 000. Josko tuo työryhmä saisi aikaan jonkin hyvän esityksen hallitukselle ja eduskuntaan, että näitä ongelmia voitaisiin korjata?

Niin kuin me tiedämme, yksittäisen kansanedustajan lakialoite on hyvin vaikeasti läpivietävissä täällä eduskunnassa. Sen takia jos tämä asia tulee hallituksen esittämänä, toivoakin voi olla. Tietenkään ylenpalttiseen velkojen armahtamiseen me emme kukaan varmasti olisi menossa. Sekä meidän että erityisesti velallisten ja velkojen takaajien pitää tietää, että kun lainapaperiin laitetaan nimi, se merkitsee kyllä samalla sitoutumista velan hoitoon. On aivan henkilökohtaisia kokemuksia tästä asiasta.

Jään mielenkiinnolla odottamaan, mitä ministeri Skinnarin asettama työryhmä sanoo ylivelkaantuneitten asemasta.

Ed. P e h k o n e n : Arvoisa puhemies, Your Highness! Tuolla Savossa on sellainen verbi kuin uhvettaa tullut vastaan. En tiedä onko tullut muille, mutta ainakin käytössä siellä provinssissa, missä minä liikun. Tässä aloitteessa on malli, jolla sitä voisi toteuttaa. Sehän tarkoittaa tietynlaista velkojen anteeksi antamista. Perusteluissa jo on hyviä asioita kerrottu, ja otan vain tämän todellakin, että työkykyisiä ja -taitoisia ihmisiä on kovasti ulkopuolella normaalin työelämän ja siitä seuraa monenlaisia vaikeuksia niin taloudellisessa kuin sosiaalisessakin kentässä.

Erään plus-merkkisen asian toisin tässä tietoon: Minun tietojeni mukaan USA:ssa on eräitä virkoja, joihin on vaatimuksena taloudelliset vastoinkäymiset omassa elämässä. Se ei kuitenkaan tarkoita, että ne olisivat rikollisuuden aiheuttamia.

Ed. P e k k a r i n e n : Arvoisa puhemies! Käsittelyssä on ed. Kankaanniemen ja eräiden muiden edustajien lakialoite. Tästä lakialoitteesta on jonkun verran julkisuudessa käyty keskustelua jo ennen asian tänne tulemista. Ed. Kankaanniemi omalta puoleltaan on asiasta laajalti kirjoitellut myöskin oman vaalipiirinsä paikallislehdissä, jakanut toivoa paremmasta, valoa, ilmeisesti aivan hyvällä tarkoituksella monille niille lehtien lukijoille, jotka ovat lukeneet siitä mahdollisuudesta, minkä hänenaloitteensa pitää sisällään. Mieluusti aina silloin, kun suinkin voi edustajatoverin, etenkin kun hän on samasta vaalipiiristä, aloitetta tukea, kernaasti sen kyllä pyrkisi tekemään. Kun ed. Kankaanniemi tämän aloitteensa teki, hän sähköpostissa tarjosi sitä myös meille muille. Siinä yhteydessä, kun otsakkeen näin ensimmäisen kerran, luin aloitteen sisällön; se tuntui niin mielenkiintoiselta.

Kun asiaan perehtyy ja vielä tätä aloitetta tarkemmin käy läpi, niin valitettavasti joutuu kyllä sanomaan sen ääneen, että kyllä tässä nyt ollaan ensinnäkin lupaamassa sellaisia utopioita kansalaisille, joilla enemmän petetään kuin annetaan. Toisekseen tällä aloitteella, mikäli tämän mukaan elettäisiin, asetettaisiin erilaiset, takausvastuun kautta kärsineet, tahallisen tai tahattoman menetyksen kohteeksi joutuneet kansalaiset aivan erinomaisen eriarvoiseen asemaan.

Millä perusteella annetaan anteeksi sille seikkailuhenkiselle kansalaiselle, joka 80-luvun hullujen vuosien aikaan otti velkaa tolkuttomasti, lähti pelaamaan, onkimaan onneaan luottaen siihen, että sieltä miljoonia tai satojatuhansia voisi tulla, pani menemään paljon velkarahaa, kun sai, sijoitti sitä ties minne, joka menetti, jolle jäivät velat? Hänellekö nyt antaa anteeksi? Samaan aikaan voi olla joku toinen kansalainen, sellainen eläkeläinen, vaikkapa 70-vuotias, joka on läpi elämänsä tehnyt kovasti työtä, saanut säästettyä jotain ja näistä säästöistään sijoittanut samojen hullujen vuosien aikaan johonkin sellaiseen, jonka luuli tuottavan, jolla luuli voivansa turvata omat myöhemmät vuotensa tai jonkun sukulaisena tulevaisuutta, mutta joka eläkeläinen ei enempää kuin se ensimmäinen esimerkkitapauskaan onnistunut sijoitustoimissaan. Henkilö, joka menettää omiaan velkaantumatta, ei tämän

aloitteen perusteella saisi yhtään mitään, mutta ken lähti seikkailun tielle ja seikkailun kautta lähti yrittämään hakea jotain hyvää, häntä vastaan tämä aloite tulisi.

Tässä, arvoisa puhemies, yksi esimerkki siitä, ja näitä voisi kaivaa tämän aloitteen pohjalta vaikka kuinka paljon, miten perin eriarvoiseen asemaan eri kansalaiset joutuisivat, mikäli tämän aloitteen filosofiaa lähdettäisiin käytännössä toteuttamaan. Jos lakiesitys pitäisi jotkin tarkat normit siitä, millä tavalla velkaantuneen tai millä tavalla omia varoja menettäneen menetyksiä lähdettäisiin korvaamaan, se olisi aivan eri juttu. Mutta sellaisten normien kehitteleminen voi olla äärettömän vaikeata.

Näistä syistä on todella sanottava aivan kuin ed. Aittoniemi tässä sanoi, en tarkkaan muista hänen tekstiään, että ehkä tässä nyt on vähän populismia. Politiikassa voi aina vähän populismia ollakin tietysti ja kyllä sitä aina oppositioryhmän edustajalle vähän soisikin, mutta tämän asian vakavampi puoli on siinä, että tämän tapaisilla esityksillä saatetaan luoda hyväuskoisille ihmisille oikein uskottavakin kuva ja käsitys siitä, että tämän aloitteen mukainen menettely voisi olla käytännössä mahdollista, ja sehän ei ole. Tässä salissa jokainen sen tietää, että tämän lakialoitteen mukaista esitystä täällä kukaan vastuullinen ei uskalla lopulliseksi laiksi viedä. Tästä syystä olisin toivonut, että ed. Kankaanniemi olisi luomisvoimaansa, jota hänellä muuten on, sen voin vakuuttaa teille edustajatoverit, käyttänyt hieman toisenlaisiin kohtiin ja toisenlaisiin aloitteisiin.

Minusta se velkasaneerauslainsäädäntö, joka meillä tällä hetkellä on, tarjoaa hyvän perustan ja pohjan tarkistuksille. Sellaisia tarvitaan, mutta niiden tarkistusten ydinsisältö ei mielestäni voi lähteä tämän lakialoitteen sisällön pohjalta.

Edustajat Malm ja Myllyniemi merkitään läsnä oleviksi.

Ed. K a n k a a n n i e m i : Arvoisa puhemies! Ed. Lahtela kyseli, kuka korvaa Meritalle ja ynnä muille tämän mukaiset menetykset. Minä vain totean, niin kuin jo puheenvuorossani totesin, ettei niitä kukaan korvaa, koska ne eivät ole todellisia saatavia. Ei se mummo tai muu työtön, joka ei pääse velkajärjestelyn piiriin, koskaan pysty niitä Meritalle maksamaan. On ihan turha pitää niitä saatavina sen takia.

Myönnän, että tässä asiassa on ongelmia eikä ole yksinkertainen asia hoitaa tällaista, mutta Saksassa on tämän mallinen järjestelmä käytössä ja meillä on Sundqvistille annettu miljoonien helpotus ihan vain ministerin yksittäisellä päätöksellä. Eduskunta voisi tietysti perustuslain säätämisjärjestyksellä säätää tämän lain, ja kateus on se tekijä, joka ehkä kaataa tässä ajatukset.

Ed. Pekkarinen kyllä kauniisti puhui, mutta ei se kyllä noin ole kuin ed. Pekkarinen totesi. Kyllä tällainen järjestelmä voidaan, jos halutaan, viedä läpi eikä se edellytä minun mielestäni missään tapauksessa sitä, että henkilölle, jolla joskus on ollut 10 miljoonaa markkaa ja joka on ne tuhlannut jollakin tavalla ja jolla on nyt nolla markkaa varoja, mutta ei velkaa, täytyisi jonkun palauttaa ne 10 miljoonaa markkaa. Nehän menisivät silloin valtion kassasta, mutta tässä järjestelmässä kenenkään kassasta ei poistu penniäkään, koska on sellaisista saatavista kysymys, jotka eivät ole todellisia saatavia. Mutta yhteiskunta hyötyisi tavattomasti, kun nämä ihmiset tulisivat kuluttamaan ja maksamaan veroja, yhteiskunnan normaaleiksi jäseniksi, niin kuin pääministeri Lipponen puhujakorokkeelta perusteli Sundqvistin sopimusta, että tehdään Sundqvist jälleen veroa maksavaksi, tuottavaksi yhteiskunnan jäseneksi. Tällä menettelyllä, joka olisi Sundqvist-menettely, juuri näin meneteltäisiin näiden ihmisten kohdalta.

Ed. P e k k a r i n e n : Arvoisa puhemies! Nyt en kyllä arkimatematiikalla ymmärrä tuota yhtälöä, että kukaan ei menetä, kun annetaan anteeksi isot määrät rahoja. Jos tämä aloite otetaan sellaisena, miten sen ensimmäiset pykälät on kirjoitettu, niin miljardeista on kysymys, ja kuitenkaan kukaan ei menetä. En minä ymmärrä enkä usko tämmöistä matematiikkaa. Enkä liioin usko, vaikka en tiedä varmuudella, mutta en mitenkään jaksa uskoa, että Saksassakaan olisi, kun ed. Kankaanniemi vetoaa jotenkin siihen, että Saksassa on vastaavanlaista lainsäädäntöä. En usko, että missään järjellisessä läntisessä maassa on saman sisältöistä lainsäädäntöä, mitä tässä nyt esitetään.

Mitä tulee vielä niin sanottuun Sundqvistin tapaukseen, niin minusta sillä perusteella, mitä kenties on nyt tapahtunut tai tapahtumassa Sundqvistille, älköön nyt sitä tapausta käytettäkö esimerkkinä sille jollakin tavalla analogisen lainsäädännön kehittämiseksi. Minusta ed. Kankaanniemi nimenomaisesti on ollut aktiivisesti

oikein asialla oikean sisällön saamiseksi Sundqvist-tapaukseen, mutta miksi sitten hän samaa sanoisinko epäjohdonmukaisuutta lähtisi ylipäänsä uudeksi kokonaiseksi järjestelmäksi luomaan?

Ed. Kankaanniemi: Arvoisa puhemies! Minulla on täällä kyllä asiakirjatkin. Suomen hallituksen esityksessä n:o 183 vuodelta 92 on Saksan liittotasavallan järjestelmä kuvattu. Siinä on 334 pykälää eli siihen sisältyvät kaikki yritystoimintaa koskevat lopettamis- ja saneerausjärjestelyt ja sitten on myös menettely maksukyvyttömän yksityishenkilön palkkaongelmien ratkaisemiseksi. Minulla on itse lakikin. Olen sen hankkinut. Se on tietysti saksankielisenä ja noin pitkä.

Vieläkin korostan sitä, että jos minä olen ed. Pekkariselle 15 miljoonaa markkaa velkaa, niin ei ed. Pekkarisen pidä tulevaisuuttaan rakentaa sen varaan, että minä maksaisin sen, jos minulla on vain 10 000 markan kuukausitulo tai jokin muu eikä omaisuutta, niin kuin tässä tapauksessa ihmisillä on tämä tilanne. Ei se ole mikään saatava, jolloin sen poisottaminen ei ole kenenkään menetys.

Sundqvistilta olisi ehkä voitu saada enemmän kuin 1,2 miljoonaa markkaa. Kuka sen tietää? Toivottavasti se saadaan selville, mutta ehkä häneltäkään ei sitä 15 miljoonaa markkaa olisi saatu. Sen tähden pääministeri perusteli, että annetaan anteeksi, jolloin hän alkaa maksaa veroja ja tuottaa yhteiskunnassa. Nämäkin nuoret entiset yrittäjät voidaan näin palauttaa maksamaan veroja, tekemään työtä kansantalouden hyväksi eikä vain häärämään harmaan talouden piirissä ja hakemaan lapsille leipää sosiaalitoimistosta. Tällä olisi tavaton virkistävä vaikutus kansantalouteen.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään lakivaliokuntaan.

26) Lakialoite laiksi nestemäisten polttoaineiden valmisteverosta annetun lain liitteenä olevan verotaulukon muuttamisesta

Lakialoite 114/1997 vp (Esko-Juhani Tennilä / va-r)

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti valtiovarainvaliokuntaan.

27) Lakialoite laiksi varainsiirtoverolain 11 §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Lakialoite 117/1997 vp (Margareta Pietikäinen / r)

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin valtiovarainvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. M. Pietikäinen: Herr talman! I 11 § lagen om överlåtelseskatt stadgas att ett fastighetsköp, där en ung person skaffar minst hälften av en fastighet med byggnad till sin stadigvarande bostad är fritt från överlåtelseskatt. Lagens ändamål uppfylls emellertid inte då en obebyggd tomt köps för ett bostadsaktiebolags räkning. Det är alltid motiverat att grunda ett bostadsaktiebolag, när det byggs två eller flere bostäder på tomten, för lagstiftningen som reglerar förhållandet mellan delägarna är klarare i det fallet. Några beskattningsfördelar uppnås inte. Den enda fördelen ur beskattningssynvinkel är att vid försäljning måste det betalas endast 1,6 procent överlåtelseskatt i stället för 4 procent. Fördelen åtnjuter köparen av fastigheten.

Kärnfrågan är dock inte bolagsgrundandets nödvändighet eller obehövlighet eller teoretiska framtida försäljningsfördelar, utan uttryckligen en jämlikhetsfråga mellan alla köpare av första bostad eller tomt för första bostad.

Puhemies! Jotta varainsiirtovero ei muodostuisi rasitteeksi nuorelle ensiasunnon ostajalle hänen ostaessaan osuuden kiinteistöstä perustettavan asunto-osakeyhtiön lukuun, varainsiirtoverolain 11 §:ää olisi muutettava. Lainmuutoksen taloudelliset vaikutukset olisivat valtiolle vähäiset, mutta verovelvolliselle merkittävät. Jotta kaikkien nuorten ensiasunnon ostajien kohtelu olisi yhdenvertaista, muutoksen olisi tultava taannehtivasti voimaan siitä ajankohdasta, jona ensiasunnon hankinnan leimaverovapaus tuli voimaan, siis marraskuun alusta vuonna 1990.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan.

28) Lakialoite laiksi arvonlisäverolain muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Lakialoite 118/1997 vp (Vuokko Rehn /kesk ym.)

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin valtiovarainvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Rehn: Arvoisa puhemies! Lakialoitteessani esitän, että ensi askeleena työvaltaisten palvelualojen arvonlisäveron keventämisessä aloitettaisiin kaksivuotinen kokeilu kampaamo-, parturi ja kosmetologipalveluissa vuoden 1998 alusta ja näissä noudatettaisiin 8 prosentin arvonlisäveroa 22:n asemesta.

Haluan ensinnäkin palauttaa mieliin, että hallitusohjelmassaan hallitus on sitoutunut veropolitiikkaan, jolla kannustetaan työntekoa ja yritteliäisyyttä. Edelleen lainauksia kyseisestä ohjelmasta: Tarvitaan työhön kohdistuvan verotuksen keventämistä. Verotuksen rakennetta muutetaan selkeästi työn tekemistä ja työn teettämistä suosivaksi. Tehostetaan harmaan talouden torjuntaa. Työvoimavaltaisten palvelujen arvonlisäverokantaa alennetaan osana työllisyyspolitiikkaa.

Nyt hallitus on istunut yli 2,5 vuotta, mutta vielä ei ole tullut helpotuksia pienten työvaltaisten palvelualojen alv-kohteluun. Jos kyseessä olisivat suuret kustannusvaikutukset budjettiin, sen ymmärtäisi. Mutta siitä ei ole kysymys, kun ottaa huomioon odotettavissa olevat kokonaisvaikutukset, siis kysynnän, järjestäytyneen yrittäjyyden ja näin ollen verotettavan myynnin ja ansiotulon lisääntymisen. Samalla pienenisivät työttömyys-, asumistuki- ja toimeentulotukimenot. Harmaan talouden sekä työttömyyden väheneminen olisi sekä taloudellisesti että yhteiskuntamoraalin kannalta syytä ottaa vakavasti.

Tein syksyllä 95 lakialoitteen arvonlisäveron alentamiseksi parturi- ja kampaamoalalla 22 prosentista 12 prosenttiin, jotta kyseisten henkilökohtaisia palveluja tarjoavien työvaltaisten pienyritysten toimintaedellytyksiä olisi voitu parantaa ja alan työttömyyttä korjata. Samalla alalla jo silloin voimakkaasti yleistyvää harmaata taloutta olisi voitu jarruttaa.

Mutta onko niin, että tänä päivänä ei osata arvostaa käsillä tehtävää työtä, vaikka puhutaan palvelujen tarpeesta? Silloin lakialoitteeni hylkäämisen syyksi mainittiin myös Euroopan unioni, joka ei arvonlisäveron erikoiskohtelun saavien luettelossa maininnut parturi- ja kampaamoalaa. Annex H eli liite H luetteli poikkeukset arvonlisäveron perusprosentista. Esitin monissa keskusteluissa, että Euroopan unionin puoleen olisi käännytty ja pyydetty poikkeuslupaa. Suomen arvonlisäveron perusprosentti 22 on Euroopan unionin korkeimpia ja Suomen yhteenlasketut palkka- ja työnantajakustannukset ovat Euroopan korkeimpia.

Nyt, kun Euroopan unionin maissa työttömyys alkaa olla sietämätön, aletaan tosissaan etsiä keinoja tilanteen korjaamiseksi myös Euroopan laajuisesti. EU:n työllisyysasioista vastaava komission jäsen Mario Monti suosittelee jäsenmaille kolmen vuoden kokeilun aloittamista niin, että arvonlisävero henkilökohtaisia palveluja tarjoavilla aloilla laskettaisiin alimpaan arvonlisäkategoriaan eli tulossa olevaan 8 prosentin luokkaan. Nyt jos koskaan Suomen on tartuttava tähän ja ryhdyttävä päättäväisesti ajamaan arvonlisäveron alentamista työvoimavaltaisilla palvelualoilla.

Käsiteltävänä olevassa uudessa aloitteessani otan esille parturit, kampaajat ja kosmetologit, mutta on monia muita yksityishenkilöille palveluja tarjoavia työvaltaisia aloja, joilla arvonlisäveron alentaminen olisi aiheellista. Tällaisia olisivat esimerkiksi hierojat, suutarit, ompelijat ja vaatturit vain jotakin mainitakseni. Aiheellinen olisi mutta toteutustavan vuoksi ehkä ongelmalliseksi muotoutuisi tiehoitokuntien maksaman arvonlisäveron alentaminen tai poisto.

Palvelualojen lisäksi kiireisesti olisi harkittava myös ruoan arvonlisäveron poistoa. Se olisi eri tuloluokkia ajatellen oikeudenmukainen siksi, että se auttaisi eniten pienituloisia, joiden käyttävissä olevista tuloista suhteellisesti suurin osa menee ravintokuluihin. Veronalennuspaineita siis on, mutta jostainhan on aina aloitettava.

Ajallisesti esitän lakialoitteessani kahden vuoden kokeilua, mutta olen luonnollisesti tarvittaessa valmis siihen, että eduskunta muuttaa kokeiluajan kolmeksi vuodeksi EU:n suosituksen mukaisesti.

Toivon, että näin työllisyyshuippukokouksen alla suoritamme päänavauksen ja toteutamme pitkään puheena olleen arvonlisäverolain uudistuksen. Näin Suomi olisi etulinjassa pyrkimyksissään parantaa Euroopan vaikeimpiin kuuluvaa työttömyyttään.

Ed. Kallio: Herra puhemies! Ed. Rehn puuttui tärkeään asiaan. Hänen lakialoitteessaan on ihan hyviä aineksia.

Suoraan kuluttajille myytävien palvelujen korkea arvonlisävero on eittämättä ongelma, joka on vaikeuttanut näiden palvelualojen työllisyyttä ja osaltaan pahentanut verokiilaongelmaa, kuten hän perusteluissaan viittaa. Meillähän arvonlisävero on ensisijaisesti työpanoksen käytön verottamista.

Ed. Rehn nostaa aloitteessaan konkreettisesti ja ikään kuin kokeiluluontoisesti esiin kampaamo-, parturi- ja kosmetologipalvelut. Ne ovat sinänsä tärkeitä ja perusteltuja aloja ja uskoisin, että erityisesti juuri näiden kysynnälle korkea arvonlisävero on todella ollut viime vuosina myrkkyä. Näkisin kylläkin, että palvelujen arvonlisäverokannan alentaminen pitää ottaa laajemminkin harkittavaksi ja toimenpiteiden kohteeksi. Tosin tähänkin aloitteen perusteluissa viitataan. Voisin kuitenkin kuvitella, että jos työvaltaisten palvelujen arvonlisäverokantaa voitaisiin alentaa esimerkiksi 17 prosenttiin, 8 prosentin kantaa pidän kyllä epärealistisena, niin jo tällä olisi työllisyyteen erittäin suuri positiivinen vaikutus.

Jos taas joudutaan pistämään vastakkain ruoan arvonlisävero ja työvaltaisten palvelujen arvonlisäverokanta, niin kyllä minä työllisyyden perusteella kannattaisin työvaltaisten palvelujen arvonlisäverokannan alentamista, koska en pidä taloudellisesti realistisena, että voisimme alentaa molempien arvonlisäverokantaa.

Itsekin olen hyvin tyytyväinen siitä, että asia on noussut EU:n laajuiseen keskusteluun, ja toivon, että tulevassa työllisyyshuippukokouksessa tähän todella vakavasti puututaan ja siellä asiaa vietäisiin eteenpäin, koska jotain meidän on pakko tehdä korkealle verokiilallemme.

Ed. Karjula: Arvoisa puhemies! Olen allekirjoittanut ed. Vuokko Rehnin tekemän lakialoitteen arvonlisäverolain muuttamisesta. Lakialoitteessa puututaan hyvin tärkeään asiaan, työvaltaisten palvelualojen arvonlisäveron keventämiseen. Olemme ajautuneet verotuksellisesti siihen tilanteeseen, jossa olisi löydettävä nyt se päänavaus, millä tavalla käynnistetään uusia kokeiluja.

Olen aikaisemmin monessa yhteydessä puhunut tuloverotuksen alentamisesta, siihen liittyvästä hyvin merkittävästä kansallisesta uudistuksesta, mutta samalla tällä keskustelulla haluan olla mukana vauhdittamassa niitä erilaisia vaihtoehtoja, tarkasteluja, mistä saadaan pää avattua työn tekemisen arvon palauttamiseksi. Tässä suhteessa on erittäin kannatettavaa, jos avaus löytyy arvonlisäveron alueelta.

Toivon kuitenkin, että jos asia etenee valmisteluun, palvelualojen käsitettä laajennettaisiin koskemaan hierojia, vyöhyketerapeutteja ja kaiken kaikkiaan käsityöläisiä. Tällä tavalla saataisiin laajempi kohde ja merkittävämpi vastaus sinällään arvostettavasta kokeilusta.

Ed. Ala-Nissilä: Arvoisa puhemies! Kun arvonlisäverojärjestelmää uudistettiin EU:n arvonlisäverojärjestelmään liittyen, silloin käytiin keskustelua siitä, että arvonlisävero on palvelualoilla työllistämisen este, nimenomaan sellaisilla palvelualoilla, joiden tuotteet menevät suoraan lopullisille kuluttajille. Se muodostaa osan verokiilaa. Silloin ei kuitenkaan riittävän vakavasti tätä ongelmaa tiedostettu.

Nyt, kun olemme EU:n välillisen verotuksen puitteissa, niin on erittäin tärkeää keskustella paitsi Suomessa myös EU:n tasolla siitä, että palvelualojen arvonlisäverokantaa voitaisiin alentaa. Tämä keskustelu käykin aika laajalti koko Euroopan tasolla. Suomen keskustan toimesta tässä on oltu hyvin aloitteellisia, niin kuin ed. Vuokko Rehnin uusittu aloitekin osaltaan osoittaa. Suomen pitäisi nyt todella EU:n työllisyyskonferenssissa nostaa palvelualojen arvonlisäverokanta voimakkaasti esille, jotta Suomessa voitaisiin edes kokeilla alempia verokantoja työllisyyden hyväksi. Irlannissa muun muassa on ravintola-alalla menty alempaan verokantaan muutama vuosi sitten ja työllisyyskokemukset ovat olleet erittäin positiivisia.

Lämpimästi kannatan ed. Rehnin aloitetta.

Ed. Rehn: Arvoisa puhemies! On miellyttävää, että edustajakollegat haluavat keskustella arvonlisäveron alentamisesta työvoimavaltaisilla palvelualoilla.

Haluaisin vielä korostaa sitä, että aluksi kokeiltaisiin vain aika suppealla alalla, koska kustannusvaikutukset tulevat suuriksi, jos kovin laajasti kokeillaan.

Komission esityshän on aika paljon eri aloja sisältävä. Jos luen suoraan, niin kuulette, mitä siellä esitetään. Komission mukaan veronalennus soveltuisi esimerkiksi korjausrakentamisen sekä huollon aloille autokorjaamoja lukuun ottamatta. Arvonlisäveron alentamisesta voisivat hyötyä myös huvipuistot, siivous- ja pesulafirmat sekä henkilökohtaista palvelua tarjoavat yri-

tykset, kuten parturi-kampaamot. Sama koskee myös lapsille, vammaisille ja vanhuksille suunnattuja hyvinvointipalveluja.

Hyvinvointipalvelut olisivat ihan mielenkiintoinen ala myös tähän sovellettavaksi muuten, mutta sitten tulee raja, missä kohtaa yhteiskunnan tuki tulee vastaan jne. Korjausrakentamisessa sen sijaan on myös vähennyskelpoista tavaran ostamista niin, että on ehkä vaikea löytää rajaa, mikä on pelkän työn osuus ja mikä tavaran ostamista, joka on arvonlisäveron laskelmissa vähennyskelpoista.

Ed. Pehkonen: Arvoisa puhemies! Ed. Rehnin tekemä aloite on minusta hyvin perusteltu ja täysin kannatettava. Kyllä arvonlisäverolla on erittäin suuri merkitys pienissä työvaltaisissa palveluammateissa varsinkin.

Mitä tulee elintarvikkeiden arvonlisäveroon, sen alentaminen olisi samalla lailla suotavaa, eivät nämä millään lailla ole vastakohtia. Molemmat lisäävät työllisyyttä ja kulutusta. Molempia pitäisi pyrkiä alentamaan.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan.

29) Hallituksen esitys Arabiemiraattien liiton kanssa tuloveroja koskevan kaksinkertaisen verotuksen välttämiseksi ja veron kiertämisen estämiseksi tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä

Hallituksen esitys 187/1997 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 32/1997 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

30) Hallituksen esitys Brasilian kanssa tuloveroja koskevan kaksinkertaisen verotuksen välttämiseksi ja veron kiertämisen estämiseksi tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä

Hallituksen esitys 188/1997 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 33/1997 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

31) Hallituksen esitys Intian kanssa tulo- ja varallisuusveroja koskevan kaksinkertaisen verotuksen välttämiseksi tehdyn sopimuksen muuttamista koskevan pöytäkirjan eräiden määräysten hyväksymisestä

Hallituksen esitys 189/1997 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 34/1997 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

32) Hallituksen esitys laiksi kirkkolain muuttamisesta

Hallituksen esitys 196/1997 vp
Hallintovaliokunnan mietintö 21/1997 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

33) Hallituksen esitys laiksi kansanterveyslain muuttamisesta

Hallituksen esitys 167/1997 vp
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 23/1997 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti seuraavaan täysistuntoon.

Ensimmäinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava varsinainen täysistunto on huomenna torstaina kello 18, kyselytunti huomenna kello 16.30.

Täysistunto lopetetaan kello 19.12.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen